

Perspektivmelding

Jevnaker 2035

En rapport bestilt av Jevnaker kommune

KS KONSULENT

INNHOOLD

1. Innledning	4
1.1 Hva er en perspektivmelding?.....	4
1.2 Perspektivmeldingens plass i kommunens plansystem.....	4
1.3 Den røde tråden i meldingen.....	5
2. Analyse- og arbeidsmetoder i utarbeidelse av meldingen	7
2.1 Dokumentgjennomgang.....	7
2.2 Kvantitativ ståsted- og mulighetsromanalyse.....	8
2.3 Kommunens samfunnsoppdrag og roller.....	8
2.4 Scenaritenkning.....	9
2.5 Workshops, tilbakemelding fra ulike grupper.....	10
3. Lokale, nasjonale og internasjonale trender	11
3.1 Perspektivmelding, stortingsmelding 14.....	11
3.2 Stortingsmeldinger og statlige føringer.....	12
3.5 Lokale mål og planer i Jevnaker kommune.....	14
4. Folkehelse og erfaringer fra pandemien	15
4.2 Erfaringer fra pandemien.....	18
5. Økonomisk ståsted for Jevnaker i 2021	20
5.1 Inntektsnivå og utgiftsbehov.....	20
5.2 Utgiftsnivået.....	24
5.3 Økonomisk bærekraft.....	28
5.4 Arealbruk og eiendomsforvaltning.....	32
5.4.1 Sammenligning av formålsbygg med andre kommuner.....	33
5.4.2 Bygningsmassens verdi, tilstand og kostnader.....	38
5.4.3 Hva koster det å drifte og å ivareta bygningsmassens verdi?.....	39
6. Demografiutvikling og kompensasjon mot 2035.....	44

6.1	Befolkningsframskrivinger mot 2035.....	44
6.2	Anslag på demografikostnader og kompensasjon gjennom rammetilskuddet	48
6.2.1	Framskrivning av endring i utgiftsbehovet	48
6.3	Framskrivning av kompensasjon for demografikostnader.....	50
7.	Hvordan øke handlingsrommet mot 2035?	53
7.1	Effektiviseringspotensialet i driften av tjenestene.....	53
7.2	Effektiviseringspotensialet i eiendomsmassen og arealbruk.....	57
7.2.1	Samfunnstrender utfordrer kommunens eiendomsforvaltning.....	57
7.2.2	Langsiktighet og forutsigbarhet i forvaltning og utvikling av eiendomsmasse og formålsbygg.....	58
8.	Hvilke andre valg har vi?.....	60
8.1	Hva er et godt samfunn?.....	60
8.2	Trender og verdier, vekst og utvikling	61
8.3	Den nye kommunen	63
9.	Hvilke strategier og tiltak kan gjennomføres?	70
9.1	Tverrgående strategier og tiltak.....	70
9.2	Sektorvise tiltak	71
10.	Avslutning.....	79
	Referanseartikler.....	81

1. Innledning

Jevnaker kommune ønsker en perspektivmelding med et fremtidsperspektiv på 12 år – 15 år. Formålet med perspektivmeldingen er å vise hvilke valg og prioriteringer kommunen kan ta for å sikre en bærekraftig utvikling. Gjennom langtidsanalyser skal perspektivmeldingen synliggjøre de viktigste diskusjonene, strategier og valg for Jevnaker kommune utover økonomiplanens fire år. Samtidig skal den bygge videre på det som er vedtatt i Kommuneplanens samfunnsdel og i Budsjett økonomi og handlingsplan for 2021 – 2024.

1.1 Hva er en perspektivmelding?

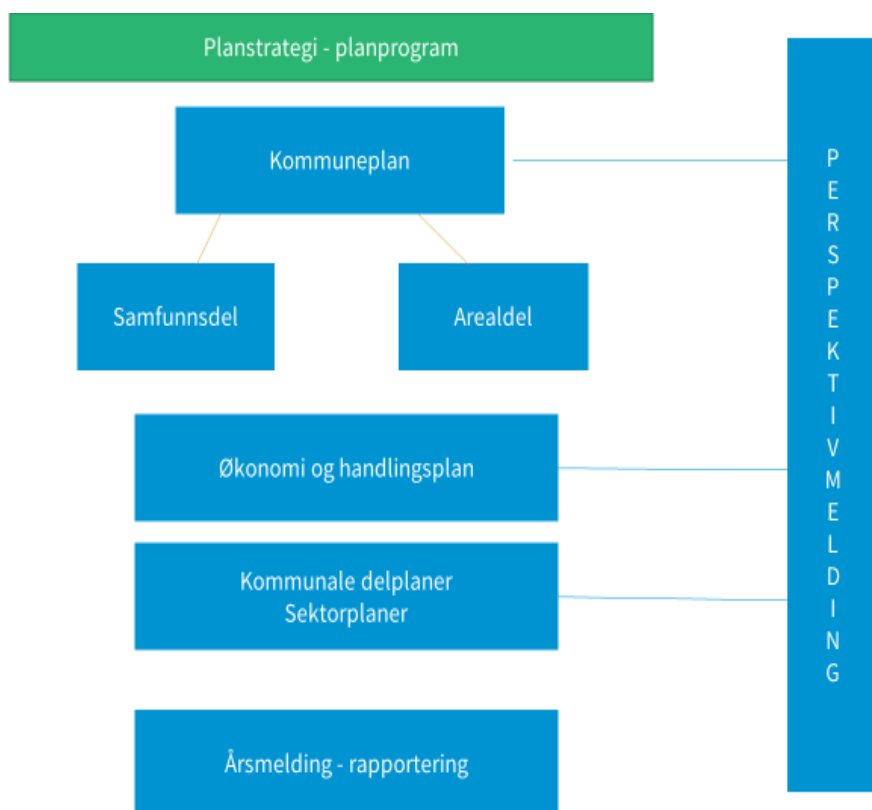
En perspektivmelding handler om utfordringene vi møter i et langsiktig perspektiv, om mulighetsrommet som oppstår, og våre strategier for å møte utfordringene og utnytte det samme mulighetsrommet

En perspektivmelding skal gi et kunnskapsgrunnlag som blir bakgrunn for diskusjoner og tilhørende valg når politikere og ansatte skal lede kommunen i ønsket retning. Denne perspektivmeldingen skisserer hvordan utviklingen vil bli dersom aktivitetsnivå og praksis fortsetter som i dag. Opp mot dette diskuteres strategier og handlingsalternativer kommunen kan følge for å møte framtidens utfordringer og å utnytte mulighetsrommet som skapes med ny kunnskap, ny teknologi og nye trender.

1.2 Perspektivmeldingens plass i kommunens plansystem

Perspektivmeldingen gir et overordnet kunnskapsgrunnlag for øvrige plandokumenter, og den legger føringer for utarbeidelse av alle andre kommunale planer og strategier. I perspektivmeldingen gis faglige og verdimeslige begrunnelser når man skal se sammenhenger i tjenesteytingen og hvordan man skal gjøre gode prioriteringer. I arbeidet med andre planer kan man hente fram det langsiktige perspektivet på de store utfordringene og kan ta valg som bidrar til å etablere et handlingsrom og gode løsninger. Figur 1 viser sammenhengen mellom perspektivmeldingen og andre kommunale planer.

Fig.1

Jevnaker har i dag en kommuneplan som skisserer kommunens utvikling, utfordringer og løsninger. Når man nå får en perspektivmelding blir sammenhengen mellom de ulike planverkene viktig, og det må samtidig lages føringer på hvilken plan som skal inneholde hva.

1.3 Den røde tråden i meldingen

Perspektivmeldingen er bygd opp med en struktur og metode som skal bidra til å øke kunnskapen om handlingsrommet kommunen har i møtet med utviklingstrendene, og bevisstheten om at gode strategier bør legges allerede nå for å utvikle et godt Jevnakersamfunn i 2035. Innholdet i meldingen er strukturert med utgangspunkt i at det skal være en «rød tråd», fra bakgrunn og utviklingskontekst, til en økonomisk ståsted og mulighetsanalyse, før strategier og tiltak kommunen kan gjennomføre skal drøftes.

De innledende kapitlene i denne perspektivmeldingen presenterer bakgrunnen for meldingen og utviklingskonteksten til Jevnaker kommune. Dette etterfølges av økonomisk ståstedsanalyser og mulighetsanalyser som viser at Jevnaker kommune har et godt utgangspunkt for å møte utviklingstrendene. Analysedelen følges opp med en drøfting av hvilke andre, ikke-økonomiske strategier og tiltak, kommunen kan ta for å skape en bærekraftig samfunnsutvikling, helhetlige og gode tjenester, et levende lokaldemokrati og god forvaltning. Denne drøftingen viser at Jevnaker kommune, ved å være utviklingsrettet, har et stort handlingsrom som kan bidra til å utvikle Jevnaker kommune slik at kommunen vil lykkes i å nå målene kommunen har satt i samfunnsplanen. Kapitlene er som følger:

I **kap. 2** redegjøres det for analyse- og arbeidsmetodene som er brukt i arbeidet med meldingen.

I **Kap. 3** er oppmerksomheten rettet mot konteksten og utfordringsbildet Jevnaker kommune skal manøvrere innenfor de neste tiårene. Det redegjøres for utviklingstrendene som kommer til å påvirke samfunnsutviklingen i Jevnaker, for noen av de mest sentrale statlige føringer for norske kommuner, og for Jevnaker kommune sine mål og planer som viser hvordan kommunen per i dag møter utviklingstrendene.

I **kap. 4** presenteres folkehelseprofilen til Jevnaker kommune, og det drøftes om kommunen har læringspunkter fra pandemien som har preget Jevnaker, Norge og verden det siste halvannet året.

I **kap. 5** gjennomføres en økonomisk ståstedsanalyse for Jevnaker kommune. Kommunens ressursbruk, prioriteringer og økonomiske bærekraft, og eiendomsmasse analyseres. Jevnaker kommune sammenlignes med kommuner i samme KOSTRA-gruppe, nabokommunene Ringerike, Lunner og Gran, og med landsgjennomsnittet uten Oslo.

I **kap. 6** er analysen framtidsrettet. Befolkningsframskrivningene til SSB presenteres, og det analyseres hvordan denne utviklingen vil påvirke kommuneøkonomien fram til 2035.

I **kap. 7** drøftes det økonomiske handlingsrommet kommunen har fram mot 2035. På bakgrunn av analysene i kapittel 6 og 7 analyseres potensialet Jevnaker kommune har til å omprioritere og frigjøre økonomiske ressurser til framtidsrettede investeringer eller satsinger.

I **kap. 8** tas det utgangspunkt i innspill som har kommet på workshoper gjennomført med folkevalgte, de politiske rådene og kommuneadministrasjonen. Det drøftes hvilke strategier og tiltak kommunen kan gjennomføre for å få å skape en god samfunnsutvikling, helhetlige og gode tjenester, et levende lokaldemokrati, og sikre at kommunen forvalter og utøver sin myndighet på en god måte. Til forskjell fra de foregående kapitlene er utgangspunktet ikke primært et økonomisk perspektiv, men i stedet hva på hva vi kan gjøre, og hvordan vi skal gjennomføre dette, for å skape en ønsket utvikling i møtet med utviklingstrendene.

I **kap. 9** trekker vi trådene sammen. Vi konkretiserer strategier og tiltak og skisserer hvilke valgmuligheter står overfor. I tillegg er det skissert hvilke gevinster man kan få ved å ta de ulike valgene.

I **kap. 10** er det en avslutning og oppsummering av meldingen

2. Analyse- og arbeidsmetoder i utarbeidelse av meldingen

I arbeidet med perspektivmeldingen er det hentet inn bakgrunnsmateriale og kunnskapsgrunnlag fra mange ulike kilder. Metodene som er brukt er lagt opp med sikte på å avdekke de strategiske valgene Jevnaker bør ta for å lykkes best mulig i sitt samfunnsoppdrag på lang sikt.

I perspektivmeldingen er det tatt som utgangspunkt at Jevnaker kommune vil påvirkes av utviklingstrender som ligger utenfor kommunens kontroll. Disse utviklingstrendene er forhold som treffer alle landets kommuner. Trendene inkluderer demografiendringer med aldring av befolkningen, den teknologiske utviklingen, miljø- og klimautfordringer mv. Disse omtales i kap. 3. I meldingen rettes oppmerksomheten mot kommunens respons til disse utviklingstrendene.

Selv om vi ikke sikkert vet hvordan utviklingstrendene vil påvirke oss, vet vi at de både skaper utfordringer og et mulighetsrom for norske kommuner. Vår hypotese er at politikkkutforming og kommunens styresett vil ha betydning for kommunens utvikling i møte med disse utviklingstrendene. De verdivalg, strategier, prioriteringer og tiltak som gjøres i kommunen over tid vil påvirke hvordan kommunene håndterer utfordringene og utnytter mulighetsrommet,

I arbeidet er det brukt en blanding av kvantitative og kvalitative analysemetoder. De kvantitative metodene innebærer at det er gjennomført analyser basert på innsamlet tallmateriale fra kilder som SSB og andre offentlige statistikker. Disse dataene er brukt til å analysere forhold knyttet til økonomiske prioriteringer, økonomisk bærekraft, folkehelse, eiendomsmasse, befolkningsprognoser og framskrivninger av kommunens utgiftsbehov og anslag på kompensasjon for demografikostnader.

De kvalitative metodene innebærer at det er innhentet og analysert informasjon fra kommunens planverk, stortingsmeldinger og faglitteratur knyttet til kommunal tjenesteyting. Videre har kommunestyret og kommunens politiske utvalg bidratt med informasjon, innspill og forslag gjennom workshops, og intervjuer er gjennomført med kommuneadministrasjonen. Denne informasjonen er analysert i et analyserammeverk hvor innspill er kategorisert i henhold til kommunens samfunnsoppdrag og roller, og i forhold til ambisjonsnivået til kommunen i møtet med utviklingstrendene.

I avsnittene under gis en beskrivelse av analyse og arbeidsmetodene som er brukt i meldingen.

2.1 Dokumentgjennomgang

Arbeidet med meldingen startet med dokumentgjennomgang. Det er blant annet hentet inn informasjon fra Stortingsmelding nr. 14, *Perspektivmelding 2020*, og workshops og presentasjoner knyttet til arbeidet med denne meldingen. I tillegg hentet vi informasjon fra internasjonale aktører som FNs utviklingsfond som bruker store ressurser på å bistå land og lokalsamfunn på å utvikle metoder for å møte utfordringer knyttet til miljø, økonomi, demografi, utenforskap og sosial ulikhet. Det ble videre gjort en dokumentgjennomgang av styringsdokumentene til Jevnaker kommune. Denne dokumentasjonen ble samlet inn og delt av styringsgruppen.

2.2 Kvantitativ ståsted- og mulighetsromanalyse

Vi har utarbeidet en ståsted- og mulighetsrom analyse. Ståstedsanalysen inkluderer en analyse av den økonomiske situasjonen i dag, en oversikt over kommunens ressursbruk, prioriteringer, arealbruk og folkehelsen.

Mulighetsromanalysen identifiserer det økonomiske handlingsrommet til Jevnaker kommune. Analysen gjennomføres på bakgrunn befolkningsutviklingen, forventet utvikling i utgiftsbehovet, anslag på kompensasjon fra staten gjennom rammetilskuddet knyttet til demografiendringer, potensiale for arealeffektivisering, og en analyse av effektiviseringspotensialet i driften av tjenestene.

I analysen har vi brukt KOSTRA-tall for 2020 og hovedalternativet i befolkningsframskrivingene fra SSB for perioden 2020 – 2035. Modelleringen av fremtidig utgiftsbehov er beregnet med utgangspunkt i Jevnaker kommunes kostnadsnivå i 2020 og befolkningsframskrivinger. Modelleringen av kompensasjon for demografikostnader tar utgangspunkt i Teknisk Beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) forenklete kostnadsnøkkel, hvor sosiale og geografiske kriterier er vektet inn i innbyggerkriteriene, SSBs befolkningsframskrivinger og kommunenes netto driftskostnader for 2020. Analysen av folkehelsen er basert på statistikk fra Folkehelseinstituttet (FHI) publisert i 2021.

I analysen har vi gjennomgående sammenlignet Jevnaker kommune med nabokommunene Ringerike, Lunner og Gran, i tillegg til KOSTRA gruppe 1, og landet uten Oslo. KOSTRA gruppe 1 er kommunegruppen Jevnaker kommune er kategorisert inn i av SSB, som inkluderer kommuner med innbyggertall mellom 2000 og 10 000 innbyggere, og kommuner som både har et lavt utgiftsbehov og et lavt inntektsnivå.

2.3 Kommunens samfunnsoppdrag og roller

For å kunne sortere mellom mulige utfordringer over de neste 12-15 årene, og å kunne identifisere strategier og handlingsalternativer, tar Perspektivmeldingen utgangspunkt i at kommunen har fire områder og roller i sitt mandat som er førende for kommunenes arbeid. Disse områdene er gjennomgående i meldingen og de var tema i tilbakemeldingen fra de ulike råd og utvalg som ble hørt i forarbeidet. Disse fire områdene er:

1. Kommunen som samfunnsutvikler

Dette innebærer ansvar for helhetlige og samordnet samfunnsutvikling, blant annet arealforvaltning, infrastruktur, tettstedsutvikling, næringsutvikling og miljø og folkehelse

2. Kommunen som tjenesteyter

Ansvar for gode og likeverdige tjenester innen skole, pleie- og omsorg, barnehage, teknisk, kultur, mv. Dette ansvaret betyr at man skal ha både kvalitet og tilstrekkelig kapasitet på de ulike tjenestene.

3. Kommunen som demokratisk arena

Kommunen er politisk styrt, og den skal legge til rette for involvering og demokratiske beslutningsprosesser.

4. Kommunen som myndighetsutøver

Kommunen har et ansvar for å gjennomføre lovpålagte oppgaver og at disse gjennomføres overfor enkeltpersoner, bedrifter og organisasjoner slik loven beskriver

2.4 Scenaritenkning

Som et hjelpemiddel for å strukturere dialogen og å motivere deltakerne til kreativitet, ble det i workshopene benyttet scenarietenkning hvor deltakerne ble utfordret på hvor de ønsker at Jevnaker skal være i 2035. Scenarietenkning tar utgangspunkt i at kommunen har et handlingsrom de kan utnytte til å ta valg som vil påvirke hvordan kommunen løser utfordringer og utnytter muligheter i framtiden. I forarbeidet til meldingen ble det presentert tre ulike scenarier for hvilken posisjon Jevnaker vil innta, og hva som kan bli resultatet av den innsatsen. Her tre ulike scenarier for hvordan Jevnaker kan se ut i 2035:

- **«Bakpå»**-samfunnet: Man jobber hele tiden på etterskudd, kommunen greier ikke å følge med på utvikling og ressursene går med til å reparere og tette hull. Dette fører til større ulikhet, mer utenforskap, lite kontakt mellom politikere og innbyggere, det er fraflytting og lite inspirasjon i lokalsamfunnet.
- **«Vi henger med»**- samfunnet: Vi er omtrent som i dag, vi henger med, men har ikke lykket med å utvikle oss til å bli et stabilt bærekraftig samfunn. Våre målsettinger er å være på landsgjennomsnittet og vi jobber fremdeles med å nå disse målene.
- **«Frampå»**-samfunnet: Vi har lykket i å utvikle oss til et bærekraftig og godt samfunn som innbyggerne setter pris på å være en del av. Vi har nådd våre målsettinger for å være bærekraftige innen miljø og økonomi og vi har høy kvalitet på våre tjenester.

På bakgrunn av entydige tilbakemeldinger fra workshopene og kommuneadministrasjonen er det i denne meldingen lagt til grunn at Jevnaker i 2035 skal være et «Frampå»-samfunn. For å nå målene om å være et «**Frampå**»-samfunn i 2035 er det viktig å tenke på at samfunnsendringer tar tid og at man ikke kan vente med å ta planlegge og ta grep. 2035 starter nå!

Vi skal være
frampå samfunnet
– 2035 starter nå!

2.5 Workshops, tilbakemelding fra ulike grupper

Det er gjennomført workshop med Formannskapet, Eldrerådet, ungdomsrådet, råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, idrettsrådet og kulturrådet. Metodikken var den samme i alle rådene, en innledning om tematikken og så gruppeaktiviteter med utgangspunkt i felles problemstillinger. Tilbakemeldingen fra de ulike rådene er presentert i kapittel 3.2.

Arbeidet i disse workshopene tok utgangspunkt i kommunens samfunnsoppdrag, langs de fire rollene som kommunene har i mandat å løse, og hvordan kommunen skal lykkes i dette oppdraget mot 2035. Det ble også brukt scenarie-tenkning til å tydeliggjøre konsekvenser av de valgene kommunen tar eller ikke tar.

Sitater fra workshopene er tatt med i meldingen gjennom kopier av «gule lapper» som ble brukt i prosessene.

3. Lokale, nasjonale og internasjonale trender.

Utgangspunktet for denne perspektivmeldingen er at Jevnaker kommunes utvikling påvirkes av de store utviklingstrendene rundt oss, og at kommunen må utvikle strategier for å møte disse utviklingstrendene. I dette kapitlet redegjøres det kort for disse utviklingstrendene, og det tas utgangspunkt i regjeringens vurderinger i St. meld. 14 (2020-2021) *Perspektivmeldingen 2021*. Videre redegjøres det for sentrale statlige føringer for hvordan kommunene bør innrette sine tjenester innen oppvekst og helse- og omsorg. Både for å løse utfordringer kommunene møter i økende grad, og hvordan Jevnaker gjennom sine mål og planer viser hvordan kommunen møter utviklingstrendene.

3.1 Perspektivmelding, stortingsmelding 14

«I årene fremover står Norge overfor både nye og kjente utfordringer. I tiårene som kommer vil det stå færre i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist. Statens utgifter vil gå opp, uten at inntektene øker like mye. Samtidig skal vi gjennomføre det grønne skiftet. Å ta vare på og sikre velferdssamfunnets bærekraft – sosialt, klimamessig og økonomisk – er derfor vesentlig for at Norge fortsatt skal være et godt land å bo i.»

Dette sitatet er hentet fra regjeringens perspektivmelding, St. meld. 14 (2020-2021) *Perspektivmeldingen 2021*, som ble behandlet i Stortinget i mai 2021. Den viser at utfordringen er den samme både internasjonalt, nasjonalt og lokalt. Som analysen i de neste kapitlene vil vise, har Jevnaker kommune i høy grad det samme utfordringsbildet. De store utviklingstrendene som blir diskutert i perspektivmeldingen er følgende:

1. **Demografiutfordringen**, en stadig større skjevfordeling mellom antallet eldre og yngre. Bedre helse, høyere levealder og lavere fødselstall vil føre til at det blir en kraftig økning i antall eldre mens det blir noe færre unge. Dersom man framskriver dagens måte å løse tjenestebehovet på, vil kommunene trenge ca. 260.000 flere ansatte i perioden.
2. **Utenforskapet**, en stor del av befolkningen i arbeidsfør alder er ikke i utdanning eller arbeid, de mottar i stedet støtte fra det offentlige til å dekke utgifter til mat, klær og bolig. Dette er en ressurs som kommunene har et stort behov for å benytte i framtiden, både for å få den arbeidskraften som framtida trenger, men også for at flere i denne gruppen skal få oppleve å bidra med inntekter til samfunnet. Det er bra både for selvfølelsen og folkehelsen.
3. **Miljøutfordringene**, hvordan skal vi gjenopprette balansen i klimaregnskapet, og hvordan skal vi omstille oss til et grønt samfunn som er miljømessig bærekraftig, samtidig som vi har en økonomisk utvikling.
4. **En akselererende teknologisk utvikling** skaper nye dilemmaer og utfordringer vi bør ta stilling til, for eksempel knyttet til bioteknologi og personvern, og som utfordrer både privat, offentlig og kommunal sektor til omstilling for å utnytte mulighetene den nye teknologien skaper. Samtidig

skaper utviklingen et skille mellom de «høykompetente» som kan utnytte teknologien og vil være etterspurte i arbeidsmarkedet, og de som ikke henger med.

5. **Det økonomiske handlingsrommet vil bli mindre** og forskjellene mellom folk og regioner kan bli større. Vi får færre yrkesaktive bak hver pensjonist, og en høyere andel av økonomien vil være tjenesteyting som over tid har en lavere produktjonsvekst enn tradisjonelle næringer. Samtidig går oljeproduksjonen ned fra rundt 2030, statens inntekter reduseres, og nye verdiskapende jobber må etableres.

Disse utviklingstrendene utfordrer oss, og for å opprettholde vår velferd må vi finne nye løsninger. Samtidig er det et potensiale i disse utviklingstrendene. Norge er godt posisjonert for fremtiden gjennom en høyt kvalifisert arbeidskraft, har svært høy produktivitet, og gode økonomiske og naturgitte forutsetninger. Men for å utnytte disse fordelene må vi forberede oss på endring og ta riktige valg.

I Perspektiveldingen er det et tydelig budskap at kommunene, antagelig i like stor grad som staten, også vil treffes av disse endringene. Den økonomiske veksten vil ikke være like stor i årene som kommer som den vi har hatt de siste ti-årene. Vi kan oppleve større økonomiske og sosiale forskjeller og mer utenforskap. Det er en risiko for et sterkere to-delning av arbeidsmarkedet mellom de høy-kompetente og de lav-kompetente, og det er en risiko for en svekkelse av den norske velferdsmodellen. Kommunene må derfor innrette seg strategisk riktig slik at gode valg blir tatt for å sikre at de fortsatt er i stand til å levere gode velferdstjenester og oppfylle sine roller som samfunnsutvikler, en demokratisk arena og myndighetsutøver i møte med disse utviklingstrendene.

Norske kommuner vil treffes av trendene på ulike måter. For eksempel er Jevnaker kommune i en mer heldig situasjon når det gjelder demografiske utfordringer enn mange norske kommuner. Kommunen forventes å få en aldersbølge som er mindre utforende for pleie- og omsorgstjenesten enn i mange andre kommuner. På den andre siden er kanskje nabokommuner som for eksempel Ringerike i en mer fordelaktig situasjon fordi denne kommunen ut fra sin geografi og befolkningsstørrelse kan antas å ha bedre forutsetninger for å tiltrekke nye innbyggere og næringsaktører enn Jevnaker kommune.

3.2 Stortingsmeldinger og statlige føringer

Vi har to stortingsmeldinger som beskriver hvordan vi kan løse en del av utfordringene som beskrives i perspektivmeldingen. Stortingsmelding 6 (2019-2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*, dreier seg om tidlig innsats, inkluderende fellesskap og samhandling mellom tjenester. Den har mye til felles med Stortingsmelding 15 (2017-2018) *Leve hele livet – En*

kvalitetsreform for eldre. Selv om den første dreier seg om tjenester innen oppvekst og den andre handler om framtidens eldreomsorg, har de begge et sterkt søkelys på det forebyggende arbeidet. Skal vi ha et bærekraftig samfunn i framtida, må vi forebygge mange av de utfordringene vi ser i dag. Ved å arbeide med livsmestring for de unge og et best mulig funksjonsnivå for de eldre, vil man kunne øke livskvaliteten samtidig som behovet for hjelp fra det offentlige vil bli betydelig redusert.

Hovedtiltakene som foreslås i Stortingsmelding 6 er å iverksette tidlig innsats gjennom handlingsplikt, flytte kompetanse nærmere brukeren og bedre samhandling mellom instanser og med barn og deres foresatte. Dette betinger nye arbeidsformer, det betinger holdningsendringer og at ledelse på alle nivåer har kompetanse og gjennomføringskraft til å iverksette endringene. Det viktigste bidraget for å hindre utenforskap er en oppvekstsektor som samhandler, har kompetanse til å oppdage og handle og som finner gode løsninger sammen med barn/unge og deres familier. Kommunen har store muligheter for å få flere ut i arbeid og til å være med og løse framtidens samfunnsfloker ved å samle ressursene og holde fokus på dette i alle nivå i organisasjonen.

Handlingsplikt
Samhandling
Tidlig innsats

Denne stortingsmeldingen blir fulgt opp med en oppvekstreform og endringer i lovverket som setter lovkrav til nye handlinger.

Stortingsmelding 15, også kalt for en kvalitetsreform for eldre, viser hvordan kommunen kan arbeide for at flere eldre kan holde seg friske og funksjonsfriske lenger og hvordan tjenestene kan arbeide forebyggende og nytenkende for å lykkes med dette. Som i oppvekst er samhandling om kompetanse og ressurser et viktig grep, det samme er tidlig innsats og brukermedvirkning. Dette betinger også holdningsendringer, ny kunnskap og aktive ledergrep på alle nivå. Stortingsmelding 15 har tydelige og konkrete beskrivelser på hvilke grep kommunen kan ta for å redusere behovet for sykehjemsplasser og å mobilisere til en aktiv alderdom. Eksempler på dette er:

- Involvere eldre i å planlegge og utforme lokalsamfunn og nærmiljø
- Tilrettelegging i egen bolig for å kunne bo der lenger
- Se på eldre som ressurser, både i eget liv, men også som bidragsytere i lokalsamfunnet og på institusjoner
- Organisere daglige aktiviteter til eldre for å minske passivitet og øke funksjonalitet
- Etablere møteplasser mellom unge og eldre og organisere aktiviteter på tvers av generasjoner.
- Sykehjem og omsorgsboliger bør bygges slik at de er en del av lokalmiljøet

Medvirkning
Aktivitet
Eldre som
ressurs

- Næringsrik mat, tilpasset den enkelte og måltider med godt sosialt miljø for å øke trivsel og appetitt.
- Kompetanse på ernæring, kjøkken og matfag.
- Kompetanse og aktiviteter innen hverdagsmestring
- Proaktive tjenester som aktivt oppsøker og kartlegger behov. Gir veiledning.
- Målrettet bruk av fysisk trening og miljøterapeutiske metoder.
-

«Leve hele livet» blir fulgt opp med Kompetanseløftet 2025, Demensplan 2025, pårørendestrategien og nasjonal ernæringsplan. Det er laget en rekke artikler, veiledere og kunnskapsmaterieell om dette, en link ligger i referanselisten, nr. 5.

3.5 Lokale mål og planer i Jevnaker kommune

Jevnakers kommuneplan og tilhørende samfunnsdel har fire hovedmål. Disse målene skal videreføres også i neste samfunnsdel. Hovedmålene er som følger:

- Fra tettsted til Fjordlandsbyen Jevnaker
- Utvikle Jevnaker til en klimaklok kommune.
- Et godt sted å leve, hvor alle kan ta gode valg og oppleve mestring.
- En innovativ og samskapende kommune.

Perspektivmeldingen for Jevnaker bygger videre på disse hovedmålene, noen av målene er satt i et lengre perspektiv og noen er utdypet og konkretisert. Dels gjennom å vise til valgmuligheter man har, noen ved å vise til konsekvenser av ulike valg og noe er koblet til innbyggernes stemmer.

4. Folkehelse og erfaringer fra pandemien

Folkehelsearbeid i Jevnaker kommune er den innsatsen kommunen gjør for å forbedre innbyggernes helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler. Det er også arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen, jf. § 3 i *Lov om folkehelse*.

Kommunens mål, *Et godt sted å leve*, må følges opp med tiltak som ivaretar både fysisk og psykisk helse, og det må da tilrettelegges for egnede møteplasser som gir mulighet for sosiale treff og fysiske aktiviteter. Både ungdomsrådet og elderrådet ønsket «lavterskel» møteplasser der det er mulighet for uorganiserte aktiviteter og som var fleksible nok til at de kan brukes av flere generasjoner.

4.1 Folkehelsen i dagens Jevnakersamfunn

Folkehelseprofilen for Jevnaker viser et variert bilde. Det er en bedring i arbeidet som gjøres i oppvekstsektoren, men det tar en tid før effekten slår ut i eldre aldersgrupper. Kommunen er helt i landstoppen når det gjelder skoleresultater på de laveste trinn, og det ser ut som om arbeidet som har startet opp begynner å gi resultater både på læringsmiljø og prestasjoner. De unge rapporterer også om trivsel og psykisk helse som er over snittet. Dersom trenden fortsetter vil også antallet som fullfører videregående skole og kommer i arbeid øke.

Samtidig ser vi at befolkningen har en utfordring når det gjelder livsstilssykdommer, det gjelder også de yngre. Her har kommunen en ganske stor utfordring, livsstilssykdommer gir redusert livskvalitet samtidig som det påfører samfunnet store utgifter. Det er en tendens til inaktivitet i alle aldersgrupper og det ser ut som om aktivitet blir byttet ut med skjermtid. Derfor vil det være fornuftig av kommunen og lokalsamfunnet å investere i aktivitetsfremmende tiltak. Det kan gjelde både tilrettelegging for lavterskelaktiviteter og finne nye metoder for å aktivere både eldre og yngre.

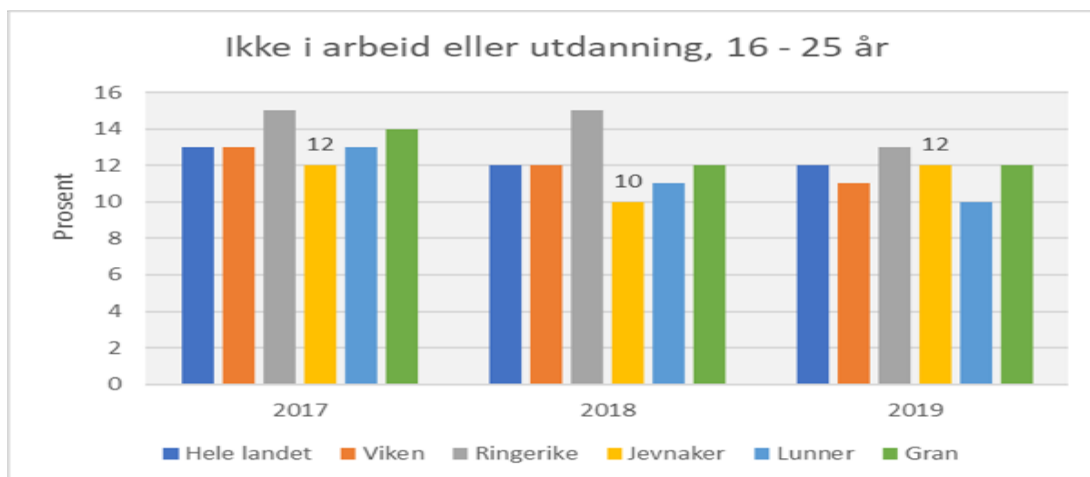
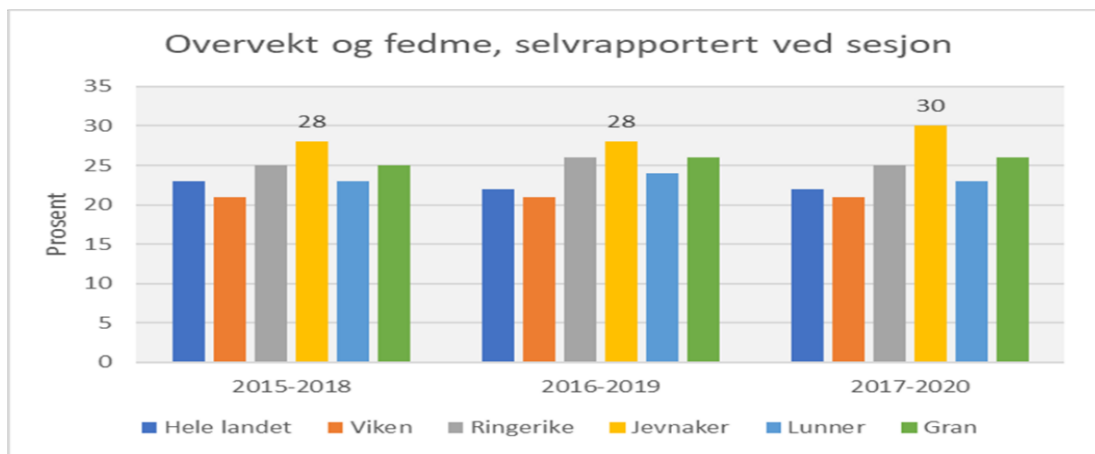
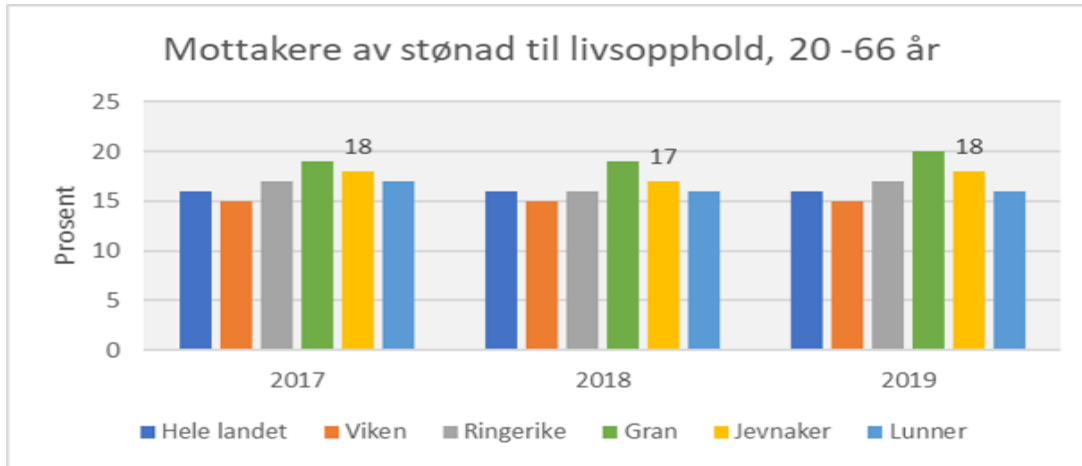
Figurene nedenfor viser noen nøkkeltall i folkehelseprofilen til Jevnaker, og for utvalgte indikatorer er Jevnaker sammenlignet med nabokommunene, gjennomsnittet i Viken og landet. Samlet viser disse figurene at Jevnaker har utfordringer på flere områder, Dette bekrefter at det er behov for å prioritere arbeidet med folkehelsen, det er for mange som sliter med fysisk helse og livsstilssykdommer.

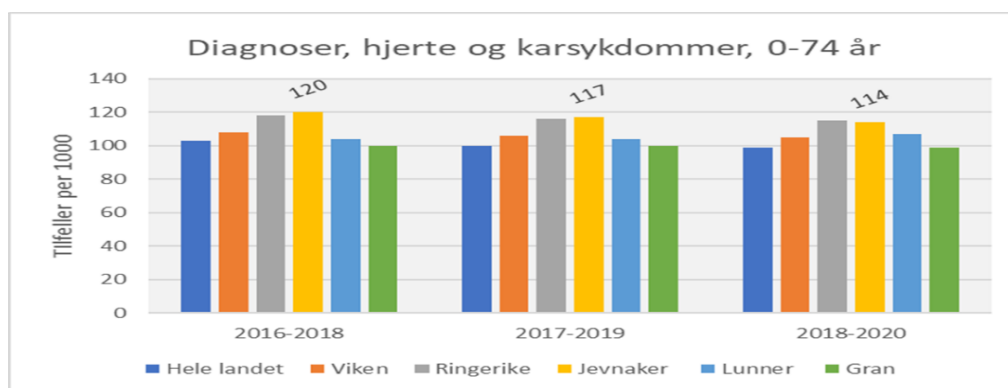
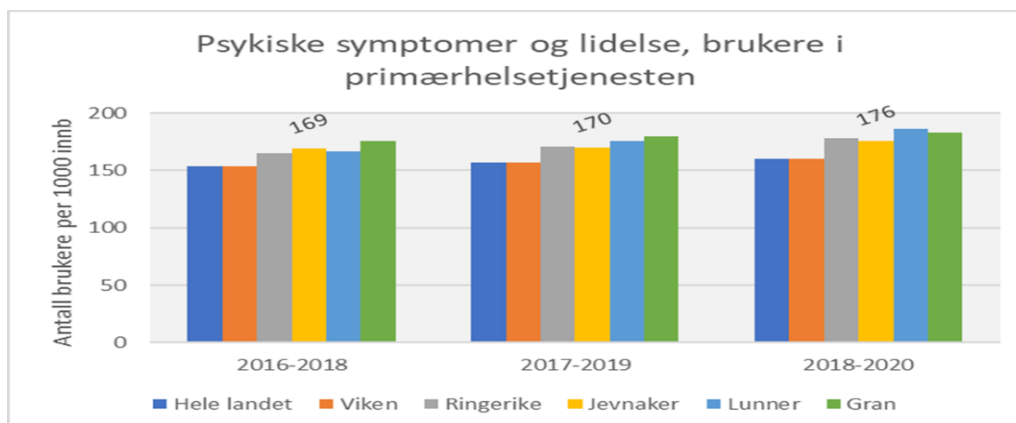
Fig.5

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkeshelsebarometer for Jevnaker
Befolkning	1 Andel 80 år+, framskrevet til 2030	7	6,4	6,4	prosent	
	2 Personer som bor alene, 45 år +	25,3	24,0	25,7	prosent	
Oppvekst og levekår	3 VGS eller høyere utdanning, 30-39 år	75	78	80	prosent	
	4 Vedvarende lavinntekt (hush.)	9,8	9,3	10,0	prosent	
	5 Inntektsulikhet, P90/P10	2,5	2,9	2,8	-	
	6 Barn av enslige forsørgere	15,9	14,8	14,8	prosent	
	7 Stønad til livsopphold, 20-66 år	17,6	15,0	15,6	prosent (a,k)	
	8 Ikke i arbeid eller utdanning, 16-66 år	19,6	19,2	19,1	prosent (a,k)	
	9 Bor trangt, 0-17 år	13	17	19	prosent	
	10 Leier bolig, 45 år +	12,7	11,0	11,8	prosent	
	11 Trives på skolen, 7. klasse	92	90	89	prosent (k)	
	12 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. kl.	17	22	23	prosent (k)	
	13 Gjennomføring i vdg. opplæring	76	79	77	prosent (k)	
Miljø, skader og ulykker	14 God drikkevannsforsyning	0	93	89	prosent	
	15 Andel tilknyttet vannverk	89	90	88	prosent	
	16 Luftkvalitet, finkornet svevestøv	3,5	5,1	4,4	µg/m³	
	17 Fornøyd med lokalmiljøet, Ungd. 2020	64	68	68	prosent (a,k)	
	18 Trygt i nærmiljøet, Ungdata 2020	92	85	85	prosent (a,k)	
	19 Med i fritidsorganisasjon, Ungd. 2020	67	63	64	prosent (a,k)	
	20 Ensomhet, Ungdata 2020	19	23	22	prosent (a,k)	
Helse-relatert atferd	21 Kan svømme, 17 år	94	90	89	prosent (k)	
	22 Lite fysisk aktive, Ungd. 2020	18	15	14	prosent (a,k)	
	23 Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år	22	24	25	prosent (k)	
	24 Skjermtid over 4 timer, Ungd. 2020	43	37	37	prosent (a,k)	
Helsestatus	25 Forventet levealder, menn	79,3	79,8	79,6	år	
	26 Forventet levealder, kvinner	82,6	83,7	83,7	år	
	27 Utd.forskjeller i forventet levealder	3,7	5,1	5	år	
	28 Fornøyd med helsa, Ungd. 2020	77	71	70	prosent (a,k)	
	29 Psykiske sympt./lidelser	170	157	157	per 1000 (a,k)	
	30 Muskel og skjelett	347	325	319	per 1000 (a,k)	
	31 Overvekt og fedme, 17 år	28	21	22	prosent (k)	
	32 Hjerter- og karsykdom, primærh.tj.	117	106	100	per 1000 (a,k)	
	33 Hudkreft, nye tilfeller	90	83	78	per 100 000 (a,k)	
	34 Vaksinasjonsdekning, meslinger, 9 år	96,7	96,6	96,5	prosent	

Rød sirkel betyr at kommunen er signifikant under landsgjennomsnittet, gul sirkel betyr at kommunen er innenfor normalen mens grønn sirkel betyr at man er signifikant over landsgjennomsnittet. På linje nr. 12 er man innenfor «hvit strek», det betyr at man er blant de 10 beste i landet.

Figurene under viser Jevnaker sammenlignet med andre. Det som skiller seg spesielt ut er ungdom med overvekt. Det har sannsynligvis sammenheng med at mange rapporterer om mye skjermtid og lite tid brukt på fysisk aktivitet. Man ser også et bilde av mange med hjerter- og karsykdommer.

4.2 Erfaringer fra pandemien

Pandemien har gitt oss mange erfaringer som vi kan lære av, og det har også ført til endringer som kan bli varige. De viktigste erfaringene kan oppsummeres i følgende punkter:

Kommunene har et stort potensial når det gjelder endringsevne og handlekraft. Teams og andre digitale medier kom i bruk på noen få dager, kommuner som hadde planlagt å bruke 2020 til innføring av teams opplevde at dette skjedde i løpet av kort tid, og ansatte tilegnet seg kompetansen i samarbeid med kollegaer uten at det ble organisert egne opplæringsarenaer. Pandemien viste også at det er stor handlekraft i kommunen, det siste året har det vært en rekke omstillinger, det har stadig kommet nye føringer og kommunen har fått mange nye oppgaver å løse. Dette har kommunene greid, både ved at kommunens ansatte har gjort en stor ekstra innsats og ved at beslutningslinjene har fungert. En del av dette skyldes at kommunens ledelse har vist at de er i stand til å prioritere, noen oppgaver er lagt til side mens de mest nødvendige har fått full oppmerksomhet.

Vi har også sett at vårt samfunn har en høy grad av tillit. Lojaliteten til vedtak gjort av nasjonale og lokale myndigheter har vært svært høy, og det skyldes at befolkningen har tillit til at sentrale personer og fagmiljøer har den rette kompetansen og lager bestemmelser som er til det beste for innbyggerne. Selv om

det har vært noen motforestillinger, har det vært svært lite i forhold til en del andre land, og det har ført til at vi har sluppet relativt billig unna en del av konsekvensene av pandemien.

En annen endring vi har sett er at vår bo- og arbeidssituasjon har fått nye former. Man har sett at arbeid kan gjennomføres på hjemmekontor, og folk har begynt å arbeide fra mange ulike steder. Nye hytter bygges med et ekstra rom, et arbeidsrom. Vi har fått «toma- folket», de som er på hytta fra torsdag til mandag, og vi ser tegn på at folk flytter fra byene til distriktet. Dette gir nye muligheter for hvordan vi planlegger kommunens kontorplasser, når så mange arbeider på andre steder, kan vi redusere arealet, eller kan vi tenke sambruk på nye måter?

Handlekraften og omstillingsevnen kommunene har vist kan også brukes til å reklamere for at her kan det være attraktive arbeidsplasser som kan være både spennende og utfordrende. Når man i tiden framover skal konkurrere om arbeidskraften, eller motivere folk til å utdanne seg til arbeid i kommunen, kan man vise til pandemien og markedsføre interessante og varierte jobber.

A blue speech bubble with a white border, containing the text 'Kommunene har stor endringskapasitet'.

Kommunene har
stor
endringskapasitet

Når kommunen har vist så stor handlekraft og omstillingsevne under pandemien, blir spørsmålet om disse erfaringene kan brukes til å vise like stor handlekraft for å ta andre nødvendige grep for å bli bærekraftige inn mot 2035. Hvordan kan erfaringene også brukes til å stimulere innovasjonsmuskelen og vise evne til å finne nye løsninger for å fylle samfunnsoppdragene?

5. Økonomisk ståsted for Jevnaker i 2021

I dette kapitlet presenteres den økonomiske situasjonen i Jevnaker i dag. Analysen er basert på kommunens KOSTRA rapportering for regnskapsårene 2018 – 2020, og data fra Grønt hefte for 2021 vedlagt statsbudsjettet.

I analysen er Jevnaker kommune sammenlignet med gjennomsnittet i KOSTRA gruppe 1, som er den KOSTRA-gruppen SSB har plassert Jevnaker i, og med nabokommunene Ringerike, Lunner og Gran. I tillegg er det sammenlignet med gjennomsnittet av alle kommuner i landet unntatt Oslo.

Analysen i dette og i neste kapittel gir et grunnlag for å vurdere det økonomiske handlingsrommet og mulige prioriteringer kommunen kan foreta for å omprioritere og øke dette handlingsrommet, som blir drøftet i kapittel 7, og til å diskutere andre mulige strategier og valg i kapittel 8.

5.1 Inntektsnivå og utgiftsbehov

Jevnaker kommune har et lavt inntektsnivå. Når man korrigerer for variasjoner mellom kommunen i utgiftsbehovet, dvs. systematiske forskjeller i demografiske, geografiske og sosiale forhold som påvirker kommunenes kostander til tjenesteproduksjon, var inntektsnivået 5 prosent under landsgjennomsnittet.

Figur 6 og 7 under viser inntektsnivået til Jevnaker sammenlignet med andre kommuner i KOSTRA gruppen og i forhold til alle andre kommuner i landet. Jevnaker kommune har fjerde lavest inntektsnivå i KOSTRA gruppen og av nabokommunene vi sammenligner med har bare Gran kommune lavere inntektsnivå. Ringerike, Lunner har et marginalt høyere inntektsnivå.

Fig. 6: Korrigerte frie inntekter 2020, inklusive eiendomsskatt, konsesjonskraftsinntekter og inntekter fra Havbruksfondet. Alle landets kommuner. Kilde: KSK.

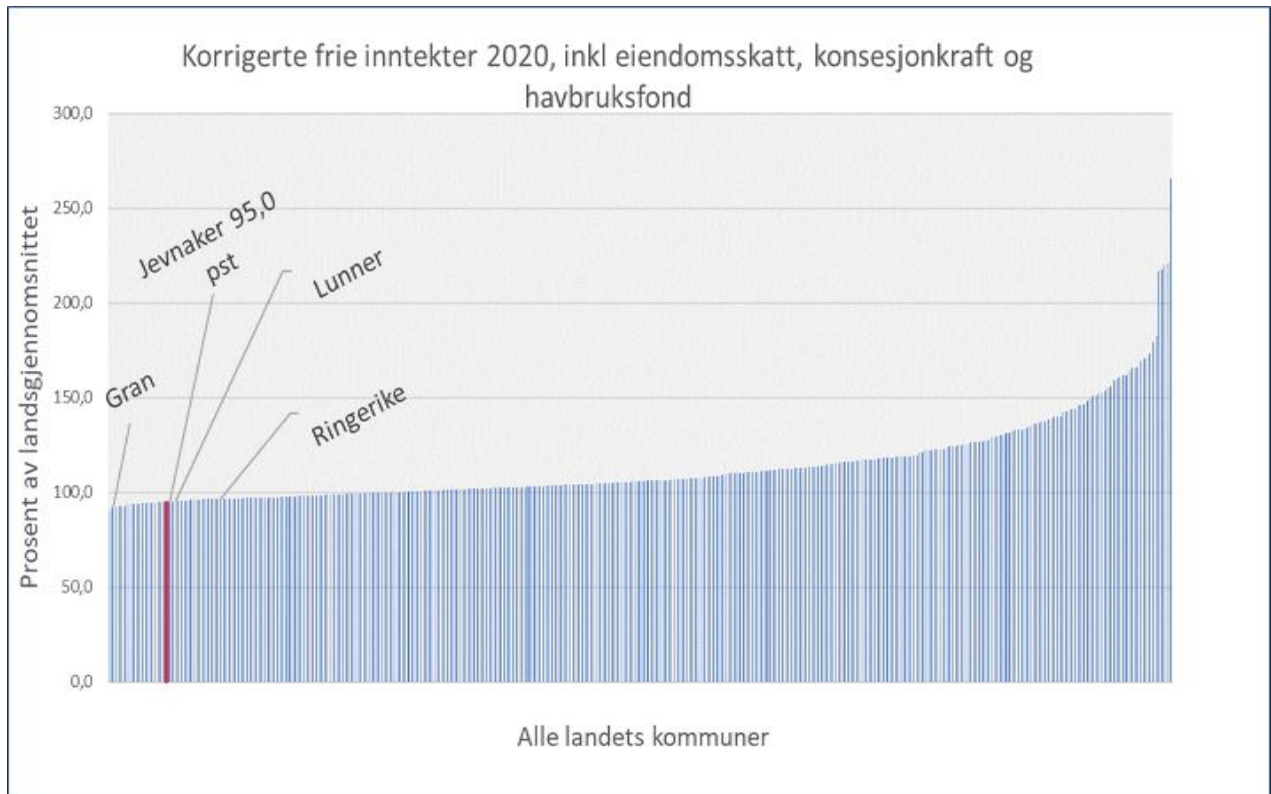
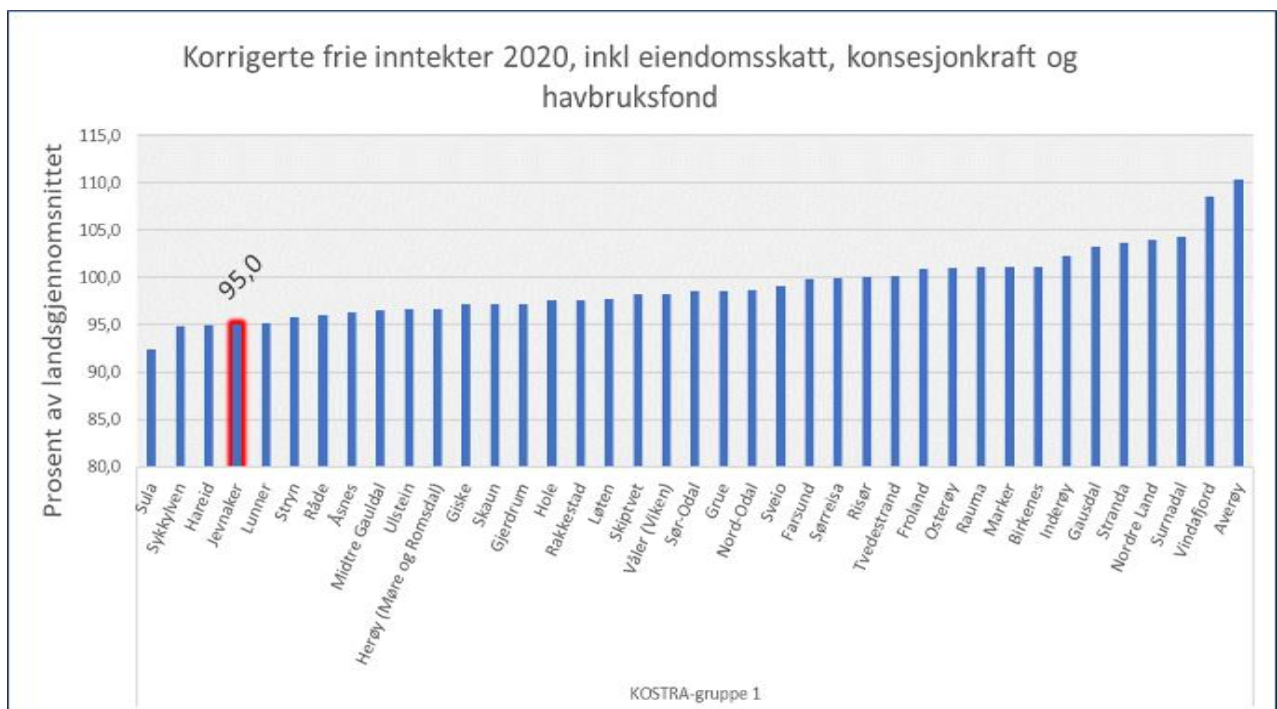

Fig. 7: Korrigerte frie inntekter 2020, inklusive eiendomsskatt, konsesjonskraftsinntekter og inntekter fra Havbruksfondet. KOSTRA gruppe 1. Kilde KSK.

Utgiftsbehovet til kommunene beregnes årlig i et vedlegg til statsbudsjettet, Grønt hefte, og ligger til grunn for utgiftsutjevningen og tildeling av rammetilskudd til kommunene. Det indeksberegnete utgiftsbehovet gir uttrykk for hvor «lettdreven» eller «tungdreven» en kommune er i forhold til landsgjennomsnittet. En kommune som har en indeks over 1 har kostnadsulempet og betegnes som tungdreven, mens kommuner med indeks under 1 betegnes som lettdreven. Utgiftsutjevningen skal i prinsippet utjevne kostnadsforskjeller mellom kommunene som skyldes systematiske ulikheter i sosiale, demografiske og geografiske forhold.

Figur 8 og 9 viser at Jevnaker kommune har et indeksberegnet utgiftsbehov en prosent over landsgjennomsnittet. Dette er om lag på samme nivå som Ringerike og Lunner kommune. Gran har et noe høyere utgiftsbehov på 104 prosent av landsgjennomsnittet. Sammenlignet med kommunene i samme KOSTRA-gruppe har Jevnaker et forholdsvis lavt utgiftsbehov.

Fig. 8: Indeksberegnet utgiftsbehov 2021 samlet, KOSTRA gruppe 1. Kilde Grønt hefte 2021.

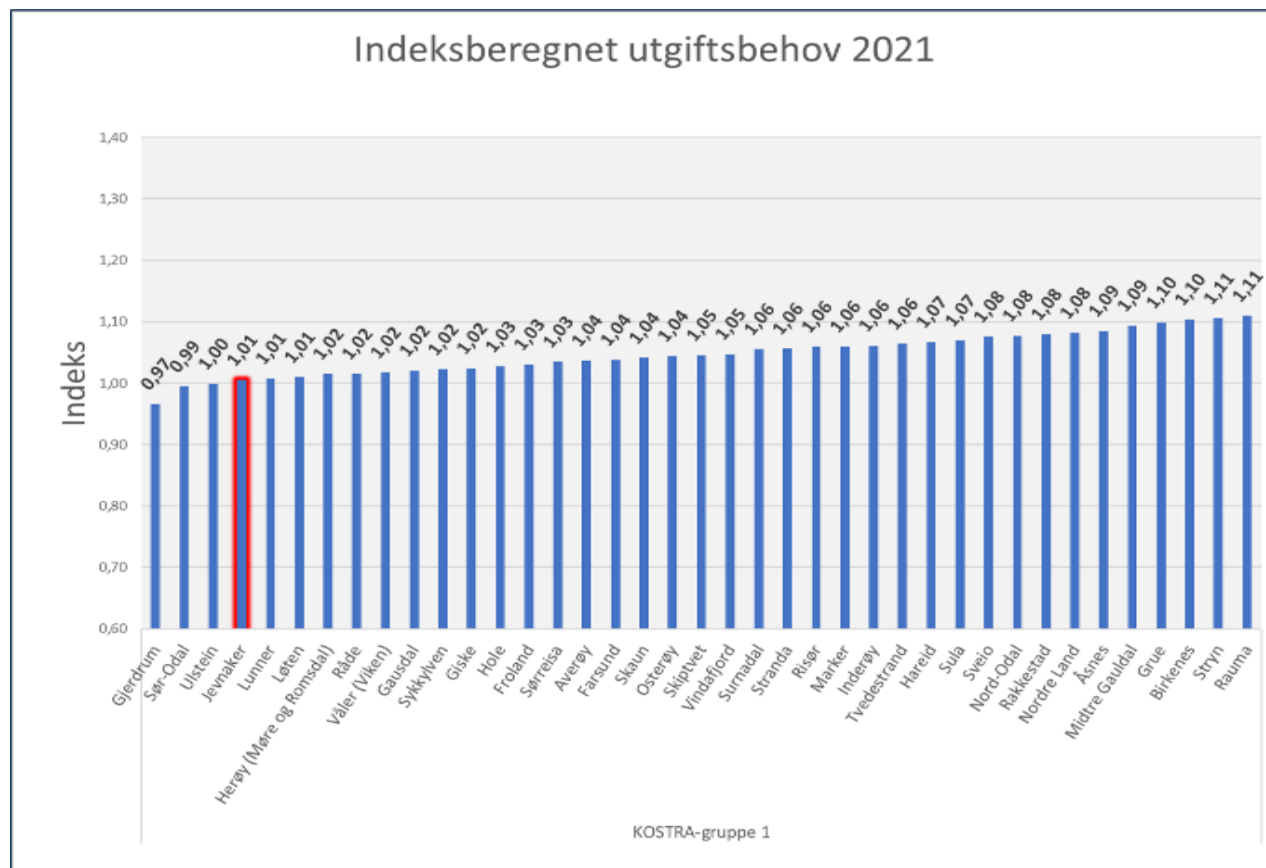
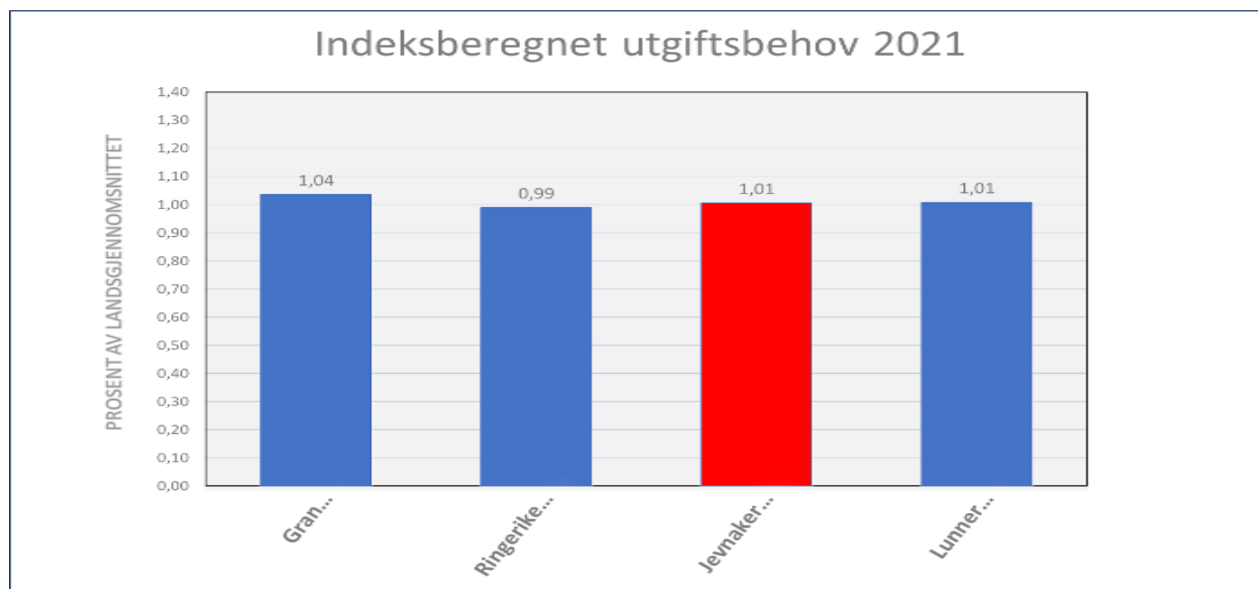
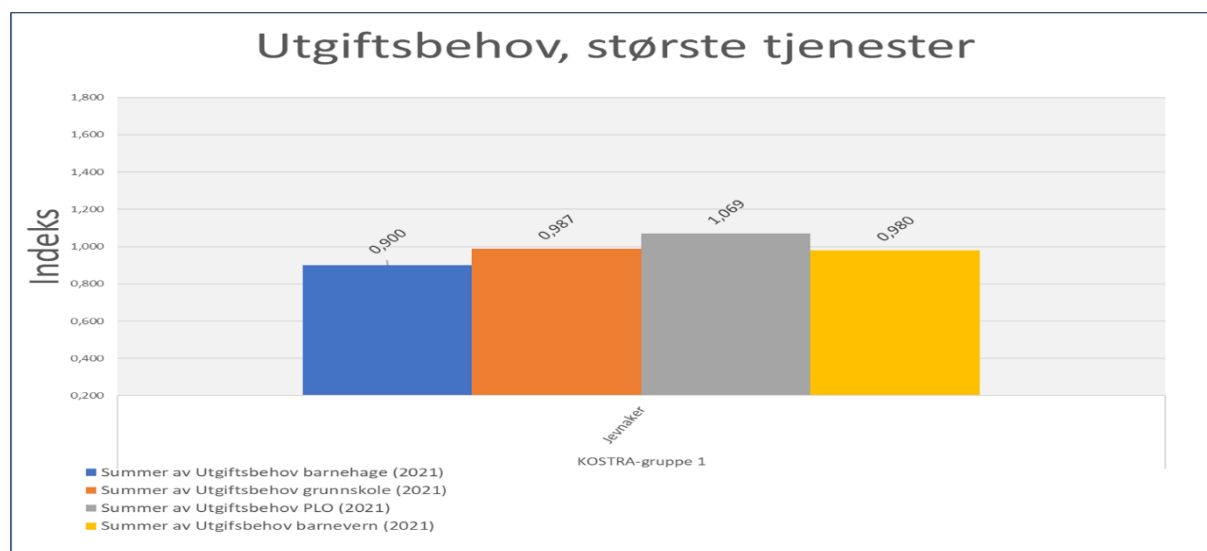

Fig. 9: Indeksberegnet utgiftsbehov 2021. Kilde Grønt hefte 2021.

Figur 10 viser at de pleie- og omsorgssektoren som trekker utgiftsbehovet noe opp. Jevnaker har imidlertid noe lavere andel av befolkningen i de yngre aldersgruppene, og både barnehage, grunnskole og barnevern trekker derfor utgiftsbehovet noe ned.

Fig.10: Indeksberegnet utgiftsbehov 2021 etter tjenesteområder. Kilde: Grønt hefte 2021.

Figur 11 under viser Jevnaker kommunes indeksscore på alle kriteriene som er brukt til å beregne utgiftsbehovet, sammenlignet med gjennomsnittet i KOSTRA gruppe 1. Kriteriene kan deles inn i demografiske kriterier (innbyggerkriterier og basiskriteriet), geografiske kriterier (reiseavstand innen sone og mellom kretser), og sosiale kriterier. I vektingen av rammetilskuddet veier innbyggerkriteriene

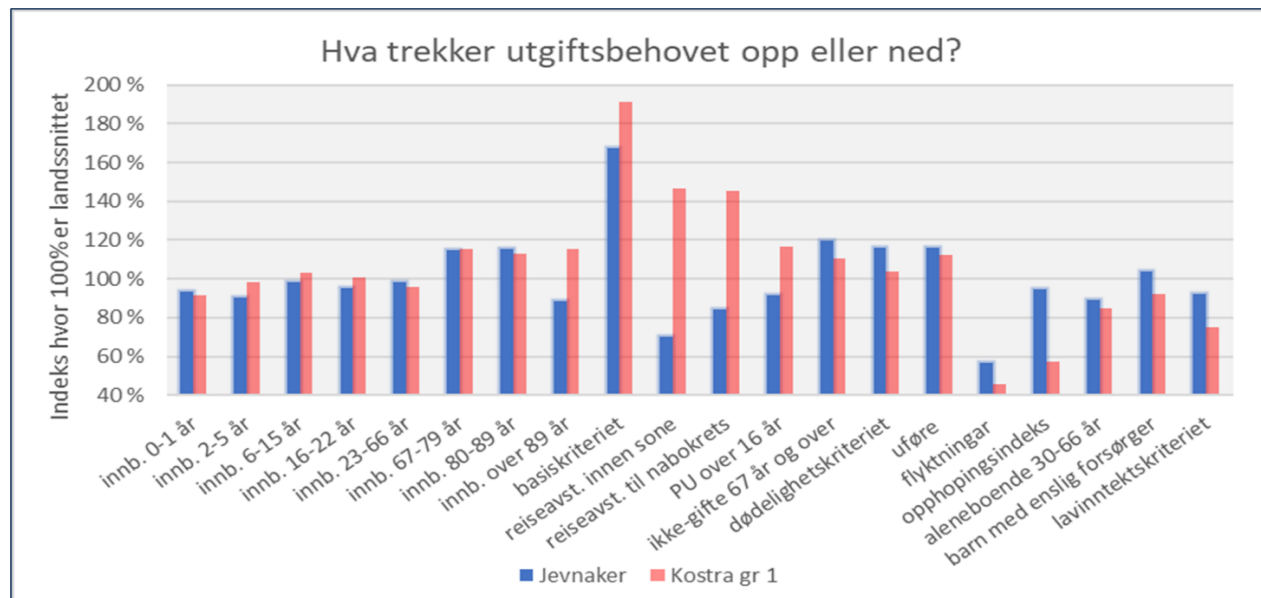
tyngst, men også de sosiale kriteriene har en betydelig vekt, mens de geografiske kriteriene har en lavere vekt.

Som allerede beskrevet over har Jevnaker kommune et lavere utgiftsbehov knyttet til yngre aldersgrupper og et høyere utgiftsbehov knyttet til eldre aldersgrupper sammenlignet med landsgjennomsnittet (100%). Unntaket kriteriet «Innbyggere over 89 år», hvor Jevnaker har en vesentlig lavere indeksscore enn landsgjennomsnittet og KOSTRA gruppen. Dette reflekterer

Indeksscoren på de geografiske kriteriene som inngår i kostnadsnøkkelen, «Reiseavstand innen sone», «Reiseavstand til nabokrets», er vesentlig lavere enn landsgjennomsnittet. Dette viser at Jevnaker ikke har en kostnadskrevende geografi sammenlignet med landet og KOSTRA gruppen.

På de sosiale kriteriene er bilde blandet for Jevnaker når vi sammenligner med landet. Indeksscoren er høyere andel enn landsnittet på «ikke gifte 67 år og over», «dødelighetskriteriet», «uføre» og enslige forsørgere». Indeksen på de øvrige sosiale kriteriene, «PU over 16 år», «flyktninger», «opphopningsindeks», «aleneboende 20-66 år» og «lavinntektskriteriet» er imidlertid noe lavere enn landsgjennomsnittet.

Fig. 11: Indeksberegnet utgiftsbehov etter kriterier i kostnadsnøkkelen. Kilde: Grønt hefte 2021.

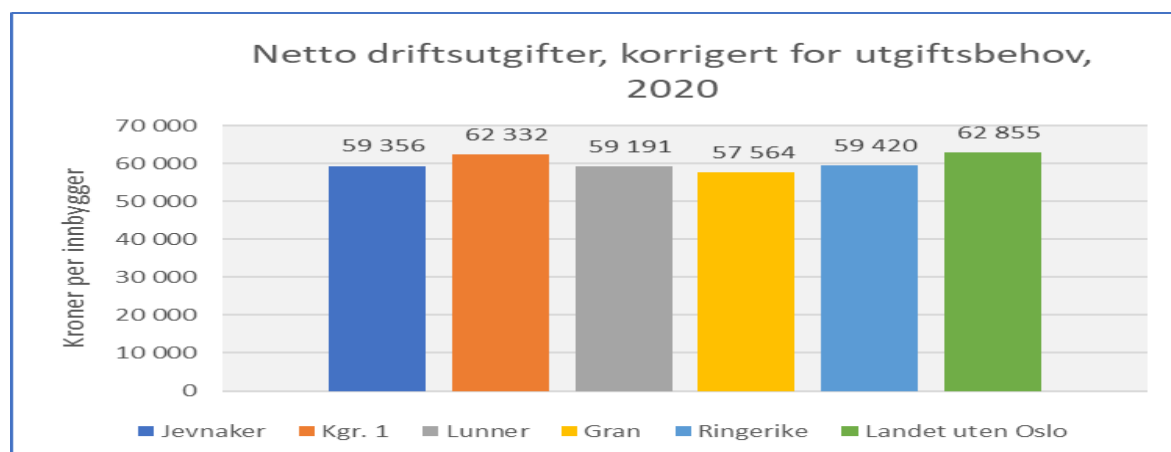

5.2 Utgiftsnivået

Som vist over har Jevnaker kommune et lavt inntektsnivå når vi korrigerer for utgiftsbehovet. Dette innebærer at Jevnaker ikke har like mye ressurser som gjennomsnittet i KOSTRA gruppen. Av sammenligningskommunene er det bare Gran som har et lavere inntektsnivå enn Jevnaker.

Figur 12 viser netto driftsutgifter per innbygger, korrigert var utgiftsbehovet, for Jevnaker, KOSTRA gruppe 1, landet uten Oslo, og nabokommunene Gran, Lunner og Ringerike i 2020. Jevnaker kommunes netto driftsutgifter var på nivå med Lunner og Ringerike, og en del høyere enn Gran kommune. Utgiftsnivået var vesentlig lavere enn gjennomsnittet i KOSTRA gruppen og landet uten Oslo. Forskjellene i utgiftsnivået gjenspeiler ulikheter i inntektsnivået mellom kommunene.

Fig 12: Samlede Netto driftsutgifter per innbygger, korrigert for forskjeller i utgiftsbehovet. Utvalgte kommuner. 2020. Kilde KOSTRA.

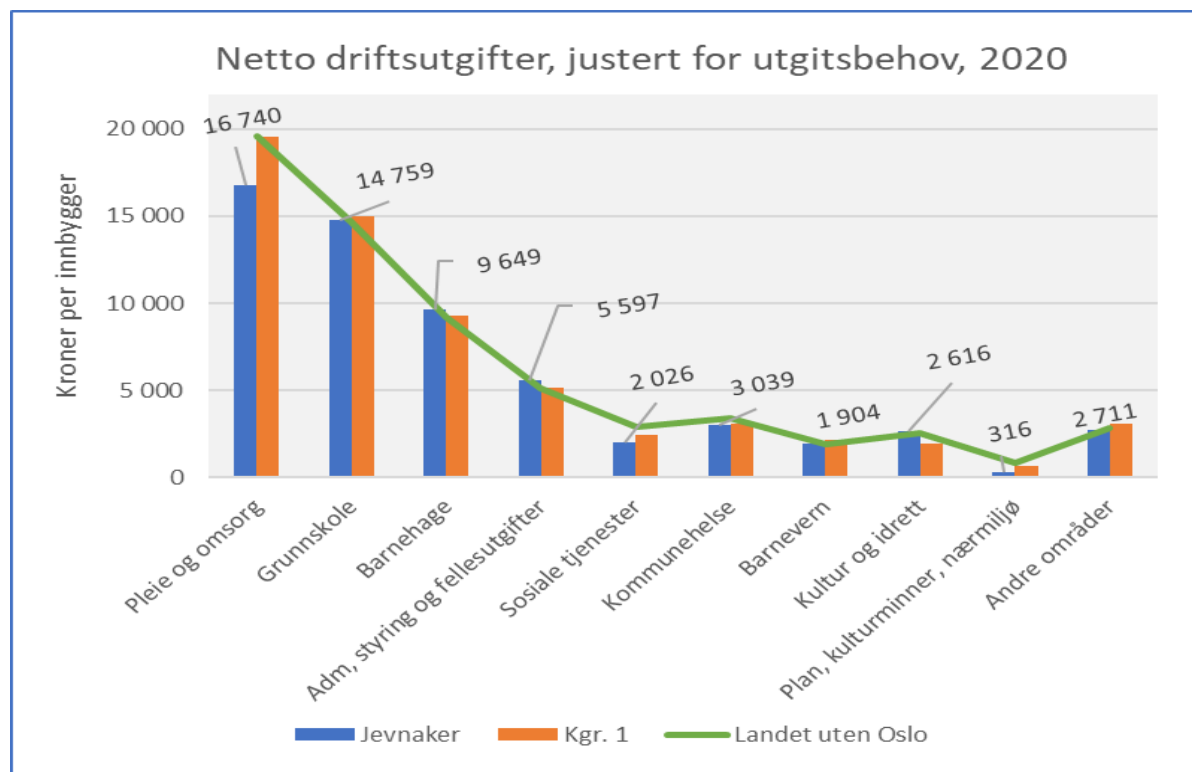
Figur 13 under viser hvordan Jevnaker kommunen prioriterte å bruke sine frie inntekter i 2020, målt ved netto driftsutgifter etter tjenester, korrigert for utgiftsbehovet. Figuren viser at Jevnaker kommune prioriterer barnehage, administrasjon og styring, og kultur og idrett høyere enn både KOSTRA gruppen og landet uten Oslo. Sammenlignet med KOSTRA gruppen bruker Jevnaker 343 kroner mer per innbygger på barnehager, 445 kroner mer per innbygger på administrasjon og 687 kroner mer per innbygger på kultur og idrett.

Figuren viser videre at sammenlignet prioriterer Jevnaker Pleie og omsorg vesentlig lavere enn både KOSTRA gruppen og landet uten Oslo, tilsvarende om lag 2 800 kroner per innbygger. Jevnaker prioriterer også sosiale tjenester og plan, kulturminner og nærmiljø vesentlig lavere enn KOSTRA gruppen. Også kommunehelse, grunnskole, barnevern, og andre områder (brann, kommunale boliger, samferdsel, næring og kirke) ble prioritert noe lavere enn KOSTRA gruppen og landet uten Oslo. På grunnskole bruker

Jevnaker kommune
driver tjenestene
effektivt

Jevnaker noe mindre enn KOSTREA gruppen, men marginalt mer enn landet uten Oslo.

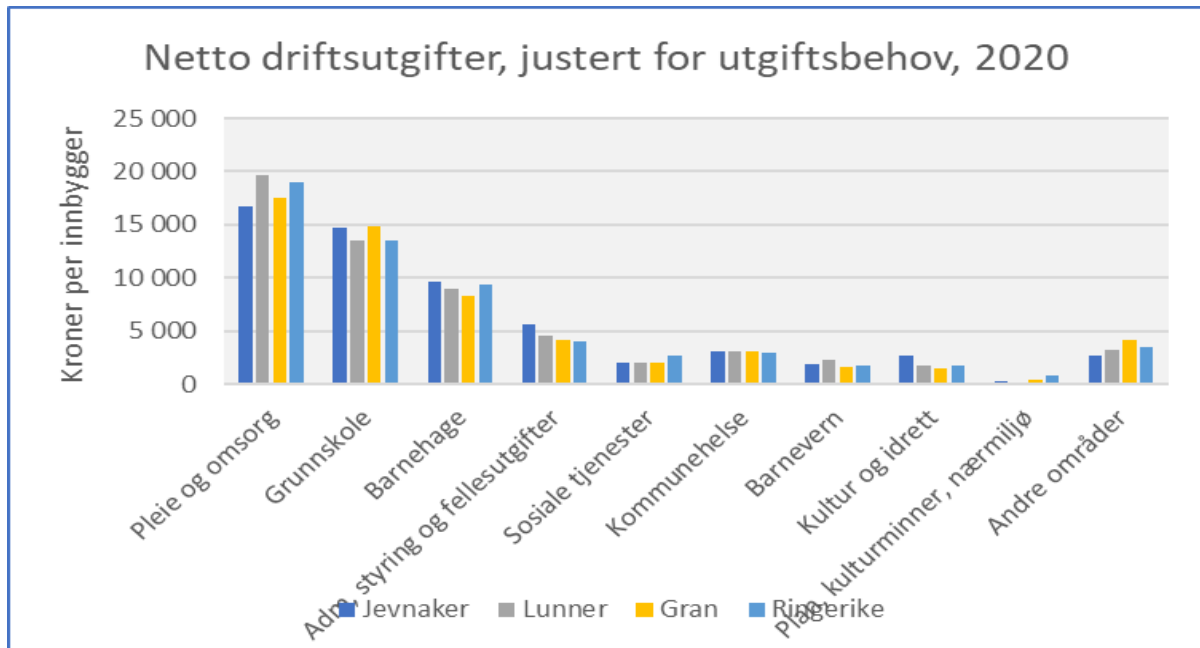
Fig. 13: Netto driftsutgifter per innbygger, korrigert for forskjeller i utgiftsbehovet. Jevnaker, KOSTRA gruppe 1 og landet uten Oslo, 2020. Kilde KOSTRA.

I figur 14 under sammenlignes Jevnaker kommunens prioriteringer med nabokommunene Lunner, Gran og Ringerike kommuner. Figuren viser i hovedsak det samme bildet som over. Jevnaker prioriterer pleie- og omsorg vesentlig lavere enn nabo kommunene, og har en noe høyere prioritering av barnehager, administrasjon og kultur og idrett. Jevnaker prioriterer også grunnskole høyere enn Lunner og Ringerike, men om lag på samme nivå som Gran. Sosiale tjenester prioriteres på samme nivå som Lunner og Gran, men lavere enn Ringerike. På kommunehelse, barnevern og plan, kulturminner og nærmiljø ligger Jevnaker på et middels nivå sammenlignet med disse nabo kommunene.

Vi prioriterer barnehage, administrasjon og kultur og idrett

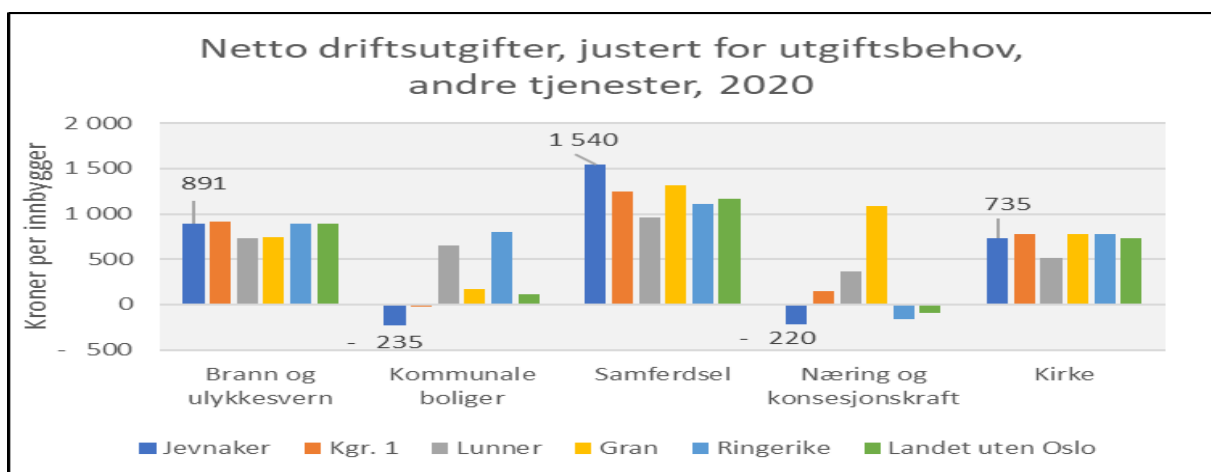
Fig. 14: Netto driftsutgifter per innbygger, korrigert for forskjeller i utgiftsbehovet. Etter tjeneste. Utvalgte kommuner, 2020. Kilde KOSTRA.

I figurene over er tjenestene brann og ulykkesvern, samferdsel, kirke, kommunale boliger og næring kategorisert sammen under «Andre områder».

I figur 15 under sammenlignes netto driftsutgifter på disse tjenestene i Jevnaker, Lunner, Gran, Ringerike, KOSTRA gruppe 1 og landet uten Oslo. Som vist over prioriterer Jevnaker samlet sett disse områdene lavere enn alle kommunene det sammenlignes med. Figuren under viser at årsaken til dette er at Jevnaker både på kommunale boliger og næring og konsesjonskraft har større inntekter enn utgifter. Brann- og ulykkesvern og kirke prioriteres om lag på samme nivå som KOSTRA gruppen og landet uten Oslo, mens Jevnaker har prioriterer samferdsel høyest av alle med vel 1500 kroner per innbygger.

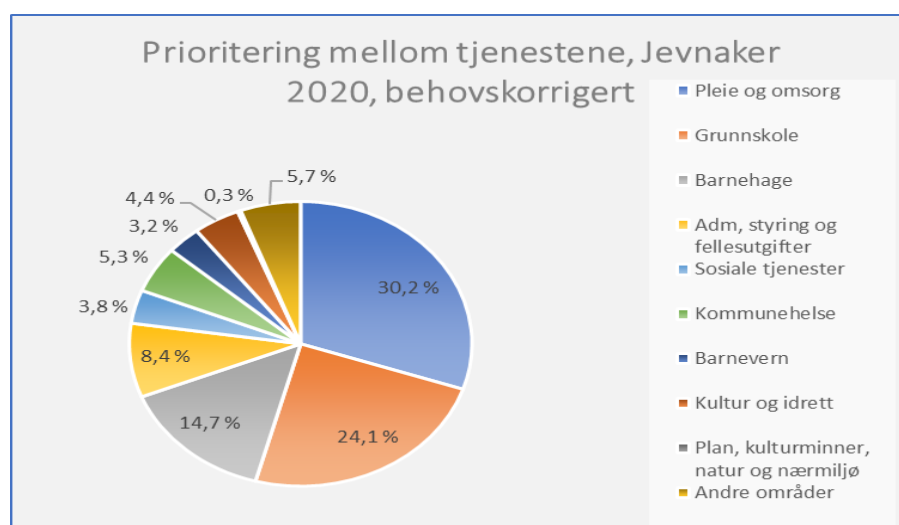
Fig. 15 Netto driftsutgifter per innbygger etter tjeneste, korrigert for forskjeller i utgiftsbehovet. 2020. Kilde KOSTRA.

Figur 16 under viser prosentvis fordeling av netto driftsutgifter i Jevnaker kommune for 2020. Figuren viser at Jevnaker kommune bruker vel 30 prosent av sine frie inntekter på pleie- og omsorg og 24 prosent på grunnskole. Barnehage er tredjes største sektor med nesten 15 prosent, fulgt av administrasjon og kommunehelse. Dersom Jevnaker kommune hadde hatt lik prioritering som landet uten Oslo eller KOSTRA gruppe 1 ville pleie- og omsorg utgjort en større andel av samlede kostnader.

Vi har større inntekter enn utgifter på boliger og næring

Fig. 16: Prioritering etter tjenester, justert for utgiftsbehov, 2020. Kilde; KOSTRA.

5.3 Økonomisk bærekraft

Det er særlig tre nøkkelindikatorer som brukes til å vurdere den økonomiske bærekraften i kommunene; gjeldsgrad, nivået på disposisjonsfondet og netto driftsresultatet. Netto driftsresultat som den viktigste indikatoren, mens gjeldsgraden og disposisjonsfondet er avgjørende for om kommunen på sikt vil oppnå tilstrekkelig godt netto driftsresultat. Det er derfor viktig at man vurderer indikatorene samlet i stedet for enkeltvis.

Figuren under viser utviklingen i nivået på netto lånegjeld i andel av brutto driftsinntekter (gjeldsgrad) for perioden 2015 – 2020 for Jevnaker kommune, KOSTRA gruppe 1 og landet uten Oslo. I 2020 har Jevnaker kommune en gjeldsgrad på 85,7 prosent av brutto driftsinntekter. Til sammenligning var gjennomsnittlig gjeldsgrad for kommunene i KOSTRA gruppe 1 på 96 prosent og landet uten Oslo 95 prosent. Figuren viser at Jevnaker kommune hadde en økende gjeldsgrad fram til 2018, men at gjeldsgraden har blitt redusert med om lag 5 prosentpoeng fra 2018 til 2020.

Gjeldsgraden er lavere enn i de fleste andre kommuner

Fig. 17: Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter 2015-2020, Jevnaker, KOSTRA gruppe 1 og landet uten Oslo. Kilde: KOSTRA.

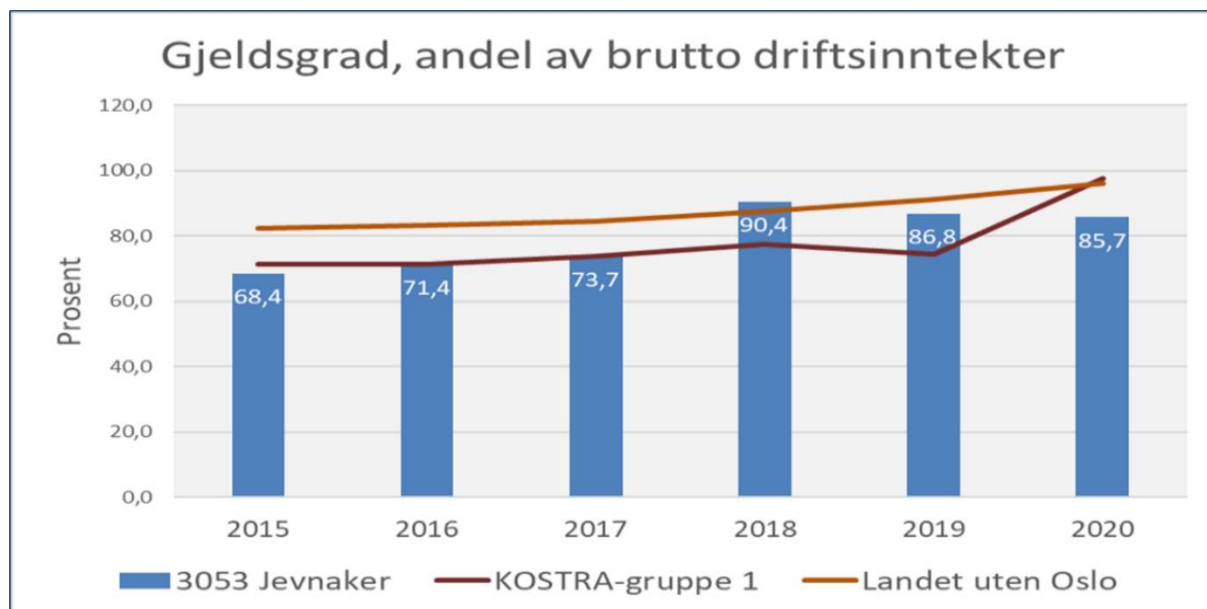
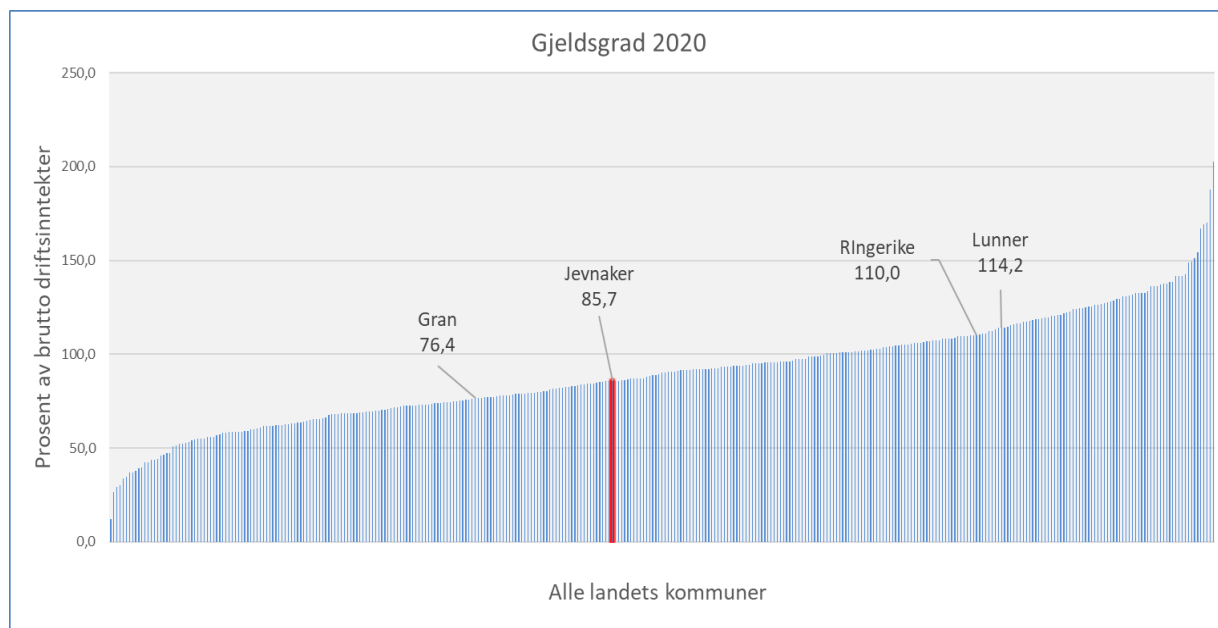

Fig. 18: Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter 2015-2020, alle landets kommuner. Kilde: KOSTRA.

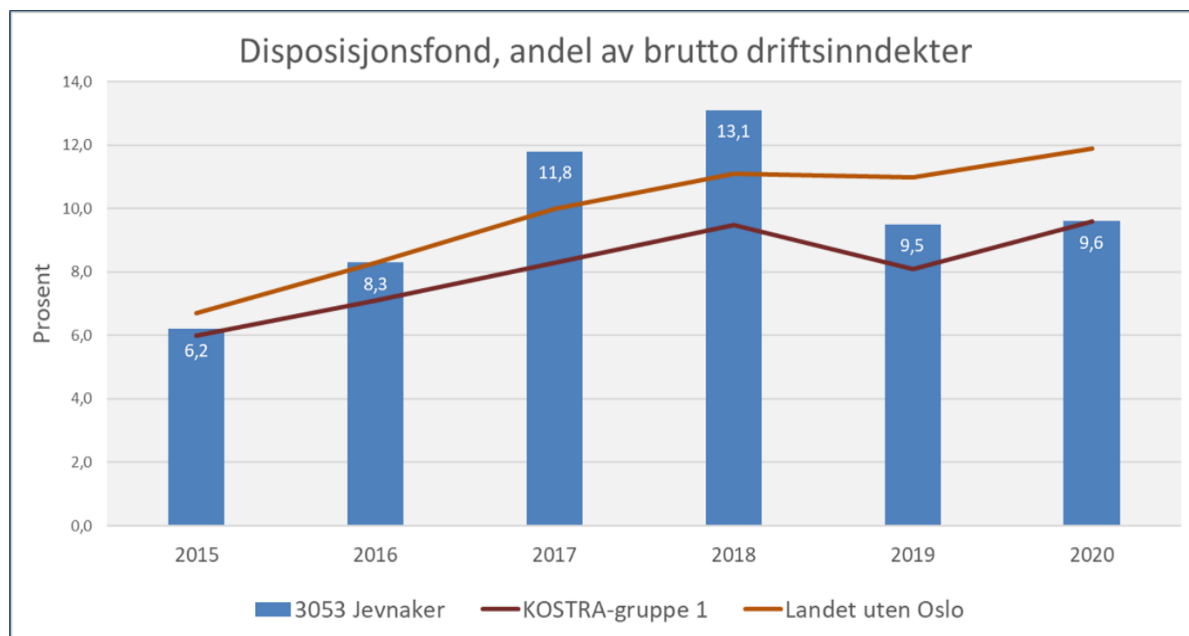

For at en kommune skal være i stand til å håndtere uforutsette hendelser på utgifts- eller inntektssiden, er det nødvendig med en god balanse mellom gjeldsgrad og fond. Figuren under viser disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter. Størrelsen på disposisjonsfondet forteller hvor stor økonomisk buffer kommunen har tilgjengelig. Denne bufferen har betydning for hvor raskt kommunen kan omstille seg ved vesentlige endringer i økonomiske rammebetingelser, og bør være slik at den kan dekke opp for kortsiktige svingninger.

Nivået en kommune bør ha på disposisjonsfond avhenger av risikoeksponeringen. I Jevnaker kommune er risikoen knyttet til gjeldsgraden som bidrar til høy risiko knyttet til rentebærende lån. Isolert sett er også en risiko at Jevnaker kommune har et lavt inntektsnivå og at effektiviseringspotensialet er lavt. Kommunen har imidlertid en forholdsvis lav risikoeksponering, dette har sammenheng med at kommunen ikke er særlig utsatt for svingninger i skatteinntekter eller særskilte inntektskilder som kraftinntekter eller havbruksfond som kan endre seg mye fra ett år til neste.

Figur 19 viser at Jevnaker kommune økte disposisjonsfondet i løpet av perioden 2015-2018, fra 6,2 prosent til 13,1 av driftsinntektene, men at disposisjonsfondet ble redusert med 3,5 prosentpoeng fra 2018 til 2020. Generelt er dette et nivå som er innenfor anbefalingene knyttet til nivået på disposisjonsfondet. Gitt den moderate gjeldsgraden til Jevnaker kommune sammenlignet med gjennomsnittet i KOSTRA gruppe 1 er behovet for å ha et høyt nivå på disposisjonsfondet noe mindre i Jevnaker kommune. Dagens nivå vurderes å være tilstrekkelig til å dekke den relativt moderate risikoeksponeringen.

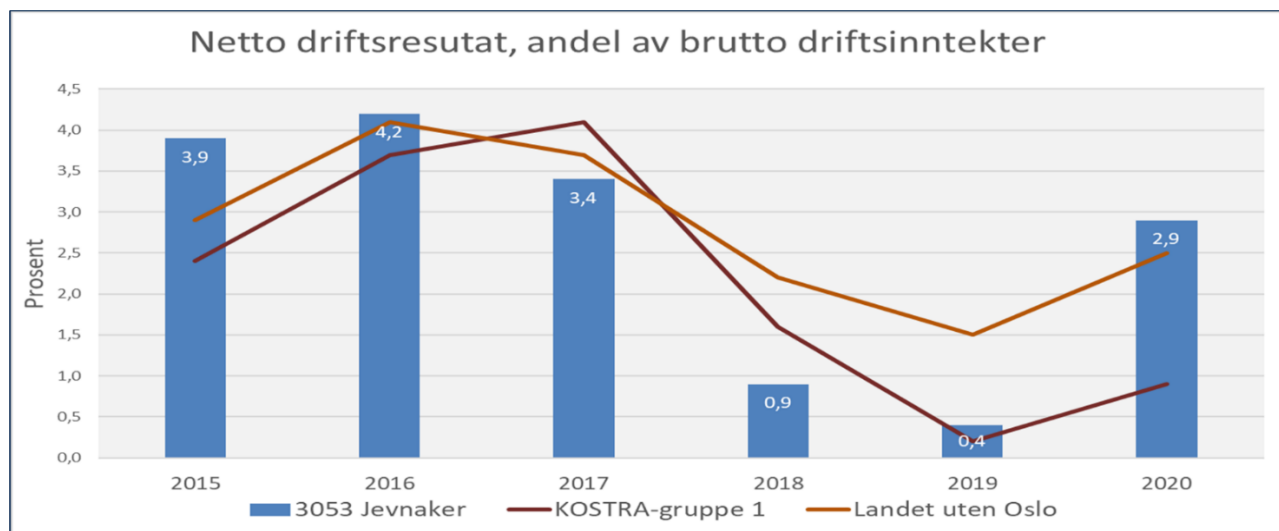
Fig. 19 Disposisjonsfond i prosent av brutt driftsinntekter, 2015-2020. Kilde: KOSTRA.

Figur 20 viser netto driftsresultat i andel av brutto driftsinntekter. Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter er regnet som den viktigste enkeltindikatoren for å vurdere økonomisk bærekraft. Indikatoren viser driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og viser hva kommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer.

Figuren viser at Jevnaker kommune hadde et høyt netto driftsresultat i 2015 og 2016 på om lag 4 prosent, som ble fulgt av en nedgang til 3,4 prosent i 2016, 0,8 prosent i 2018 og 0,4 prosent i 2019. I 2020 netto driftsresultat blitt styrket til 2,9 prosent. Dette er om lag på det nivået som generelt er anbefalt for å kunne sikre stabil tjenesteproduksjon. Hva som er et bærekraftig nivå avhenger imidlertid også av resultatet på de andre finansielle indikatorene.

Fig. 20 Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsutgifter. Kilde: KOSTRA.

En samlet vurdering av utvikling i de tre finansielle indikatorene er at Jevnaker kommune hadde en

uforutsette økonomiske hendelser, eller en betydelig økning i rentenivået, medføre at det er nødvendig å redusere driftsutgiftene.

negativ utvikling i den økonomiske bærekraften fra 2016 til 2019, men at kommunen har styrket den økonomiske situasjonen i 2020. Tatt i betraktning et godt netto driftsresultat og et akseptabelt nivå på disposisjonsfondet er gjeldsgraden ved utgangen av 2020 på et moderat nivå. Risikoeksponeringen er forholdsvis lav, og det er et handlingsrom for å foreta investeringer. Det lave inntektsnivået og begrenset effektiviseringspotensialet må imidlertid tas i betraktning når kommunen planlegger investeringer. Ved økt låneopptak kan

5.4 Arealbruk og eiendomsforvaltning

Jevnaker kommune eier og forvalter store eiendomsmasser. Eiendomsmassen inkluderer formålsbygg, næringslokaler og kommunale boliger. I tillegg eier og forvalter kommunen ulike typer grunneiendom, kommunale veier og vann- og avløpsanlegg. Kommunen jobber nå med en eiendomsstrategi som skal legge et grunnlag for framtidig forvaltning av eiendomsmassen.

Hvordan kommunen forvalter kommunens eiendommer har stor betydning for driften av kommunenes tjenester, kommunens økonomiske handlingsrom, og omdømme og de ansattes opplevelser og velvære. Effektiv eiendomsforvaltning er også avgjørende for å redusere kommunens miljø og klimaavtrykk. Utslipp knyttet til bygningsmasse er i dag en av de største kildene til klimautslipp, og kommunene er i dag Norges største bygningsseier og eiendomsforvalter. De mål, prioriteringer og prinsipper Jevnaker kommune setter for sin eiendomsforvaltning er derfor av stor betydning for hvordan kommunen møter fremtidens utfordringer.

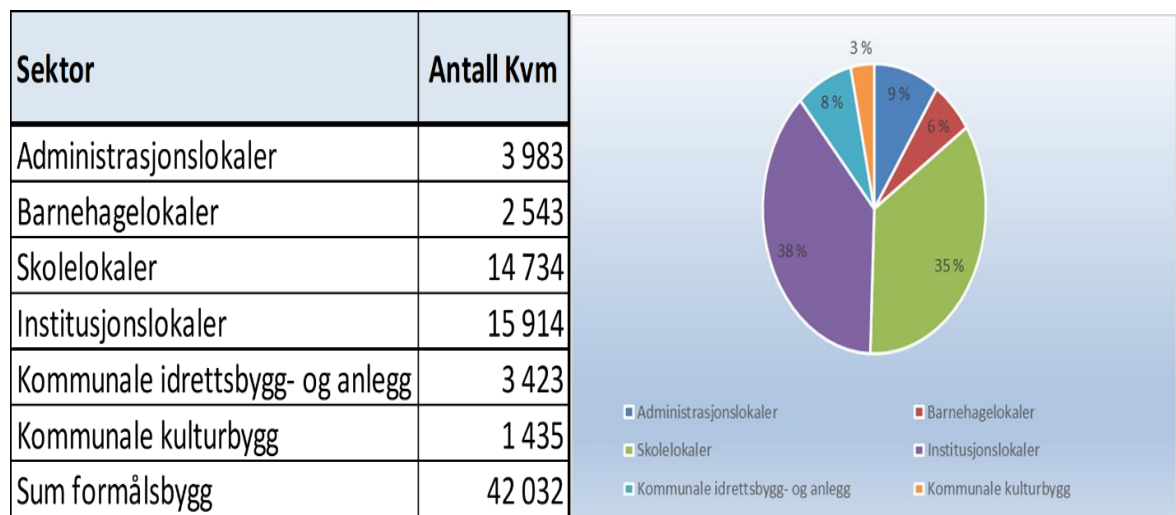
[Bygg og anlegg - KLP.no](#)

«Bygninger er en av de største kildene til klimagassutslipp i verden, derfor er det viktig at så mange kommuner har fokus på klimavennlig bygging. Flere bidrag dreier seg om såkalte passivhus, hvor energibehovet er sterkt redusert. Andre om plusshus, som er konstruert slik at de i løpet av sin levetid produserer mer energi enn det som går med til å produsere materialer, bygge, drifte og til slutt rive dem. Noen kommuner satser på smarthusløsninger og helt eller delvis fossilfrie byggeplasser.»

Tabellen og figuren under gir en oversikt over eiendomsmassen knyttet til kommunale formålsbygg, som utgjør den aller største delen av kommunale bygg i Jevnaker kommuner. Tabellen viser at kommunen eier vel 42 000 kvadratmeter formålsbygg. Figuren viser at institusjonslokaler utgjør 38 prosent av formålsbyggene og skolelokaler utgjør 35 prosent. Barnehagelokaler utgjør 6 prosent og administrasjonslokaler 9 prosent av formålsbyggene, mens idrettsbygg- og anlegg og kulturbygg utgjør henholdsvis 8 prosent og 3 prosent.

Fig. 21: Formålsbygg etter tjeneste, antall kvadratmeter. 2020. Klide KOSTRA.

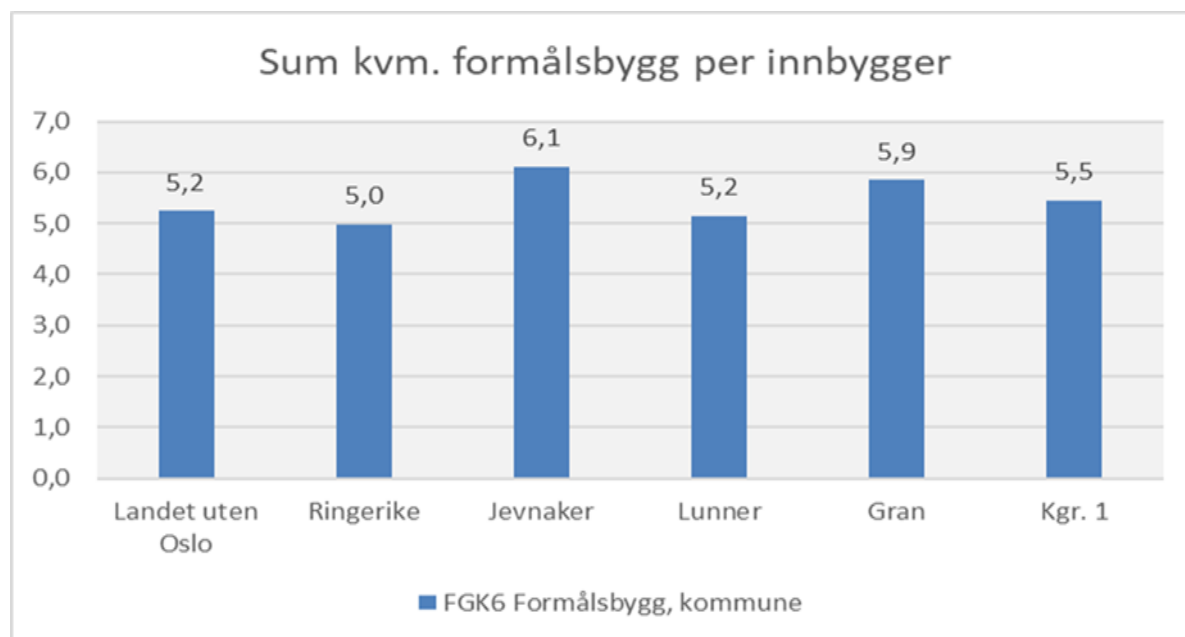

5.4.1 Sammenligning av formålsbygg med andre kommuner

Kommunens arealbruk til formålsbygg rapporteres i KOSTRA. Teknisk areal, næringsseidommer, kommunale boliger mv. er ikke inkludert i rapporteringen, og de rapporterte tallene er derfor noe lavere enn for den samlede bygningsmassen til kommunene.

Figuren 22 viser at Jevnaker kommune har mer formålsbygg per innbygger målt i kvadratmeter enn sammenligningskommunene Ringerike, Lunner og Gran. Jevnaker har også vesentlig mer areal enn både KOSTRA gruppen og landet uten Oslo. Jevnaker kommune har 6,1 kvadratmeter formålsbygg per innbygger mens gjennomsnittet i alle kommuner uten Oslo er 5,2 kvadratmeter. Gjennomsnittet i KOSTRA gruppen er 5,5 kvm per innbygger. Ringerike har lavest areal med 5,0 kvadratmeter, mens Lunner og Gran har henholdsvis 5,2 og 5,9 kvadratmeter formålsbygg per innbygger.

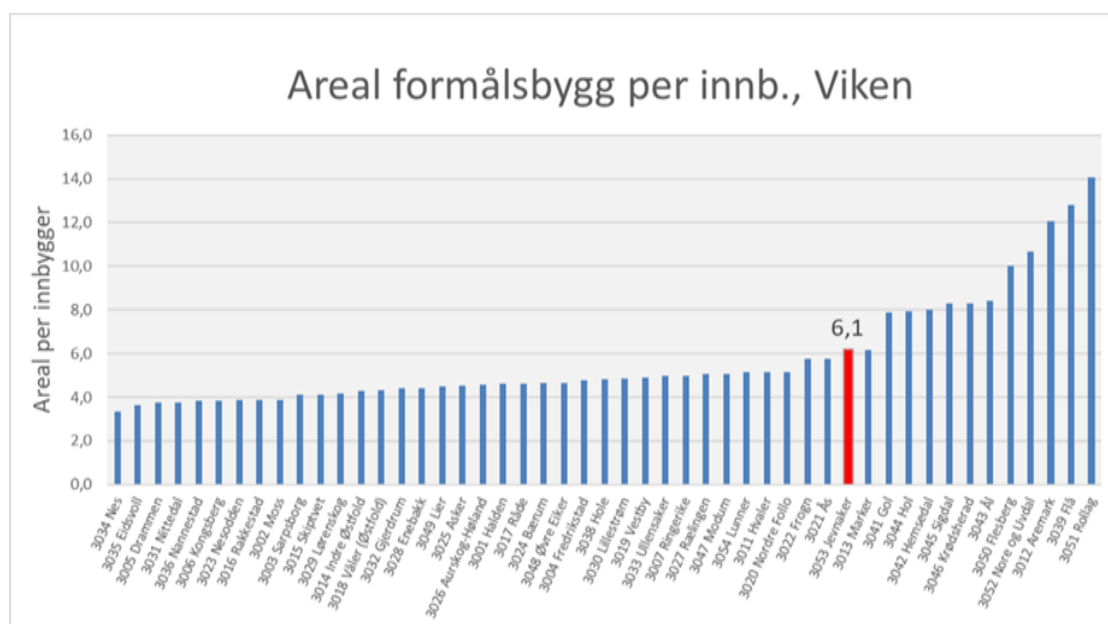
Fig. 22: Kvadratmeter formålsbygg per innbygger. Utvalgte kommuner. 2020. Kilde KOSTRA.

I figur 23 under sammenlignes Jevnaker kommune med alle andre kommuner i Viken. Figuren bekrefter at Jevnaker kommune har mye areal formålsbygg per innbygger sammenlignet med de aller fleste andre kommuner. Hele 12 kommuner har i minimum 2 kvadratmeter mindre formålsbygg per innbygger enn Jevnaker kommune.

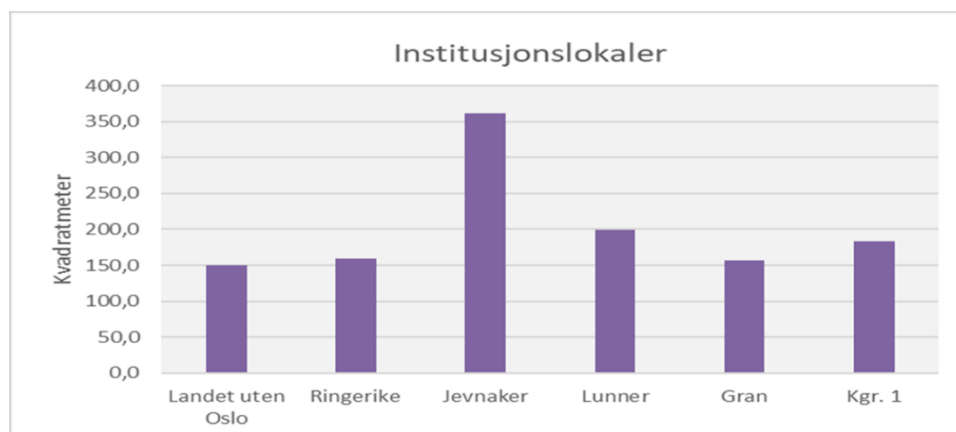
Vi har veldig mye areal formålsbygg per innbygger.

Fig. 23: Kvadratmeter formålsbygg per innbygger. Viken. 2020. Kilde: KOSTRA.

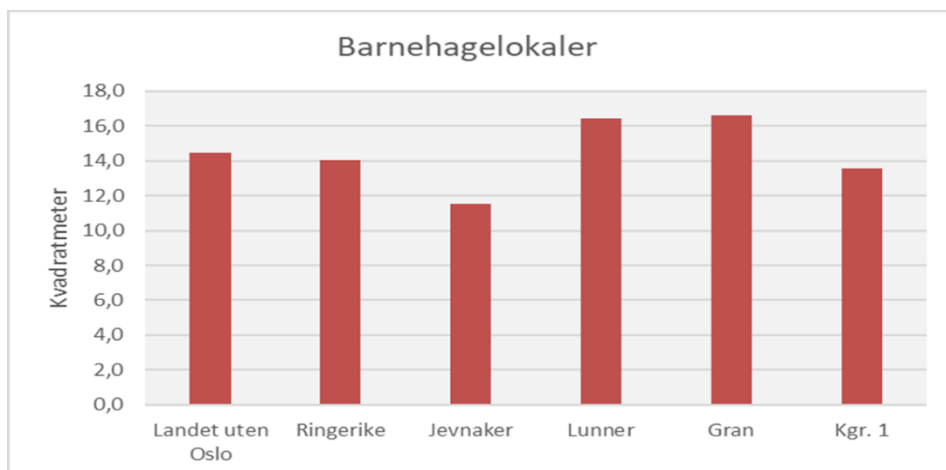
I figur 24 til figur 29 sammenlignes kvadratmeter formålsbygg i Jevnaker kommune med andre kommuner etter tjeneste. Et gjennomgående bilde er at kommunen ligger i øvre sjikt på antall kvadratmeter i forhold til dagens behov. Det betyr at dersom det skal investeres i mer formålsbygg, bør man først se på alternativ bruk av de kvadratmeterne man allerede har.

Fig. 24 Kvadratmeter institusjonslokaler per bruker. 2020. Kilde KOSTRA.

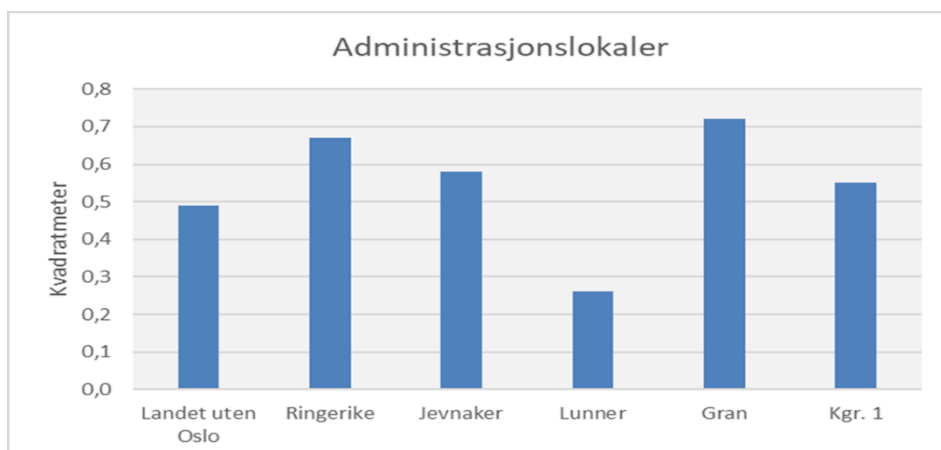
Denne tabellen viser at Jevnaker har ca. 360 kvadratmeter pr. bruker når det gjelder institusjon. Dette er over dobbelt så mye som landet uten Oslo, Ringerike og Gran, og nesten det dobbelte av KOSTRA gruppen og Lunner kommune. For å møte framtida og de utfordringene som ligger der, vil det ikke være behov for mer areal, men det må vurderes hvordan man får mer ut av kvadratmeterne man allerede har.

Fig. 25: Kvadratmeter barnehagelokale per barnehagebarn. 2020. Kilde KOSTRA

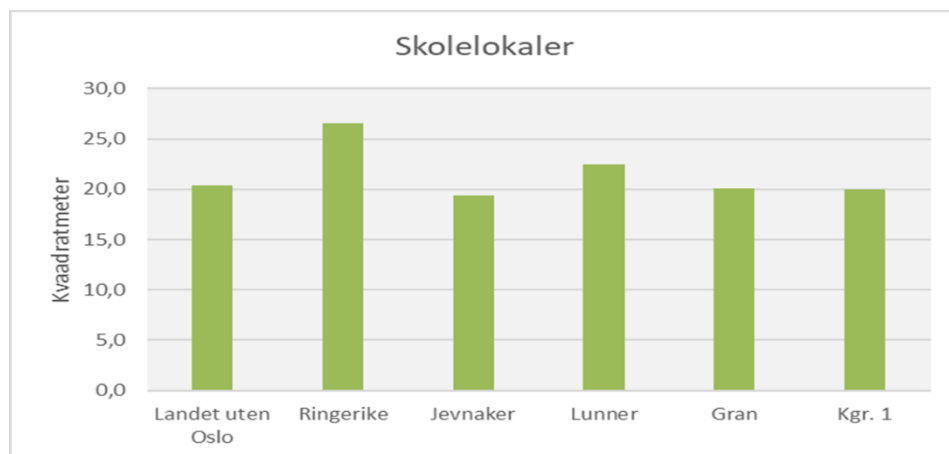
Når det gjelder barnehage, er bildet et annet, her ligger Jevnaker kommune på en minimumsnorm. Dersom barnetallet øker, må man også regne med å øke arealet. Men det bør først gjøres en vurdering om det er andre lokaler i kommunen som kan egne seg til barnehage.

Fig. 26: Kvadratmeter administrasjonslokale per innbygger i kommunen. 2020. Kilde KOSTRA

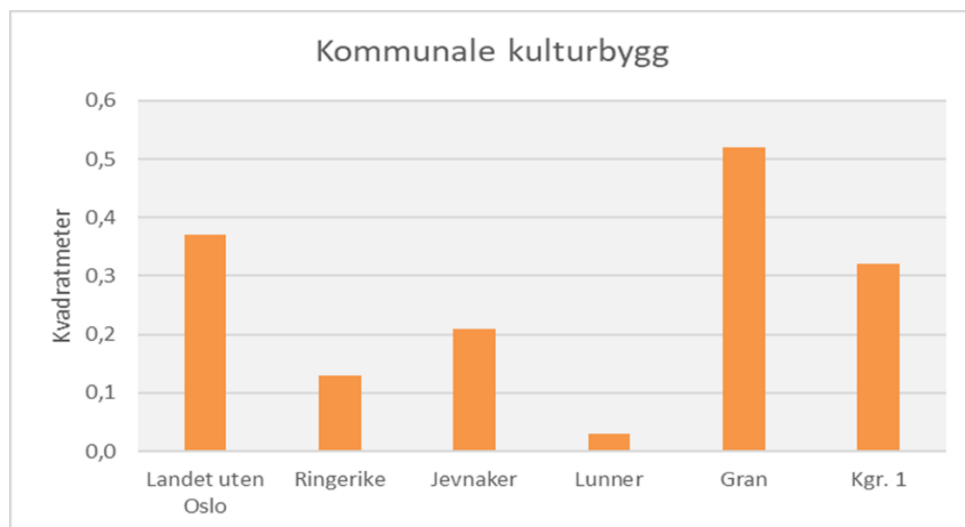
Her ligger Jevnaker noe over gjennomsnittet i KOSTRA gruppen og landet uten Oslo når det gjelder antall kvadratmeter. Framtidig behov må vurderes med tanke på om det vil bli behov for flere ansatte i kommunens administrasjon, og om det er mulig med mer sambruk av de lokalene man allerede har. Nye arbeidsmønstre og teknologisk utvikling et insitamant til å tenke alternativt. Hvordan skal arbeidsplassene se ut, hva er det som skaper gode arbeidsformer og samhandling, og hvor mange timer i døgnet blir arbeidsplassen brukt er rimelige spørsmål å stille.

Fig. 27 Kvadratmeter skolelokale per skolebarn. 2020. Kilde KOSTRA

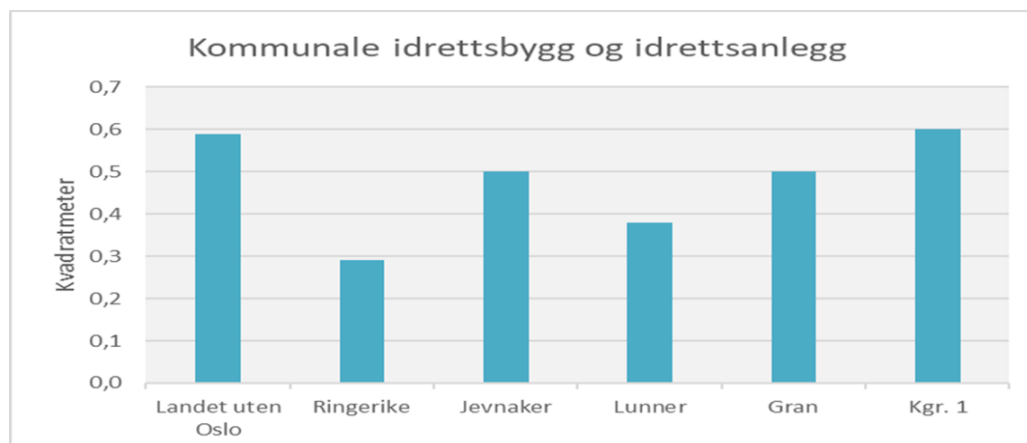
Sammenlignet med andre kommuner er Jevnaker marginalt under gjennomsnittet når det gjelder antall kvadratmeter pr. elev. Når man ser på elevtallsutviklingen, vil det ikke bli behov for flere kvadratmeter fram til 2035. Det blir heller en diskusjon om kvalitet og funksjonalitet og plassering på de byggene man allerede har.

Fig. 28 Kvadratmeter kulturlokale per innbygger i kommunen. 2020. Kilde KOSTRA

Når det gjelder kulturbygg har Jevnaker om lag halvparten så stort areal som landet uten Oslo og vesentlig mindre enn KOSTRA gruppen. Det er likevel vesentlig mer enn både Ringerike og særlig Lunner kommune. Når denne type bygg skal diskuteres må man ha det i samarbeid med brukere. Hva er behovet om 10 år, hva slags aktiviteter er inne da? Hvor kan vi ha mer sambruk om arealene vi allerede har?

Fig. 29: Kvadratmeter idrettsbygg- og anlegg per innbygger i kommunen. 2020. Kilde KOSTRA

Sammenlignet med nabokommunene er Jevnaker godt dekket med idrettsanlegg, men sammenlignet med KOSTRA-gruppen og landet uten Oslo er det noe færre kvadratmeter med anlegg. Dersom det skal investeres noe på dette området, bør det være i tett dialog med både idretten og framtidige brukere. Hva vil være idrettsaktiviteten i 2035, spiller vi håndball da, eller er det andre aktiviteter som dominerer? Kan det være aktuelt med andre typer anlegg, noe som er mer fleksibelt og som kan brukes mer allsidig? Diskusjonen kan være mer overordnet, hva er det som fører til mest aktivitet for flest mulig? Folkehelseprofilen viser at det vil være fornuftig å satse på mer fysisk aktivitet, men hva slags idrettsanlegg er det som motiverer til mest aktivitet og kan det kombineres med andre kommunale anlegg?

5.4.2 Bygningsmassens verdi, tilstand og kostnader

Dagens nybyggpriser for kommuneale formålsbygg østlandsområdet ligger hovedsakelig i prisintervallet 30– 40 tusen kroner per kvadratmeter. Dersom man legger dagens nybyggpris til grunn ville dagens bygningsmasse innbært en investering i størrelsesorden 1,3 til 1,7 milliarder kroner.

Det er ikke foretatt noen samlet taksering av eiendomsmassen, og verdien vil blant annet avhenge av grad av vedlikeholdsetterslep. Hvis man legger et estimat på 20 000 kroner til grunn per kvadratmeter kan man anta at samlet verdi er om lag av bygningsmassen på om lag 850 millioner kroner.

Bokførte verdier i kommunens balanse er vesentlige lavere enn disse verdiestimatene. Vi antar imidlertid at de bokførte verdiene ikke gir tilstrekkelig informasjon om faktisk verdi av Jevnaker kommunens eiendomsmasse.

Anslagene over er ment som en illustrasjon på at Jevnaker kommune besitter betydelige verdier som må forvaltes på en god måte. Det må sikres at verdiene som ligger i bygningsmassen ikke forringes, at størrelsen og inntretningen på eiendomsmassen er tilpasset innbyggernes behov, og at det forvaltes på en måte som gir minst mulig miljø- og klima avtrykk.

5.4.3 Hva koster det å drifte og å ivareta bygningsmassens verdi?

Kostnadene til eiendomsforvaltningen består av tre hovedelementer:

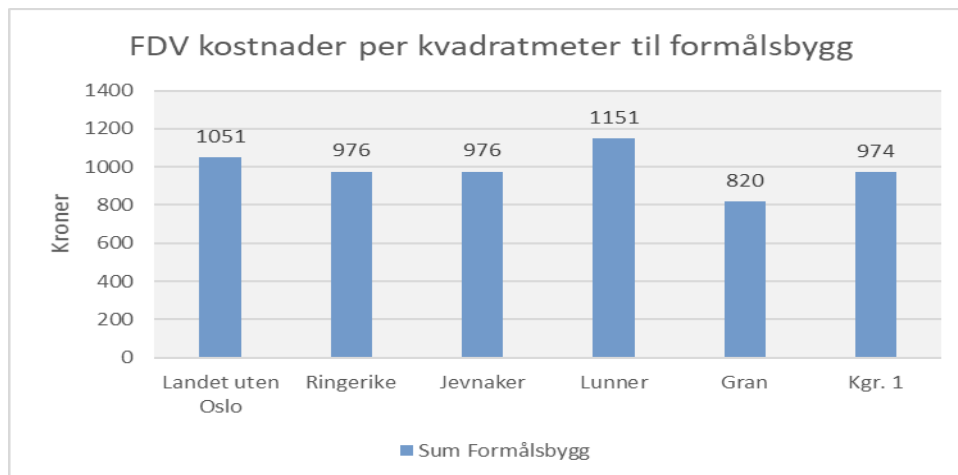
- Kostnader til forvaltning drift og vedlikehold (FDV kostnader)
- Avskrivninger. Fordeles vanligvis over en periode på 40 – 50 år.
- Kapitalkostnader. Dette er rentekostnader eller kapitalbinding som følge av investeringer.

FDV kostnader

Jevnaker kommune rapporterte for 2020 et forbruk på 37, 1 millioner kroner til forvaltning, drift og vedlikehold av kommunale formålsbygg. Figuren under viser at Jevnaker har FDV kostnader på 976 kroner per kvadratmeter, som er på nivå med Ringerike og KOSTRA gruppen, men lavere enn Landet uten Oslo og Lunner. Gran har lavest FDV kostnader i utvalget. Selv om Jevnaker har en betydelig større andel kvadratmeter formålsbygg enn sammenlignbare kommuner er altså FDV kostnadene per kvadratmeter på nivå med gjennomsnittet i KOSTRA gruppen.

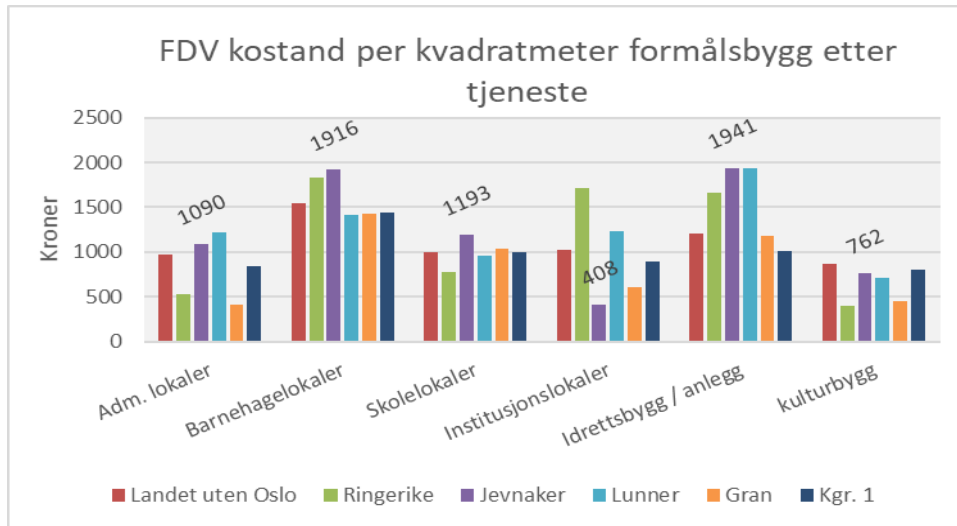
Formålsbygg er dyre i drift og forvaltning

Fig. 30: Utgift per kvadratmeter formålsbygg til forvaltning, drift og vedlikehold. Kilde: KOSTRA.

Figur 31 under viser at det er store forskjeller på FDV kostnader mellom tjenestene i Jevnaker kommune. Både barnehagelokaler og idrettsbygg- og anlegg har kostnader på godt over 1900 kroner per kvadratmeter, mens kostnadene på institusjonslokaler er om lag 25 prosent av dette, på 408 kroner per kvadratmeter. FDV kostnadene på administrasjonslokaler og skolelokaler ligger også vesentlig lavere enn barnehage- og idrettslokaler, på henholdsvis 1090 kroner og 1193 kroner per kvadratmeter. Kulturlokaler har kostnader på noe under 800 kroner per kvadratmeter.

Fig. 31: Utgift per kvadratmeter formålsbygg til forvaltning, drift og vedlikehold etter tjeneste. Utvalgte kommuner. Kilde: KOSTRA.

Jevnaker kommune har, i likehet med de fleste norske kommuner, et stort vedlikeholdsetterslep. Normtall indikerer at et årlig behov på om lag 150 kroner per kvadratmeter for å sikre et godt vedlikehold.

Figurene under viser at Jevnaker kommune bruker vel 50 kroner per kvadratmeter. Dette er halvparten av hva landet uten Oslo bruker og betydelig lavere enn KOSTRA gruppen, Lunner og ikke minst Ringerike som bruker nesten 3 ganger så mye som Jevnaker.

Det er også stor variasjon mellom tjenestene på hvor høyt vedlikehold prioriteres. Jevnaker kommune bruker mest på barnehagelokaler med 127 kroner per kvadratmeter, og minst på institusjonlokaler med bare 14 kroner per kvadratmeter.

Fig. 32: Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter. 2020. Kilde KOSTRA.

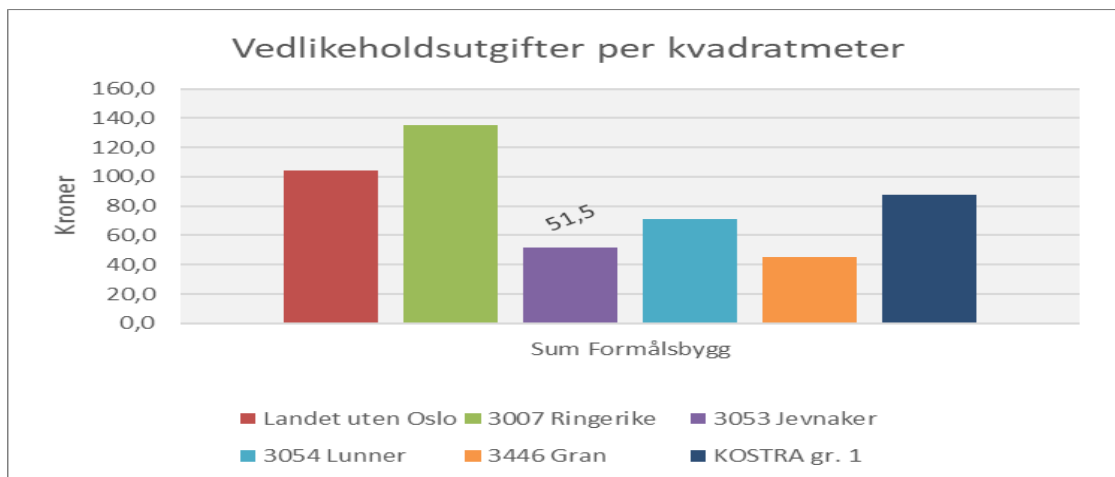
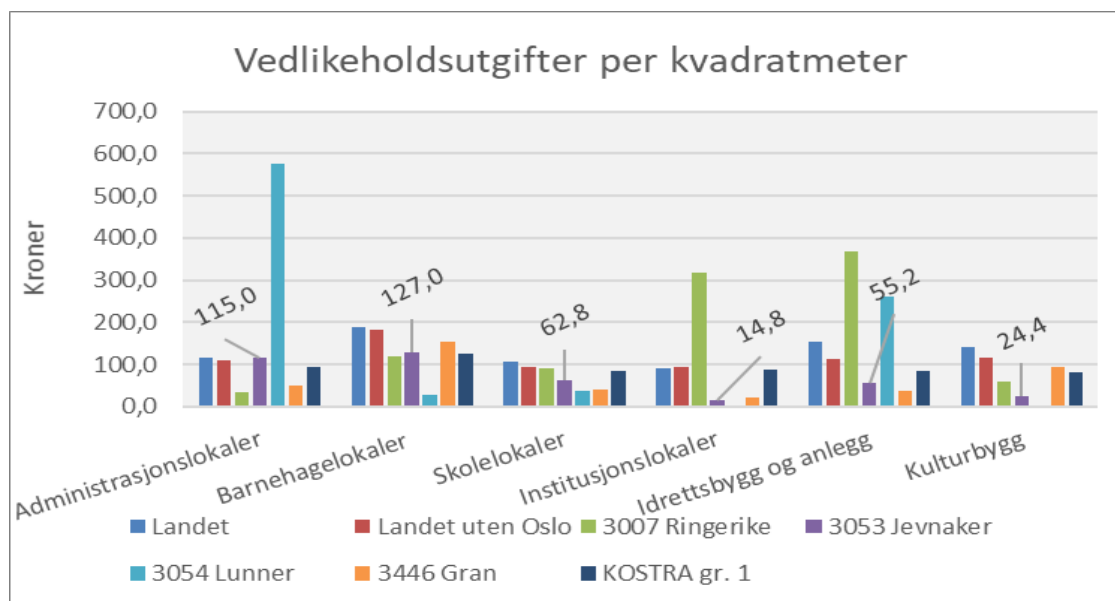

Fig. 33: Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter, etter tjeneste. Utvalgte kommuner. Kilde: KOSTRA.

Figur 32 og 33 over illustrerer tydelig at Jevnaker kommune prioriterer vedlikehold av bygningsmassen lavt, særlig på institusjoner, som utgjør 38 prosent av kommunens formålsbygg. En høyere prioritering av vedlikehold kan bidra til å sikre at bygningsmassens verdi ikke forringes, at formålsbyggene bedre tilpasses tjenestenes behov og innbyggernes forventninger, at det legges til rette for framtidens muligheter for bruk av teknologi, og at risikoer knyttet til miljø og klimaendringer reduseres.

Jevnaker har et vedlikeholdsetterslep, og analysen viste at kommunen bruker mindre enn andre kommuner på vedlikehold. Det er derfor grunn til å anta at FDV kostnader vil øke de neste årene.

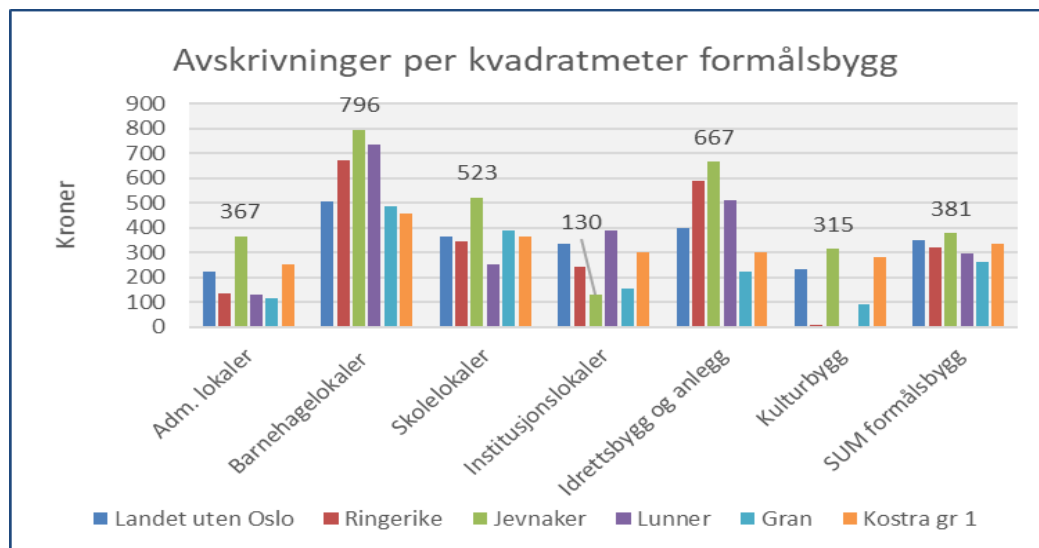
Avskrivninger og kapitalkostnader

Avskrivninger gjøres vanligvis over en periode på 40 – 50 år for investeringer i formålsbygg. Avskrivningsreglene fordeler investeringen i bygningsmassen lineært (like mye hvert år) over levetiden. Hvis vi anslår at dagens nybygg i gjennomsnitt koster om lag 36 000 kroner per kvadratmeter, utgjør avskrivningene 750 kroner per kvadratmeter per år i 40 år. Jevnaker kommunes avskrivninger knyttet til eksisterende eiendom var i 2020 16 millioner kroner, tilsvarende 381 kroner per kvadratmeter. Dette må tolkes i sammenheng med at mange av byggene er eldre.

Figuren under viser avskrivning per kvadratmeter etter type lokale for Jevnaker, landet uten Oslo, Ringerike, Lunner, Gran og KOSTRA gruppe 1. Den viser at Jevnaker har marginalt høyere samlede kostnader per kvadratmeter enn landet uten Oslo, og noe høyere enn gjennomsnittet i KOSTRA gruppen og nabokommunene. Lavest avskrivningskostnad per kvadratmeter har Jevnaker kommune på

institusjonslokaler, med 130 kroner per kvm, og høyeste kostnader er på barnehagelokaler med 796 kroner per kvm, fulgt av idrettsbygg- og anlegg med 667 kroner per kvm.

Fig. 34: Avskrivninger per kvadratmeter formålsbygg, etter tjeneste. Utvalgte kommuner, 2020. Kilde KOSTRA.

Ved beregning av kapitalkostnader kan det i prinsippet legges til grunn at kostanden ved egenkapital og lån er like stor, ettersom egenkapitalen kan brukes til å betale lån. Hvis det legges til grunn at kapitalbindingen er om lag halvparten av en bygnings levetid, vil dette gi en kalkulatorisk rentekostnad på et nybygg på om lag 200 kroner per kvadratmeter per år.

Et anslag på reell kostand på eksisterende formålsbygg i Jevnaker kommune anslås på dette grunnlaget i om lag 1 600 kroner per kvadratmeter. Dette er noe lavere enn anslaget til enkelte andre kommuner i det sentrale østlandsområdet.¹

Tabell 1: Anslag på årlig gjennomsnittskostnad per kvadratmeter eksisterende formålsbygg, 2020.

¹ Kilde: Eiendomsprosjektet. Program Nordre Follo (2019).

Type kostnad	Anslag (Kroner per kvm.)
FDV konstnad	976
Avskrivninger	381
Anslag kapitalkostnader (renter og/eller kapitalbinding)	200
Sum	1 557

6. Demografiutvikling og kompensasjon mot 2035

Under vises først befolkningsframskrivninger for Jevnaker kommune for perioden fram til 2035. Framskrivningene er basert på SSBs middelalternativ publisert i 2020. SSBs metode er basert på historiske flyttemønstre, og anslag på framtidig innvandring og fødselsrater. Selv små endringer i en av disse variablene, for eksempel økte fødselsrater eller endring i flyttemønstre, kan gi vesentlige utslag. Framskrivningene bør derfor justeres dersom kommunen kjenner til at enkelte av faktorene som ligger til grunn i SSBs antagelser ikke vil stemme for Jevnaker kommune. Prognosene regnes imidlertid metodisk som vesentlig bedre enn tidligere framskrivninger fra SSB.

Demografiendringer påvirker både kommunens utgiftsbehov og hvor mye kommunen får i rammetilskudd fra staten. I andre del av dette kapitlet presenteres anslag på hvordan vi forventer at endringene i befolkningen vil påvirke kommunens inntekter. Ved å presentere anslag både på endringer i utgiftssiden og inntektssiden får kommunen et godt analysegrunnlag for å vurdere om det er ønskelig å gjøre tiltak for å endre ressursinnsatsen og de økonomiske prioriteringene. Anslagene er basert på metoden som brukes av Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) for å beregne statens kompensasjon til kommunesektoren for demografikostnader, Jevnaker kommunes netto driftskostnader per innbygger i 2020, og anslagene på demografiutvikling fra SSB som er presentert over.

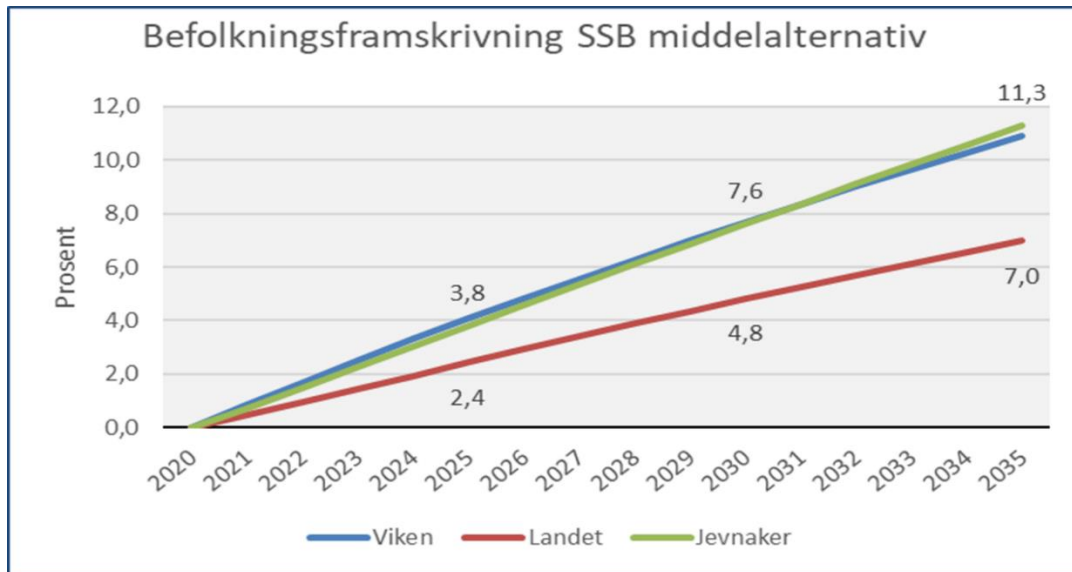
Analysene i dette kapitlet må sees i sammenheng med den økonomiske ståstedanalysen i forrige kapittel. Disse analysene skal gi et grunnlag for å vurdere tiltak som kan øke det økonomiske handlingsrommet, som drøftes i kapittel 7, og mulige andre strategier og valg som drøftes i kapittel 8.

6.1 Befolkningsframskrivninger mot 2035

Jevnaker forventes å få en økning i befolkningen med vel 11 % fra 2020 til 2035. Det vil si at befolkningen vil øke fra rundt 6900 personer i dag til rundt 7700 i 2035. Dette er en utvikling på lik linje med resten av Viken, men ganske mye høyere enn resten av Norge. Det må imidlertid bemerkes at det er store forskjeller innad i Viken, det er de store kommunene på sentrale Østlandet som vokser, de fleste kommuner har en lav befolkningsvekst.

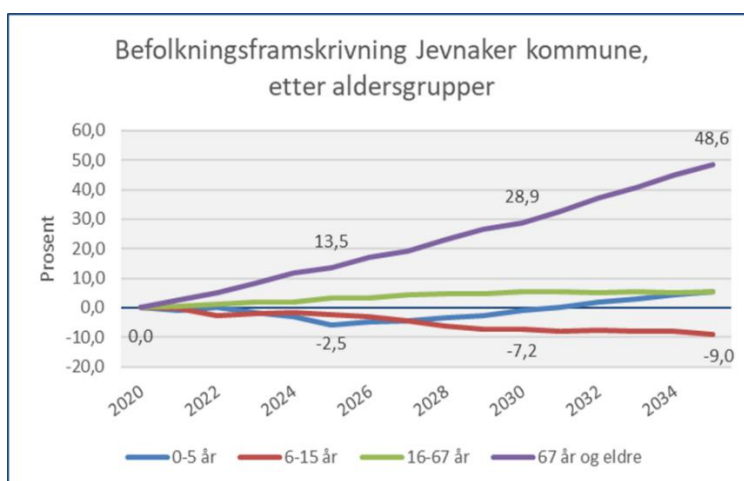
Fig. 35: Befolkningsframskriving, SSBs middelalternativ. Jevnaker, Viken og landet. Kilde: SSB 2020.

Figur 36 under viser framskrivninger fordelt på ulike aldersgrupper. Mens det forventes en stor økning i aldergruppen 67 pr og eldre, forventes det bare en svak økning i aldersgruppen 16-67 år. Aldersgruppen som er i skolepliktig alder, 6-15 år, forventes å få en moderat nedgang på lag 9 prosent. Dette har blant annet sammenheng med forventet flyttemønster for familier med barn i denne aldersgruppen. Dersom Jevnaker blir mer attraktive for denne barnefamilier kan man anta at reduksjonen i antall skoleelever vil bli mindre enn framskrivningen viser.

Fram til 2025 er det en moderat nedgang i aldersgruppen 0-5 år, men fra 2025 er det er en moderat vekst. Det kan derfor forventes å bli et noe økt behov for barnehageplasser etter 2031.

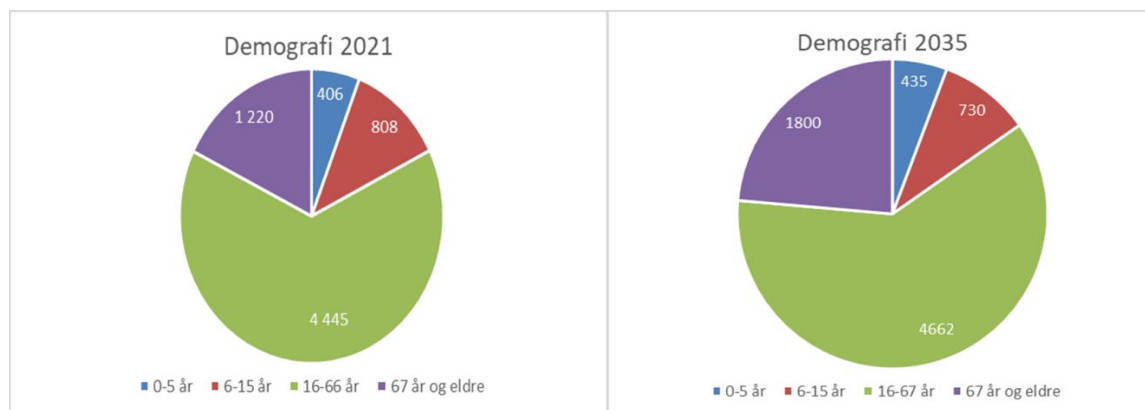
Fig. 36: Befolningsframskriving for Jevnaker kommune etter aldersgrupper, SSBs middelalternativ. Kilde: SSB 2020.

Det er den eldre befolkningen som vil øke.

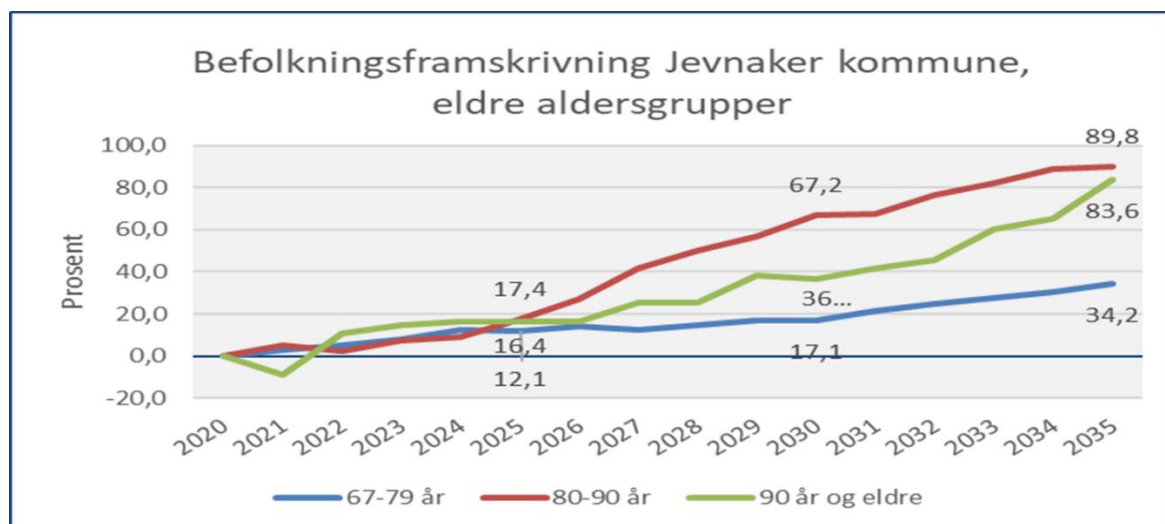
Diagrammene under illustrerer hvordan demografiendringen vil endre sammensetningen av befolkningen i Jevnaker. Eldre i pensjonsalder vil utgjøre en betydelig større andel av befolkningen i 2035 sett i forhold til 2020.

Fig. 37: Befolknings sammensetning i 2021 og 2035 i Jevnaker kommune. Kilde SSB.

Figur 38 under viser framskrivning for ulike aldersgrupper i den eldre befolkningen. Figuren viser aldersgruppene 80- 89 år og 90 år og eldre øker vesentlig mer enn aldersgruppen 67 – 79 år. Aldersgruppen 80 -89 år øker med 90 prosent og aldersgruppen over 90 år som øker med 84 prosent. Økningen kommer særlig fra 2026. Økningen i aldersgruppen 67-79 år er mer moderat gjennom hele perioden med 34 prosent.

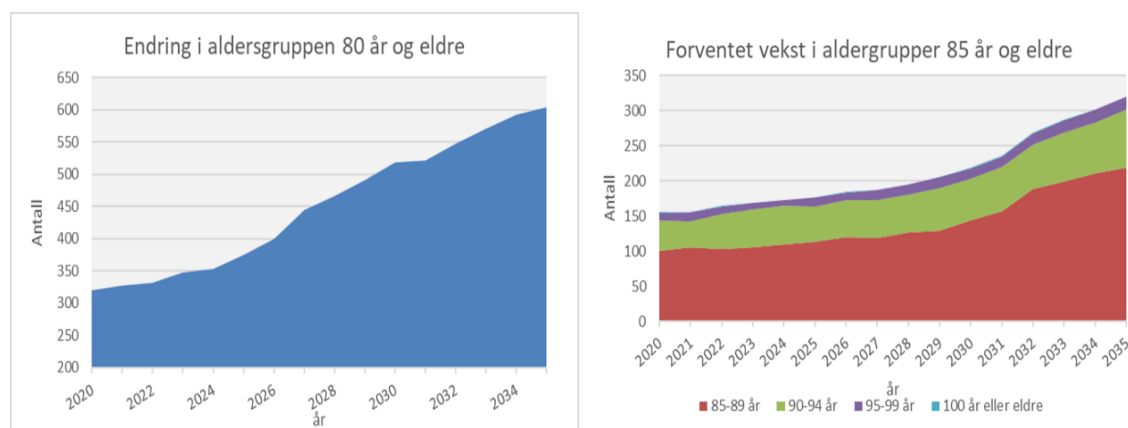
Fig. 38a: Befolkningsframskrivning for Jevnaker kommune i eldre aldersgrupper, SSBs middelalternativ. Kilde: SSB 2020.

Økningen i antall eldre medfører isolert sett en reduksjon i skatteinntekter og en økning i kommunens utgiftsbehov og kostnader. Økningen i kostnader er særlig knyttet til pleie- og omsorg for personer i aldersgruppen 80 år og eldre. Figurene under viser økningen i henholdsvis aldersgruppen 80 år og eldre, og økningen i ulike aldersgrupper over 85 år. De viser at det i perioden som helhet forventes at aldersgruppen 80 år og eldre, øker fra 320 personer i 2020 til 600 personer i 2035. Aldersgruppen 85 år og eldre forventes å mer enn dobles, fra 150 til om lag 320 i 2035. Figuren viser at noe av økningen i aldersgruppen over 85 år kommer allerede i neste økonomiplanperiode. Den store veksten kommer imidlertid først fra rundt 2028. Det vil si at det er først etter 2030 at det behovet for sykehjemsplasser eller andre typer tjenester i eldreomsorgen vil akselerere.

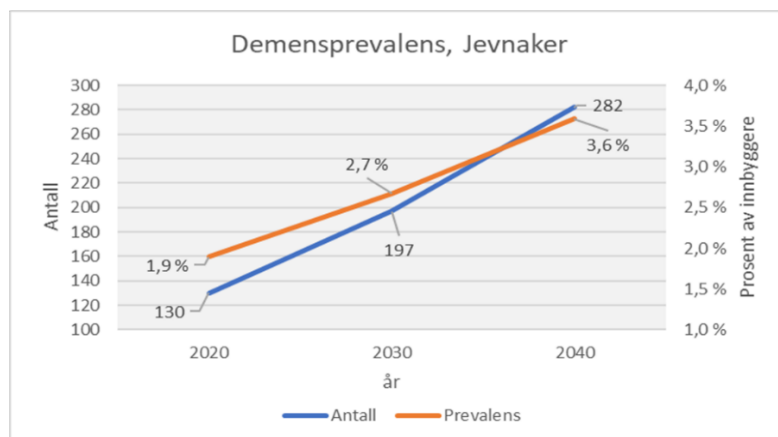
Vi blir mer enn dobbelt så mange som er over 85 år

Fig 38 b: *Befolkningsframskriving for Jevnaker kommune i eldre aldersgrupper, SSBs middelalternativ. Kilde: SSB 2020.*

Figur 39 er tatt med for å illustrere utfordringen som er knyttet til aldringen i befolkningen, også etter 2035. Den er basert på data fra 2020 og viser at Jevnaker kommune kan forvente en økning i antall demente fra 130 i 2020 til om lag 197 demente i 2030 og 282 demente i 2040. Figuren viser også at forekomsten av demens i befolkningen vil øke sterkt fra 1,9 prosent i 2020 til 2,7 prosent i 2030 og 3,6 prosent i 2040.

Fig. 39: Anslag demensprevalens 2020 – 2040. Jevnaker kommuner. Kilde: [Demenskartet – Aldring og helse](#)

6.2 Anslag på demografikostnader og kompensasjon gjennom rammetilskuddet

Endringer i befolkningssammensetningen påvirker kommunens tjenester. Flere eldre medfører økt behov for pleie- og omsorgstjenester og færre barn medfører redusert behov for barnehage- og elevplasser. Kostnadene påvirkes imidlertid av mange ulike faktorer som kan endres over tid. Andel av befolkningen i en målgruppe som mottar tjenester, innhold og kvalitet i tjenestene de mottar, folkehelse og eventuell bruk av nye teknologiske virkemidler er blant de forhold som påvirker nivået på kostnadene. Under er anslag på demografikostnader og statens kompensasjon for demografikostnader for Jevnaker kommune presentert.

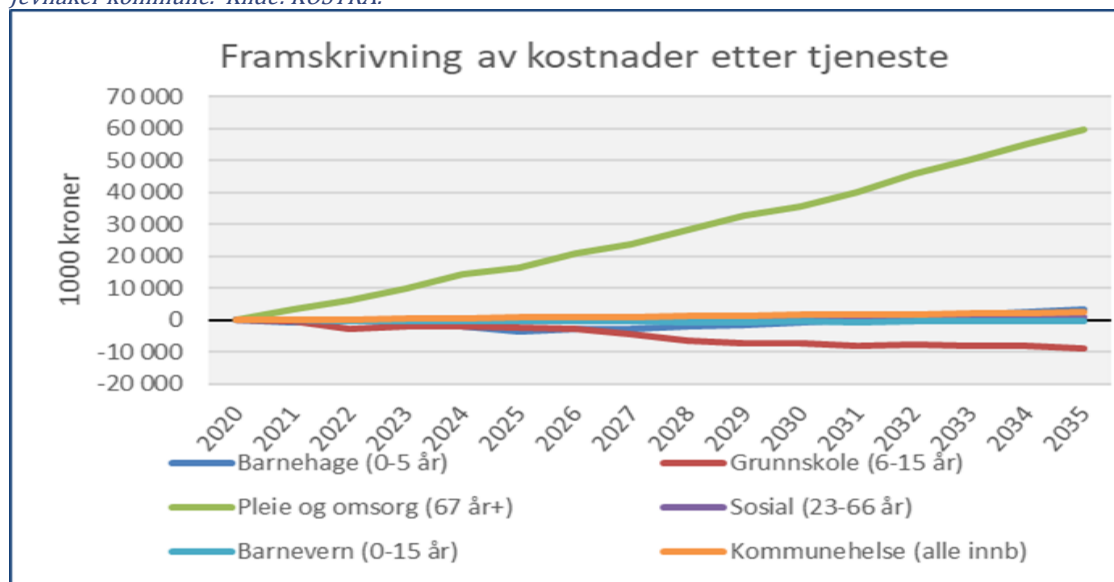
6.2.1 Framskriving av endring i utgiftsbehovet

Figur 40 viser anslag på endringer Jevnaker kommunes kostnader for tjenestene fram til 2035.

Beregningene er basert på dagens prioriteringer, og befolkningsframskrivingene presentert over, (Jf. figur 36).

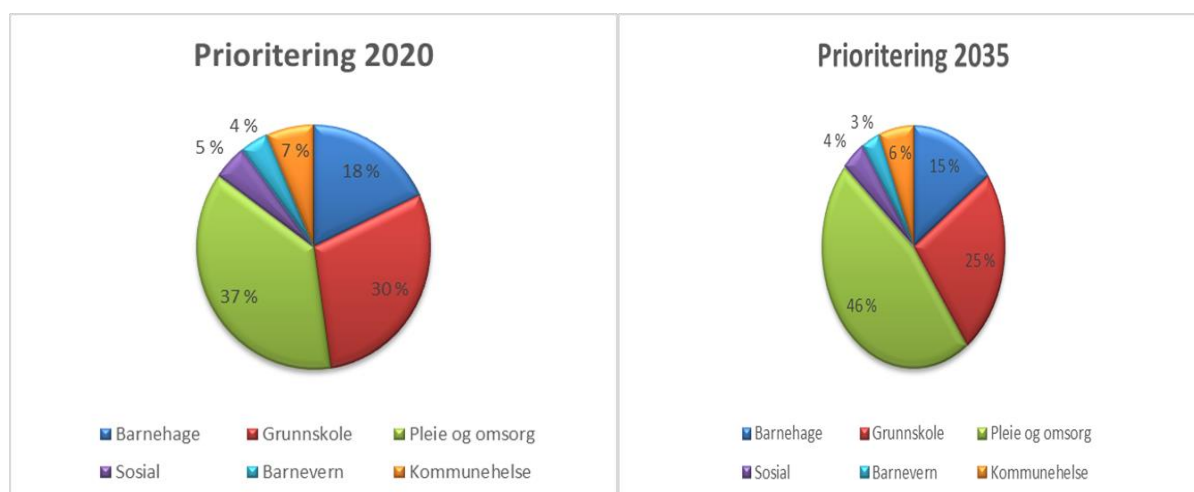
Figurene viser at samlet økning i utgiftsbehovet til helse og omsorg vil ha en kostnad på vel 60 millioner kroner sammenlignet med 2020. Samtidig forventes utgiftsbehovet for oppvekstsektoren å bli redusert med om lag 8 millioner kroner. Anslagene er basert på gjennomsnittskostnader per person i målgruppene for tjenestene i 2020 i Jevnaker kommune, og er framskrevet i forhold til befolkningsframskrivingen fra SSB som vist over. Anslagene inkluderer ikke investeringer.

Fig. 40: Framskrivning av kostnader etter tjenester, basert på netto driftskostnader per person i målgruppene for Jevnaker kommune. Kilde: KOSTRA.

Denne utviklingen medfører at en stadig større andel av kommunens kostnader som er knyttet til de lovpålagte individbaserte tjenestene vil gå til pleie- og omsorg, og en mindre andel til oppvekst. Diagrammene under sammenligner prioriteringene mellom sektorer i 2020 og 2035, basert på prioriteringen i 2020 og anslag på demografikostnader.

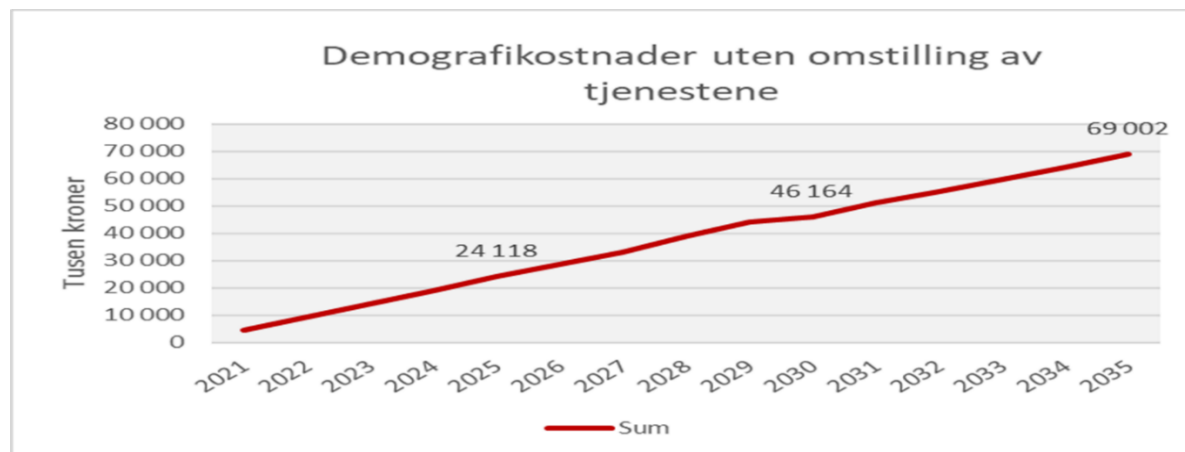
Fig. 41: Framskrivning av andel av samlede kostnader etter tjenester, basert på netto driftskostnader per person i målgruppene for Jevnaker kommune. Kilde: KOSTRA.

Figur 42 under viser brutto kostnader dersom Jevnaker kommune ikke gjør noen grep for å endre omfanget eller kvaliteten i tjenestene. Anslaget forutsetter at enhetskostnadene innen helse- og omsorg og

barnehage er på samme nivå som i 2020, og at enhetskostnadene innen grunnskole er økt fordi det er færre elever men ikke gjort noen grep for å redusere det totale kostnadsnivået til grunnskolen. Figuren viser at brutto demografikostnader er anslått å øke med 69 millioner kroner i dette scenarioet.

Fig. 42: Anslag demografikostnader uten omstilling, basert på netto driftskostnader per person i målgruppene for Jevnaker kommune i 2020. Kilde KOSTRA.

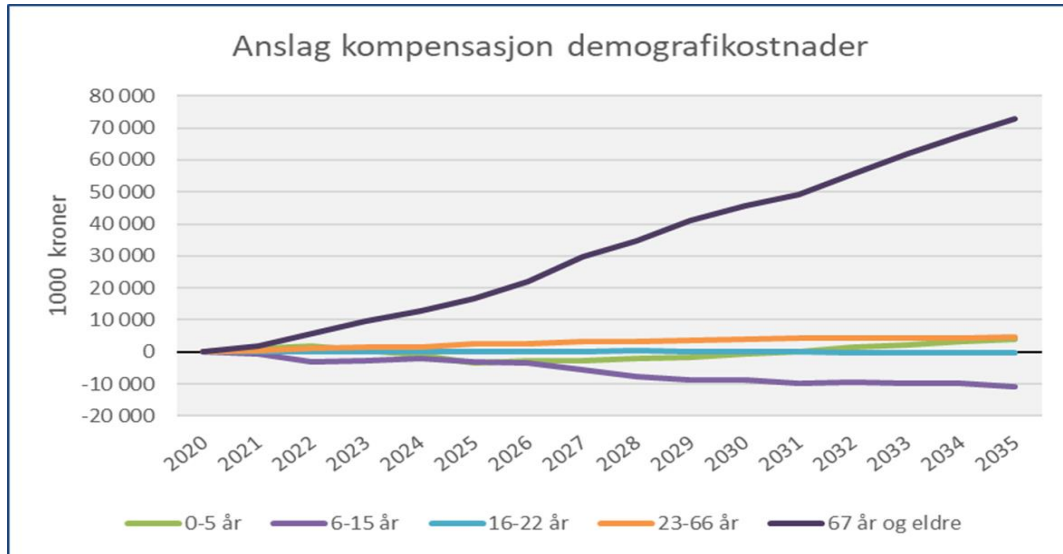
6.3 Framskrivning av kompensasjon for demografikostnader

Det er utfordrende å lage gode prognoser på forventet inntektsvekst. Dette har blant annet sammenheng med at man ikke har et godt grunnlag for å lage prognoser på skatteinntekter på lang sikt, eller for hvor høyt kommunesektoren blir prioritert i framtidige statsbudsjett.

Et viktig prinsipp i statens økonomiske opplegg for kommunesektoren er at demografikostnader skal kompenseres for kommunesektoren. Denne kompensasjonen slår ulikt ut for forskjellige kommuner. Dersom en kommune prioriterer en tjeneste høyere eller lavere enn det som er lagt til grunn i statens beregninger, vil kompensasjonen slå skjevt ut for kommunen.

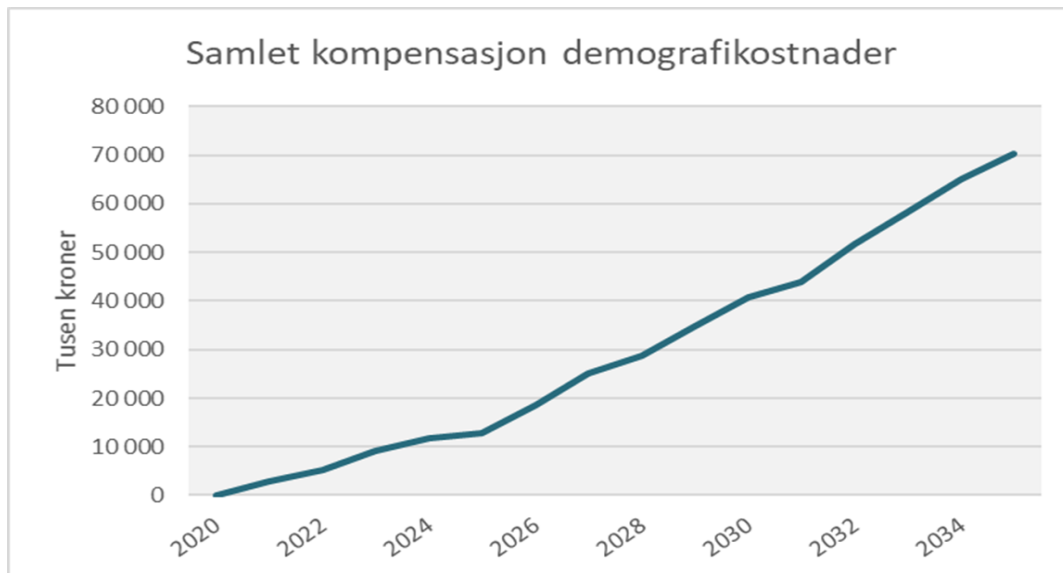
Figur 43 gir et anslag på hvordan statens kompensasjon for demografikostnader vil slå ut for Jevnaker kommune fram til 2035, basert på hva ulike aldersgrupper utløser i kompensasjon i rammetilskuddet gjennom inntektssystemet. Figuren viser at økningen i de eldre aldersgruppene isolert sett vil utløse om vel 70 millioner kroner. Samtidig vil reduksjonen i barn i grunnskolealder redusere rammetilskuddet med om lag 10 millioner kroner. For andre aldersgrupper er det mindre utslag.

Fig. 43 Anslag på kompensasjon demografikostnader etter aldersgrupper.

Grafen under viser netto samlet kompensasjon for demografiendringer for alle aldersgrupper. Samlet sett vil Jevnaker kommune motta om lag 70 millioner kroner i økt rammetilskudd i 2035 sammenlignet med 2020 som følge av demografikostnader.

Fig. 44: Anslag samlet kompensasjon for demografikostnader.

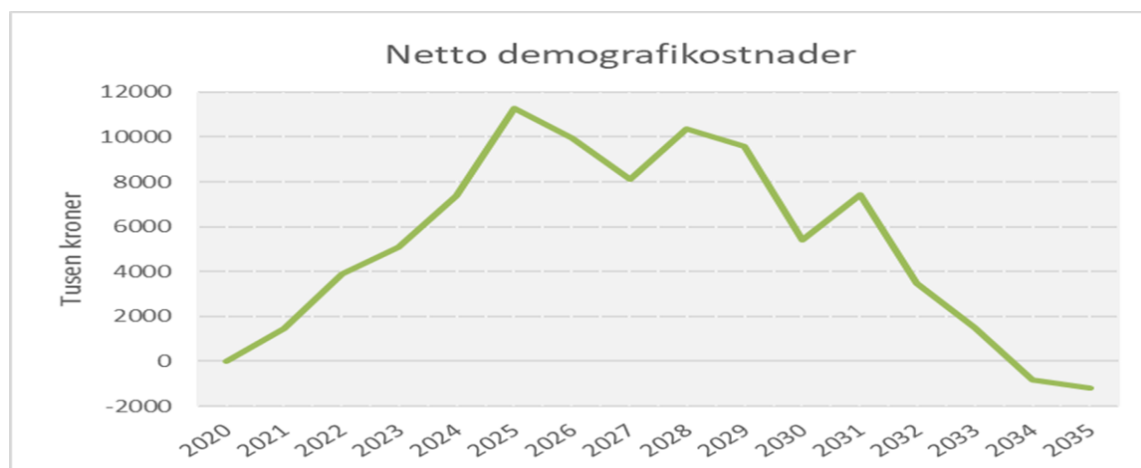

Alt omstillingsbehov
blir ikke dekket
gjennom ekstra
rammeoverføringer

Figur 45 under viser netto demografikostnader fram til 2035, altså den forventede økingen i demografikostnader minus forventet kompensasjon i demografikostnader fra staten gjennom rammetilskuddet. Grafen viser at det ikke forventes at Jevnaker har økte kostnader i forhold til inntektsnivået i 2035. Dette har sammenheng med at gjennomsnittlige kostnader som legges til grunn i statens kompensasjonsordning, og at Jevnaker kommune i dag har lavere netto driftsutgifter til helse- og omsorgstjenester enn landsgjennomsnittet. Figuren viser imidlertid at Jevnaker kommune isolert sett vil ha en utfordring

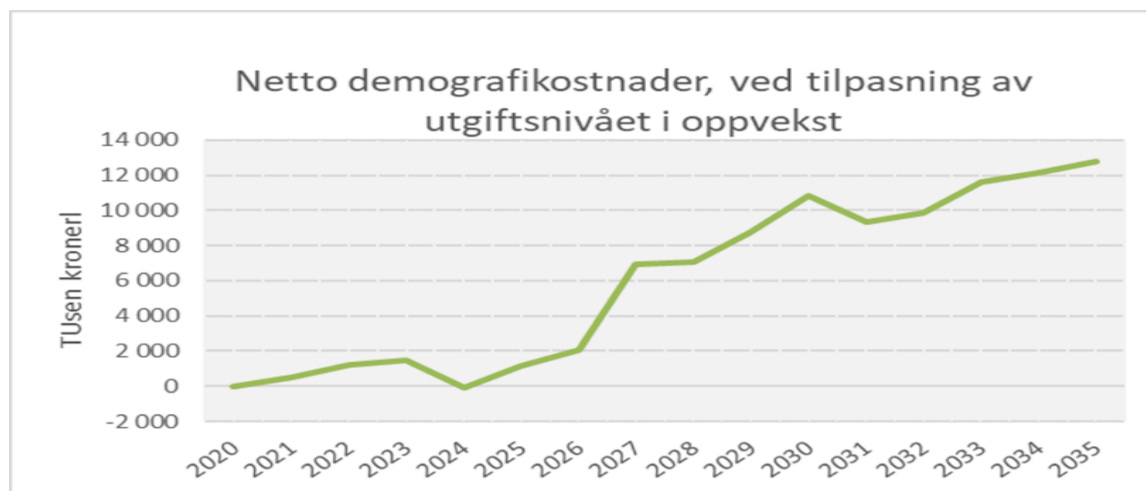
i perioden fram til 2034 fordi demografikostnadene i denne perioden er negative, dvs. at kommunen ikke fullt ut får kompensert de utgiftene som påløper som følge av demografiendringene før i 2034..

Fig. 45: Anslag netto demografikostnader.

Figur 46 illustrerer en situasjon hvor Jevnaker kommune tilpasser oppvekstsektoren til demografiendringer. Det betyr at kostnadsnivået per elev, barnehagebarn, eller barnevernsbarn holdes på dagens nivå. For å oppnå dette må det være en reduksjon i totale utgifter. Dersom Jevnaker gjør denne omstillingen innen oppvekstsektoren vil kommunen ha isolert effekten av det midlertidige tapet på netto demografikostnader.

Fig. 46: Anslag netto demografikostnader, ved tilpasning av utgiftsnivået i oppvekstsektoren.

7. Hvordan øke handlingsrommet mot 2035?

I gjennomgangen over har vi presentert den økonomiske situasjonen i dagens Jevnaker kommune og framskrivninger mot 2035. Oppsummert har kommunen et utgiftsbehov på nivå med landsgjennomsnittet, et lavt inntektsnivå og et moderat utgiftsnivå. I likhet med de aller fleste av landets kommuner er pleie- og omsorg den sektoren hvor kommunen bruker mest penger, og i forhold til kommunene vi har sammenlignet med har prioriteres pleie- og omsorg lavt mens barnehager, administrasjon og kultur og idrett prioriteres noe høyere. På de andre tjenestene skiller ikke Jevnaker kommune seg ut.

Jevnaker kommune har god økonomisk bærekraft, og nivået på gjeldsgraden og disposisjonsfondet gir rom for å investere noe i fremtiden. Inntektsnivået er imidlertid lavt og utordringsbildet er krevende med en høy vekst i utgiftsbehovet innen pleie og omsorg, og behov for å tilpasse oppvekstsektoren til en nedgang i antall barnehage- og skolebarn.

For å møte utfordringene på en måte som gjør at Jevnaker kommune kan se seg tilbake i 2035 og stadfeste at de er blitt en «frampå» kommune, må kommunen gjøre noen prioriteringer og valg som gjør at det kan investeres i utvikling. Under diskuteres det økonomiske handlingsrommet til Jevnaker kommune til å gjøre prioriteringer som øker det økonomiske handlingsrommet.

7.1 Effektiviseringspotensialet i driften av tjenestene

Analysen under beregner effektiviseringspotensialet for hver tjeneste i kommunen, sammenlignet mot KOSTRA gruppe 1 og mot nabokommunene Lunner, Gran og Ringerike. Dette gjøres for å gi et bilde av handlingsrommet Jevnaker kommune har for å effektivisere driften i de enkelte tjenestene. Det understrekes at dette er en teoretisk øvelse, og at det ikke er en fasit på hva som reelt sett er handlingsrommet til å effektivisere driften.

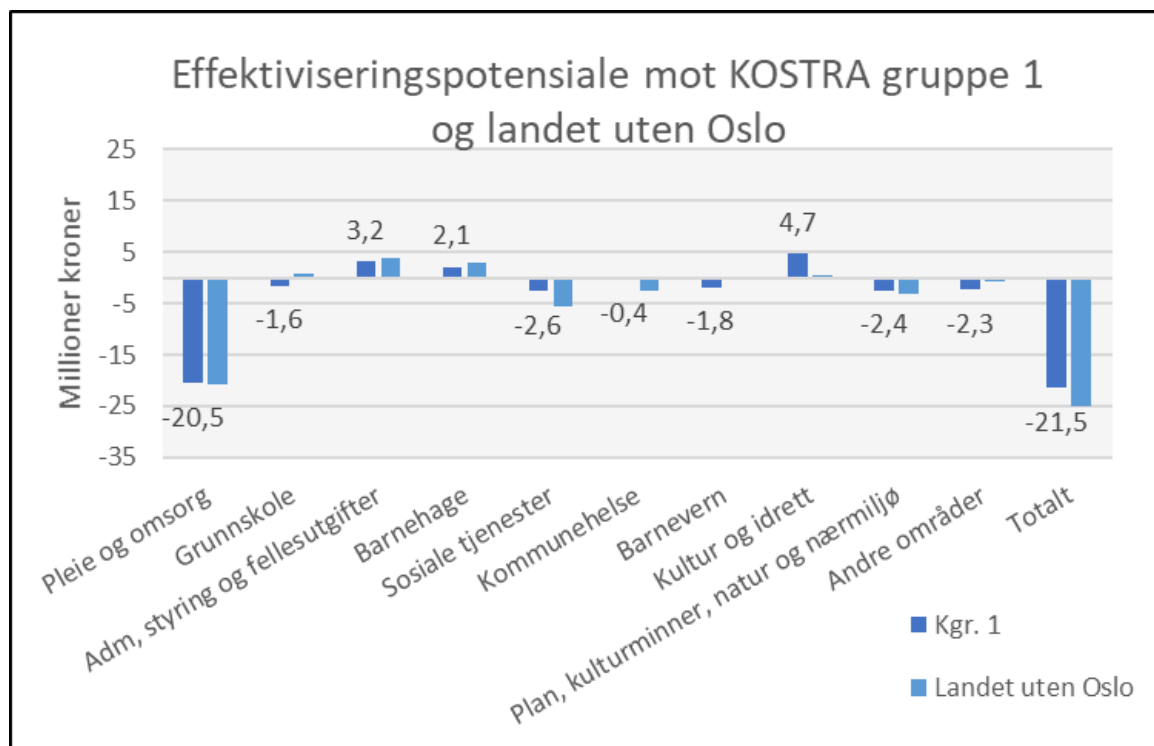
Beregningen er gjort ved for hver tjeneste å beregne behovskorrigerte netto driftsutgifter per innbygger i Jevnaker og sammenligne med behovskorrigerte netto driftsutgifter per innbygger i for tjenesten i KOSTRA gruppen og andre kommuner. Differansen framkommer ved å gange avviket med antall innbyggere i Jevnaker kommune.

Figur 47 viser effektiviseringspotensialet sammenlignet med KOSTRA gruppe 1. Figuren viser at Jevnaker har samlet sett ikke har et innsparingspotensial. Dette er fordi Jevnaker kommune drifter Pleie og omsorgstjenesten 20,5 millioner kroner mer effektivt enn KOSTRA gruppen. Det er likevel et effektiviseringspotensiale mot KOSTRA gruppen innen administrasjon (3,2 mill. kr), barnehager (2,1 mill. kr) og kultur og idrett (4,7 millioner kr). På alle andre tjenester drifter Jevnaker mer effektivt enn KOSTRA gruppen. Bildet er i hovedsak det samme i forhold til landet uten Oslo.

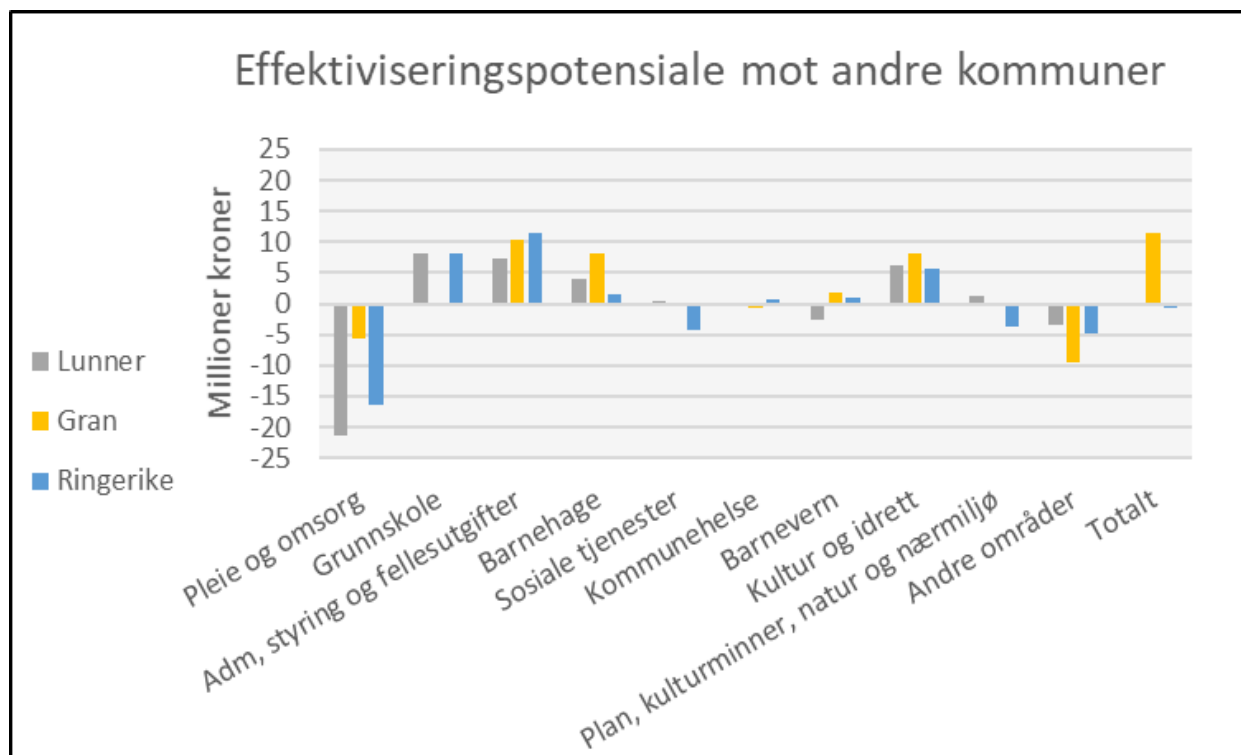
Vi er mer effektive enn de fleste, så effektiviseringspotensialet er lite

Fig. 47: Teoretisk effektiviseringspotensialet til Jevnaker kommune i forhold til KOSTRA grupp1 og landet uten Oslo. Kilde KOSTRA og Framsikt.

Figur 48 under viser effektiviseringspotensialet mot nabokommunene Lunner, Gran og Ringerike. Figuren bekrefter at Jevnaker er det ikke et effektiviseringspotensial på pleie- og omsorg hvor Jevnaker drifter billigere enn alle sammenligningskommunene. Grafen viser imidlertid at det er et effektiviseringspotensial på grunnskole når vi sammenligner med Lunner og Ringerike, og at effektiviseringspotensialet på administrasjon er vesentlig større enn når vi sammenlignet med KOSTRA gruppen. Figuren viser også at det samlet sett er et effektiviseringspotensial på over 11 millioner kroner når vi sammenligner med Gran som drifter billigere enn Jevnaker på administrasjon, barnehage, barnevern, kultur og idrett.

Fig. 48: Teoretisk effektiviseringspotensialet til Jevnaker kommune i forhold til Lunner, Gran og Ringerike. Kilde KOSTRA og Framsikt.

Tabellen under oppsummerer analysen av effektiviseringspotensialet. For hver tjeneste vises

Sammenligning med nabokommuner viser at det kan være mulig å effektivisere i noen tjenester.

effektiviseringspotensialet i millioner kroner. Negative tall betyr at Jevnaker drifter mer effektivt enn sammenligningskommunen. -1.6 på grunnskole sammenlignet med Kgr. 1 betyr at kommunen driver tjenesten 1,6 millioner kroner billigere enn gruppen. Motsatt betyr et positivt tall at Jevnaker driver dyrere. For eksempel drifter Jevnaker kommune grunnskolen 8.1 millioner kroner dyrere enn Lunner kommune.

Tabell 2: Teoretisk effektiviseringspotensialet for Jevnaker kommune etter tjeneste i millioner kroner.

Kilde KOSTRA og Framsikt.

	Kgr. 1	Lunner	Gran	Ringerike	Landet uten Oslo
Pleie og omsorg	-20,5	-21,3	-5,6	-16,4	-20,9
Grunnskole	-1,6	8,1	-0,4	8,1	0,7
Adm, styring og fellesutgifter	3,2	7,2	10,3	11,4	3,7
Barnehage	2,1	3,9	8,1	1,6	3
Sosiale tjenester	-2,6	0,5	-0,1	-4,3	-5,6
Kommunehelse	-0,4	-0,3	-0,6	0,8	-2,6
Barnevern	-1,8	-2,6	1,7	0,9	0
Kultur og idrett	4,7	6,2	8,1	5,7	0,6
Plan, kulturminner, natur og nærmiljø	-2,4	1,3	-0,5	-3,7	-3,3
Andre områder	-2,3	-3,5	-9,4	-4,8	-0,6
Totalt	-21,5	-0,4	11,5	-0,8	-25

7.2 Effektiviseringspotensialet i eiendomsmassen og arealbruk

Analysen i kapittel 5 viste at Jevnaker kommune har mye eiendomsmasse målt i andel kvadratmeter per innbygger, og at hver kvadratmeter koster kommunen om lag 1 500 kroner i året. Kommunen har et betydelig vedlikeholdsetterslep, men det er stor variasjon mellom tjenesteområdene.

Det ligger et betydelig handlingsrom i kommunens eiendomsforvaltning, til å etablere gode møteplasser og tilrettelegge for god tjenesteyting, men også for å styrke eiendomsforvaltningen slik at den styrker kommunen i møte med utviklingstrendene som utfordrer oss.

7.2.1 Samfunnstrender utfordrer kommunens eiendomsforvaltning

Kommunale formålsbygg som skoler, kultur- og idrettsanlegg er ofte sentrale møteplasser i lokalsamfunnet, og Jevnaker kommune jobber nå med å utvikle en ny eiendomsstrategi som skal sikre en god og framtidsrettet forvaltning som bidra til å gjøre Jevnaker et attraktivt sted å bo og til å skape arbeidsplasser. Å utvikle og vedlikeholde kommunale formålsbygg er komplekst og krever både høy teknisk kompetanse og tydelige mål, strategier og handlingsplaner. I arbeidet med en ny eiendomsstrategi må det være et søkelys på utviklingstrendene skaper muligheter, men som sannsynligvis også vil gjøre forvaltningen enda mer krevende i årene framover:

Ny eiendomsstrategi må ta utgangspunkt i utviklingstrendene

- **Den teknologiske utviklingen** skaper muligheter for mer effektiv tjenesteutvikling. Kommunens eiendommer må tilrettelegges for teknologiske muligheter gjennom en teknisk infrastruktur som er knyttet opp til utformingen og utførelsen av tjenestene. I tillegg bør den utnytte teknologiske muligheter for mer effektiv eiendomsforvaltning i form av for eksempel sensorer og tilstandsovervåking.

Å utnytte det teknologiske mulighetsrommet krever høy teknisk kompetanse. For å utnytte teknologiske muligheter bør kommunen ha prioritere å videreutvikle sin teknologiske kompetanse. Dette er også viktig for å unngå feil investeringer og innlåsing i teknologier som ikke virker.

- **Den demografiske utviklingen** innebære til dels store endringer i tjenestenes brukergrupper. Eiendomsmassen må derfor både være funksjonell og brukerne og tilstrekkelig fleksibel til at den enkelt kan tilpasses andre brukergrupper.
- **Miljø- og klimautfordringene** innebærer utfordringer knyttet både til avtrykk og tilpasning. Bygg- og eiendomssektoren er en viktig premissgiver for både direkte og indirekte klimautslipp og miljøforurensning. Jevnaker kommune har et stort samfunnsansvar for å redusere klima- og miljøavtrykket i kommunen og det er avgjørende at eiendomsforvaltningen tar en aktiv rolle i å finne gode løsninger i møtet med disse truslene. I tillegg må eiendomsforvaltningen ha en aktiv rolle i forhold til klimatilpasning. Klimaendringer medfører blant annet behov for nye løsninger knyttet til inneklimate, slitasje på eiendommer, skadedyr, overvannshåndtering og økt risiko for ekstremvær og naturkatastrofer.
- **Den økonomiske utviklingen** er usikker, og det er viktig at kommunens eiendomsforvaltning drives effektivt.

7.2.2 Langsiktighet og forutsigbarhet i forvaltning og utvikling av eiendomsmasse og formålsbygg

Som eier av en stor eiendomsmasse har kommunen i bygging av nye bygg og forvalter av eksisterende formålsbygg en mulighet til på en god måte å møte utviklingstrendene over og videreutvikle Jevnaker til et bærekraftig lokalsamfunn med gode møteplasser. I eiendomsstrategien som nå utarbeides bør det blant annet legges til grunn at kommunen skal ha en eiendomsmasse og en forvaltning av eiendommene som:

- Er tilpasset dagens og morgendagens behov til innbyggerene,
- Er tilpasset tjenestenes behov for effektiv drift og god kvalitet
- Er fleksibel og skal fungere som gode møteplasser både i og utenfor kjerne åpningstider,

- Gir et så lite miljø- og klimaavtrykk som er mulig,
- Er kostnadseffektivt i en bygnings livsløpsperiode.

Det bør også vurderes om kommunens eiendomsmasse er tilstrekkelig stor til å etablere en porteføljeforvaltning av kommunens eiendomsmasse med en langstiktig plan for vedlikehold- og utviklingstiltak av hele eiendomsporteføljen. Dette kan sikre at kostander holdes stabilt over tid og at vedlikehold gjøres på riktig tidspunkt.

Det bør også vurderes å etablere langsiktig investeringsplan som identifiserer en utviklingsrekkefølge i kommunen, og som balanserer investeringsnivået med driftsnivået på lang sikt. Dette kan bidra til en investeringer gjøres i en formålstjenelig og kostnadseffektiv rekkefølge, samtidig som den økonomiske bærekraften er god. Bærum og Nordre Follo kommuner er to kommuner som, basert på et bredere analyse- og involveringsarbeid, har etablert slike langtidsplaner for investeringer i eiendomsmassen.

Langsiktig drifts- og investeringsplan som balanserer driften med investeringsnivået

8. Hvilke andre valg har vi?

Analysen viste at Jevnaker har et potensiale til både å øke det økonomiske handlingsrommet og tilrettelegge for god tjenesteyting gjennom å styrke eiendomsforvaltningen, samtidig som handlingsrommet er veldig moderat målt i forhold til de kommunene vi har sammenlignet med i denne meldingen når det gjelder å effektivisere tjenestene.

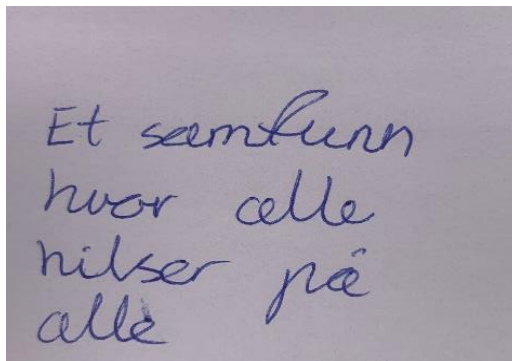
En perspektivmelding skal også klargjøre hvilke valg kommunen har for å være både bærekraftig og framtidsretta. Man kan velge retning og innsats i alle sektorer og man kan også velge hva man bør gjøre på tvers av sektorer. Valgene som skal tas bør basere seg på megatrender og det er i denne sammenhengen viktig å peke ut hvilke valg som gir gevinst på sikt og hva som kan være investeringer og tiltak som viser andre sammenhenger. Det er her det store potensialet for å skape en «frampå» kommune som gir gode tjenester og opplevelser for alle innbyggere i Jevnaker kommune i 2035.

8.1 Hva er et godt samfunn?

Dette spørsmålet ble stilt allerede for 2300 år siden av Aristoteles. Hva kreves av gode samfunnsborgere for at vi skal kunne leve gode liv. Aristoteles var også opptatt av vårt sosiale behov, vi mennesker må realisere våre evner til å være i et sosialt fellesskap med andre. Hans idealsamfunn er et samfunn der det er høy grad av medbestemmelse og at et menneskes lykke og gode liv bør være et felles anliggende. Aristoteles tanker var igjen inspirert av Sokrates som stilte spørsmålet – hva skal til for at vi får et godt samfunn til å fungere?

De samme spørsmålene har vi i høy grad i dag også, og vi sliter fremdeles med å skape idealsamfunnet. Et samfunn hvor alle passer inn, har sin rolle og opplever et meningsfylt liv.

Filosof Per Fugelli har satt ord på de viktigste grunnelementene i det som gir mennesker energi og livslyst, det er **verdighet, tilhørighet, mening, trygghet og handlingsrom**. Disse elementene var også gjennomgående i workshopene som ble gjennomført i forbindelse med perspektivmeldingen. Å oppleve seg inkludert, bli verdsatt for den du er, ha en jobb å gå til, slippe å bli mobbet, og å delta i beslutningsprosesser, er eksempler som kom fram og som er helt i tråd med Fugelli sin filosofi rundt å være menneske i et godt samfunn.

8.2 Trender og verdier, vekst og utvikling

Når vi snakker om trender, skiller vi mellom trender og megatrender. Megatrender betegner de største faktorene som driver frem forandring. De har varig virkning på alle aspekter ved økonomi og samfunn, og setter i gang epokegjørende endringer. Vi opererer i dag med mange megatrender som påvirker både offentlig virksomhet og næringslivet. Det vi vanligvis betegner som trender eller trendy er noe som kan oppstå på kort tid og har kortere varighet, moter innen klær og utseende, populære aktiviteter, musikksmak kan være eksempler på dette. Går vi 100 år tilbake i tid varte tidsepoker og trender i flere ti-år, nå er påvirkningen gjennom nyhetsbildet og sosiale medier mye større og trender kommer oftere og har en kortere varighet. Det er ingenting som tyder på at dette bildet vil endre seg, sannsynligheten for at dette vil forsterkes er stor. Dette henger også sammen med iboende behov mennesker har for vekst og utvikling. De fleste mennesker og samfunn har ambisjoner om å forbedre situasjonen de er i og investerer i struktur eller materiell som kan gi økt komfort og høyere velferd.

Mens megatrender fører til samfunnsendringer, er det sjelden at trender gjør det. Noen ganger kan trender føre midlertidige samfunnsendringer, pandemien har f.eks. ført til endringer i reise og arbeidsvaner, det er mulig noe kommer til å få varige endringer. Noen viktige megatrender som gjelder både nasjonalt og internasjonalt er følgende:

Når man
perspektiv

skal drive samfunnsutvikling i et lengre
bør kommunene være det med megatrender

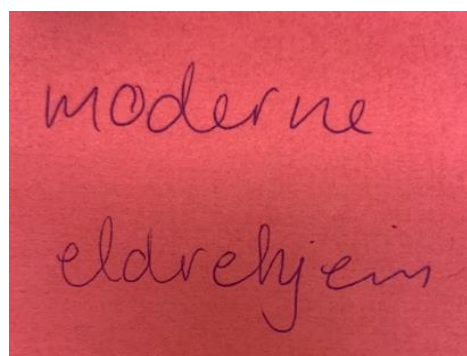
som bakteppe. I et perspektiv mot 2053 er det megatrendene som er det mest sikre man kan forholde seg til og sjansen for å ta feilvalg er mindre.

Det som sannsynligvis vil gi størst påvirkning til kommunens drift og tjenester er den teknologiske utviklingen. For eksempel vil utbyggingen av 5G-nettet gi helt andre forutsetninger for lykkes med selvkjørende biler, for å utføre tjenester og arbeidsoppgaver gjennom digitale løsninger og at arbeidsplassen i stadig mindre grad er avhengig av hvor du fysisk oppholder deg. Samtidig vil endringer i demografien vil påvirke transportmønsteret det vil med en eldre befolkning oppstå andre behov og bli nødvendig med nye løsninger (vedlegg 3). Kommunens oppgaver vil også bli påvirket av utviklingen innen velferdsteknologi og utviklingen innen medisin og legevitenenskap.

For Jevnaker gir den teknologiske utviklingen gode muligheter for utvikling. Kommunen ligger nært Oslo og det kan være attraktivt for tjenesteytende næringer å etablere seg i kommunen dersom det tilrettelegges for innovativ og nyskapende miljøer og lave etableringskostnader. Det er også et samarbeid med universitetet, og kanskje er det muligheter for å utvikle et samarbeid knyttet til teknologiske løsninger i kommunens tjenesteyting, i lokale transportløsninger, og i utviklingen av Fjordlandsbyen, sammen med universitetet, lokale næringsaktører og noen av kommunens virksomheter.

Våre verdier kan også endre seg i takt med utvikling og trender, men det er likevel en del verdier som er upåvirkelige. De som er opparbeidet i generasjoner gjennom vår danning og kulturarv vil i større grad bestå. Det har vi sett gjennom pandemien at vårt behov for å delta i et sosialt fellesskap kommer tydeligere fram når vi blir fratatt muligheten, og vi ser at bruken av naturen og naturopplevelser i vårt eget land får en renessanse når andre alternativer er borte. Å spille på våre verdier skapt gjennom kulturarven vil derfor også være et viktig fortrinn for Jevnaker ved å bygge videre på bakgrunnen for Glassverket, Kistefossmuseet o.l.

Trender som vil påvirke oss i nær framtid er nye måter å løse eldreomsorgen på. Når storfamilien er borte og kommuneøkonomien er trangere er det behov for nye løsninger. Danmark og Sverige er kommet mye

lenger enn Norge på dette området, I Sverige har de utviklet konseptet **Bovieran**, som nå også får sin versjon i Bergen, og det planlegges noe tilsvarende i Hønefoss. Dette omtales som framtidens boligform til seniorer, og kan finansieres både av innbyggernes egne midler og gjennom samarbeid med Husbanken. Hovedfordelen er at beboerne i slike bofellesskap kan få det meste av tjenester og aktiviteter i umiddelbar nærhet samtidig som de kan ha et godt sosialt fellesskap der man

bygger på mange prinsipper rundt mer selvhjelp og innbyggere som tar mer aktiv del i eget liv og i fellesskapet. Jevnaker har gode forutsetninger for å legge til rette for noe tilsvarende, i sammenheng med fortetting gjennom Fjordbyen og gode aktivitetsmuligheter, er mulighetsrommet stort.

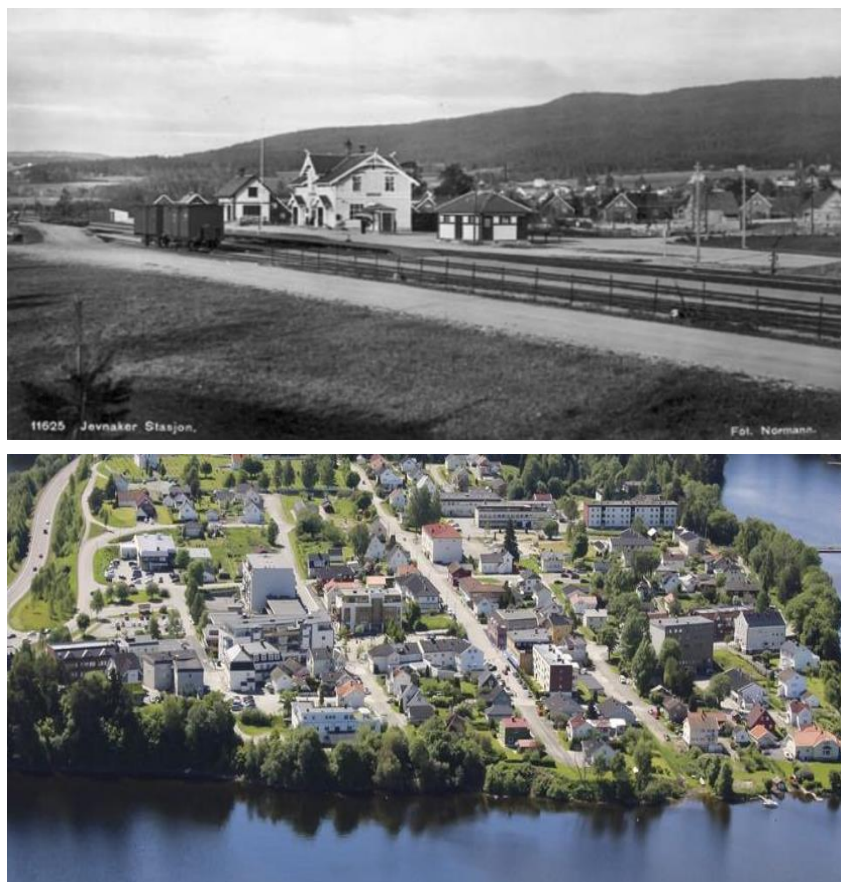
I takt med utviklingen vil også våre vaner og våre måter å tenke på endres. De som vokser opp i dag ser det som helt naturlig å finne det de trenger av opplysninger på nettet, det å ha sosiale relasjoner gjennom ulike medier er helt naturlig og handlemønstre og transport har endret seg mye på kort tid. Mens dagens demente går rundt og leter etter barn og foreldre, vil kanskje framtidens demente gå rundt og lete etter Smart-telefonen. Hvordan tilrettelegger vi og bruker mulighetsrommet ved at digitale hjelpemidler kan endre både tjenesteytingen og ressursinnsatsen?

En annen trend som er aktuell for Jevnaker **mikromobilitet**. Etter hvert som flere folk samles tettere, vil det være mer aktuelt med andre transportformer. El-sykler, El-sparkesykler kommer i stadig nye varianter og her vil utviklingen sannsynligvis fortsette. Aktører er raskt på banen hver gang det kommer nye produkter. Problemet de fleste steder er at kommunen ikke har vært forberedt på dette, og ikke kunne legge opp til et system og infrastruktur som legger til rette for denne måten å transportere seg på. Men det er tydelig et stort behov, og Jevnaker bør i sine planer for Fjordbyen se hvordan dette kan være en viktig framtidig løsning for den lokale transporten og se det i sammenheng med gang og sykkelstier, legge opp til ladepunkter osv. Man kan også være tidlig ute med å legge premisser for hvordan denne praksisen skal fungere slik at man slipper kamper etter at aktører er på banen.

8.3 Den nye kommunen

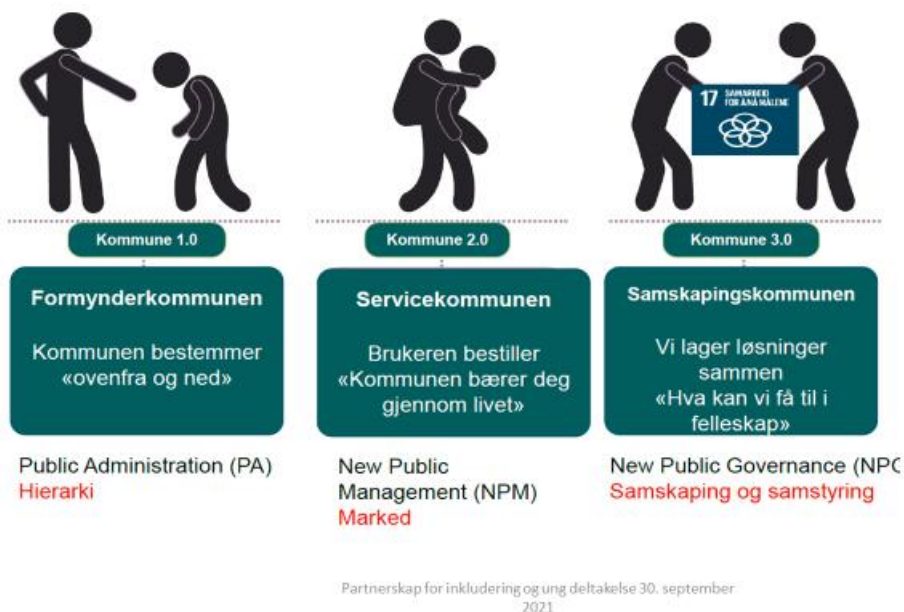
Da kommunene ble opprettet i 1837 var det i et bondesamfunn og en begynnende industrialisering. Siden gang har samfunnet endret seg svært mye, mens organisering og drift av kommunen ikke har endret seg i tilsvarende grad. Dette skyldes at behovet for tjenester har vært det samme, vi trenger fremdeles skole, eldreomsorg og snøbrøyting, men kommunen får også stadig nye oppgaver. Nå er vi i en brytningstid der forventningene til kommunens leveranser ikke lenger står i samsvar med de ressurser og kapasitet den har til rådighet.

Fig 2

Derfor kommer det nå behov for å endre på måten kommunen drives på, og kommune 3.0 begynner å bli et kjent begrep. Vi har gått fra en formynderkommune, til en servicekommune og nå går vi mot samskapingskommunen. For de fleste er dette likevel litt abstrakt, hvordan kan man veksle mellom privat og kommunal økonomi, hvordan kan man lage bærekraftige løsninger basert på frivillighet osv. Når man beveger seg mot å bli en samskapende kommune er man helt avhengig av innovative løsninger og nye tankesett og holdninger. Men i og med at så mange nå vurderer denne type løsninger har man også mye igjen av å følge med på utviklingen, finne ut hvem som har lyktes og hva de har gjort. Det kan være mye å hente på å melde seg på arenaer der det skjer erfaringsdeling og å være på søken etter andres gode løsninger.

Fig. 3

8.4 Workshop – innbyggernes stemmer

For å få et inntrykk av hva innbyggerne i Jevnaker tenker om fremtidens gode kommune og lokalsamfunn, ble det arrangert workshops i ulike fora. Formannskapet, Ungdomsrådet, Eldrerådet, Råd for mennesker med funksjonsnedsettelse, kulturråd og idrettsråd ble invitert til å gi sine innspill om ønsket framtid. Disse fora ble invitert inn i kraft av at de er opprettet med den hensikt å gi råd.

Rådene kom med en rekke innspill, men det er mange fellesnevner, spesielt innen det som går på verdier. Utviklingen av fremtidens Jevnakersamfunn må bygge på et verdigrunnlag, og mange av de verdiene er førende både for hvordan man investerer i infrastruktur og hvordan man innretter de kommunale tjenestene.

Alle med funksjonsnedsettelse er inkludert og det er ansett som helt normalt ~~at~~ at alle mennesker er forskjellige → derfor er de en naturlig del og ressurs i kommunen.

De verdiene henger igjen sammen med menneskers mest grunnleggende behov som er skissert i avsnittet ovenfor. Det sosiale fellesskapet, muligheten for medvirkning, og opplevelsen av å være en deltaker og bidragsyter i samfunnet var sentrale verdier i alle fora.

I tilbakemeldingene ble rådene bedt om å uttale seg om kommunens fire hovedområder.

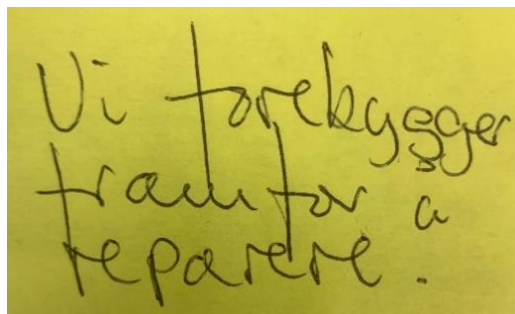
Kommunen som samfunnsutvikler:

Tilgjengelighet er et stikkord her som alle instansene var innom. Inkludering og fysisk tilgjengelighet hører sammen, det gjør også muligheten for å delta på ulike samfunnsaktiviteter. Kommunen må være bevisst på universell utforming når det skal legges til rette for aktiviteter og transportformer.

Flere av rådene tok opp behovet for å utvikle gode møteplasser. For eksempel var ungdomsrådet tydelig på at kommunen kan gjøre mye mer for å etablere hyggelige uformelle møterom, med muligheter for uorganiserte aktiviteter, gjerne tilknyttet servicetilbud som er naturlige treffpunkt som cafeer e.l.

Kommunen som tjenesteyter:

Det viktigste kommunen kan gjøre i tjenestene for å redusere utenforskap og redusere konsekvensene av demografiutfordringene er å arbeide for høy kvalitet i tjenestene, dreie mot det forebyggende

perspektivet i stedet for det reparerende og sørge for god samhandling mellom tjenestene og med brukere/innbyggere.

Respondentene pekte spesielt på at tidlig innsats er spesielt viktig de første leveårene, men det er også viktig gjennom hele livsløpet. Dette blir ytterligere beskrevet i kapitlet om stortingsmeldingene.

Samhandling med frivilligheten:

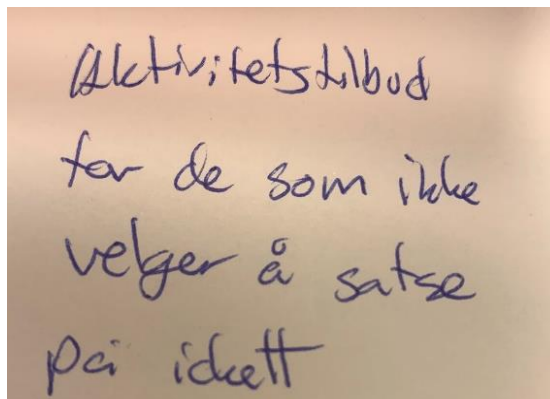
En utvikling som har vart over tid er at barn og unge er svært aktive med mange fritidsaktiviteter i barneårene. Etter hvert som de kommer opp i ungdomsårene er det flere og flere som går ut av de organiserte aktivitetene. Noen finner seg mer uforpliktende og/eller kjøpte aktiviteter som treningssenter, mens en stor andel blir fysisk inaktive. Det er to hovedårsaker til at ungdom slutter, det ene er at ambisjonene og forpliktelsene i klubben eller laget er blitt for høye og man opplever seg mindre satset på. Det andre er at interessene endrer seg, at det er andre miljøer som trekker mer. Samtidig viser undersøkelser at mange gjerne ville fortsatt dersom de kunne fortsette på sitt nivå og med andre rammer. I workshopen med frivilligheten kom det tydelig fram ønsker om å ha tilbud som fenget alle, og at det sosiale miljøet er like viktig som prestasjonene. Hovedmålet er deltakelse og aktivitet, at man ser sin

aktivitet i et lengre perspektiv og som bidragsyter til livsmestring og folkehelse. Men samtidig må man også ha et tilbud til de som blir motivert av konkurranse og prestasjonsforbedringer.

Det å delta i en aktivitet, enten det er lavterskel eller på satsingsnivå, er et godt virkemiddel for å skape sosiale relasjoner og tilhørighet i et miljø.

Derfor må man legge til rette for aktiviteter til alle grupper av befolkningen, og være bevisst på

hvordan man skal dekke de behovene man har innenfor møteplasser og anlegg. Men et lokalsamfunn som Jevnaker vil ha problem med å dekke dette alene, og da vil det være fornuftig å ha et definert samarbeid med nabokommuner når det for få deltakere til å kunne etablere tilbudet alene eller skape et robust miljø.

Kommunen har flere muligheter til å stimulere til økt aktivitet, SFO er et område hvor man kan være nytenkende. Fritidsaktiviteter kan bakes inn i SFO-tiden, en sambruk av SFO sine ressurser og frivilligheten sine ressurser kan øke kvaliteten, øke variasjonen og bidra til å gi like muligheter for alle barn, uavhengig av økonomi og ferdigheter.

Kommunen som demokratisk arena:

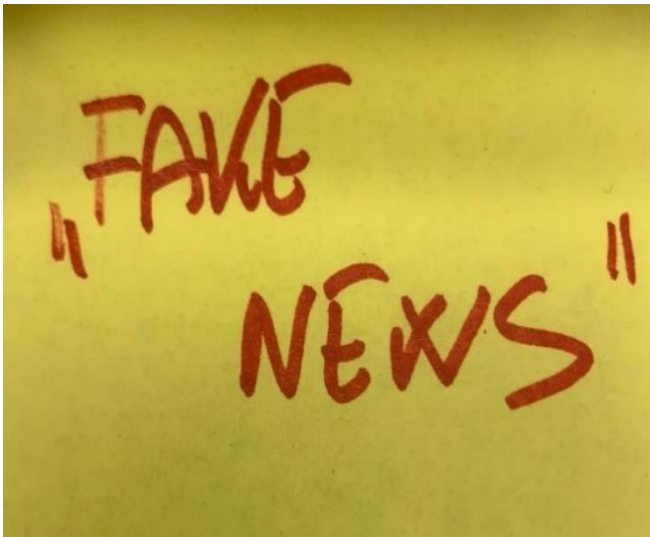
Den siste tiden har vist at demokratiet har fått nye utfordringer. Sosiale medier har tatt over som den viktigste arena for meningsytring, papiraviser er byttet ut med nettaviser, leserinnlegg er erstattet med kommentarfelter osv. Terskelen for å komme med ubegrunnede og sjikanerende ytringer er mye lavere, og det har ført til at rollen som offentlig person og politiker har blitt mer utsatt. På sikt er dette en trussel mot demokratiet, da det kan påvirke rekruttering til å ta politiske verv og det kan føre til problemer med å få tatt gode beslutninger. Både på grunn av at man blir utsatt for trusler og hets, og fordi at kunnskapsgrunnlaget bak beslutningene kan være feil.

Den siste tiden har vist at den politiske retorikken kan i enkelte tilfeller får lov til å basere seg på et tynt kunnskapsgrunnlag, og det blir stadig lettere å si at man eier sannheten. I en voksende medie verden blir uttalelser stående i kort tid, og man rekker ikke å reagere før det kommer nye. Men dette kan raskt påvirke folkemeningen når informasjonsstrømmen er så stor og det kommer fra mange ulike hold. Det skiller stadig mindre mellom hvem som er fagpersoner gjennom forskning og faglige roller og hvem som er mer eller mindre selvoppnevnte eksperter på ulike områder. I tillegg kommer såkalte influensere som er både trendsettere og har høy påvirkningskraft.

For å motvirke dette må man finne andre arenaer for de gode politiske og demokratiske prosessene og man må finne nye måter å arbeide på. Å tolke holdninger og meninger ut fra det som blir uttrykt gjennom

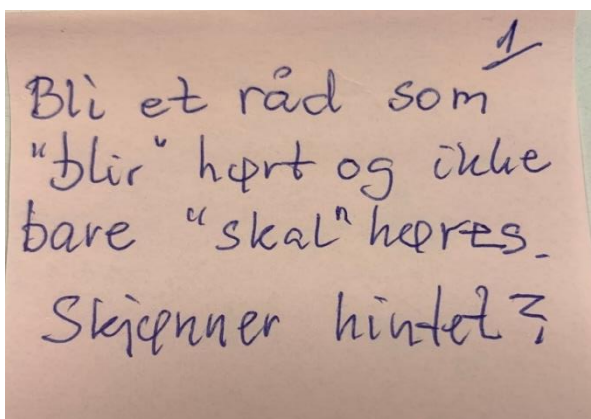
f.eks. facebook-grupper, kan føre til oppfatninger som baserer seg på feil grunnlag. Selv om disse gruppene kan ha et stort engasjement og ha tydelige meninger, trenger de ikke være representative for den generelle holdningen i befolkningen. Når slike grupper opprettes, er det gjennom et sterkt meningsfelleskap, og det vanskelig å komme gjennom med andre og motstridende syn.

I workshopene som ble arrangert hadde deltakerne et klart syn på hvordan dette kan motvirkes. Dersom råd og utvalg, eller berørte parter, blir involvert mye tidligere i prosessene og gjerne underveis, kan resultatet bli bedre og eierskapet og forståelsen for beslutningen blir større. En involvering må være reell, og dersom man har gode prosesser kan man også oppleve å se finne nye løsninger og det blir mindre motstand.

Det blir også viktig å finne gode metoder for å finne den reelle opinionen, enten gjennom intervjuer av representative utvalg eller gjennom avstemninger eller undersøkelser der enkeltstemmer kan påvirke resultatet.

Kommune som styringsorgan:

Kommunen skal forholde seg til en rekke lover og forskrifter med klare føringer for kommunens oppgaver og forpliktelser. Det er kommunens ansvar å sørge for at tjenestene ytes etter det lovverket krever og at innbyggerne får de rettighetene de har krav på. For å vite hva som forventes i de ulike lovene er det utarbeidet en lang rekke regler, veiledere, rundskriv og forklaringer på hvordan oppgavene skal løses. Det er imidlertid et

handlingsrom i tolkningen av lovverket og den nye kommuneloven sier at man kan se bort ifra tidligere tolkninger av loven, nå er det kommunen som skal bestemme hvordan man arbeider etter lovene. Da kan

man i høyere grad undersøke formålet med de ulike lovene og lage retningslinjer som er i tråd med lovens intensjon. Der ligger det et mulighetsrom for å øke effektiviteten i kommunen ved å redusere mange av de formelle rutinene som er opparbeidet i dag og heller være mer bevisst på loven skal i de effekter som er beskrevet i formålet.

Den kommunale driften skal styres og ledes og kommunen har et stort ansvar som arbeidsgiver og leverandør av tjenester. Den skal også sørge for at den drives etter de økonomiske rammer man har til rådighet og den skal drive utviklingsarbeid i tråd med endrede behov og lokale og nasjonale vedtak.

9. Hvilke strategier og tiltak kan gjennomføres?

I dette kapitlet drøftes det hvilke strategier og tiltak Jevnaker kommune kan gjennomføre. Det skilles «tverrgående» og «sektor spesifikke» strategier og tiltak. Mens sektorspesifikke strategier og tiltak er tiltak som avgrenset til en sektor, er «tverrgående» strategier og tiltak forhold som er viktige og har en effekt på tvers av flere sektorer. Tverrgående tiltak er vil ofte være knyttet til den strategiske og langsiktige styringen, tydeliggjort i kommunens styringsprinsipper og styringsvirkemidler, og i dialogen og samhandlingen på tvers i organisasjonen.

9.1 Tverrgående strategier og tiltak

Analysen, diskusjonene og workshopene som er avholdt har vist at Jevnaker kommune, som alle andre norske kommuner, gjennom å styrke samhandlingen på tvers og ved å utvikle mer ambisiøse mål og strategier, vil kunne øke handlingsrommet og styrke kommunen i møte med utviklingstrendene.

1. Langsiktig og forutsigbar eiendomsforvaltning

Analysen har vist at Jevnaker kommune har mye eiendomsmasse og at det er et potensiale for å redusere de årlige kostnadene betydelig. Kommunens formålsbygg er viktige arbeids, oppholds- og møteplasser for kommunens innbyggere, og Jevnaker kommune kan gjennom god og framtidsrettet forvaltning bidra til å gjøre Jevnaker et mer attraktivt sted å bo og til å skape arbeidsplasser. En eiendomsstrategi som tar høyde for utfordringsbildet knyttet til de demografi, teknologi og miljø kan bidra til bedre økonomi, framtidsrettede og gode tjenester og bedre møteplasser.

2. Kommune 3.0 - Samskaping med innbyggere, frivillighet, næringsliv, universiteter og høyskoler

Samskaping innebærer å jobbe sammen med innbyggere, næringsliv, frivillig sektor, akademia med flere, for å lære av hverandre og finne løsninger sammen. Jevnaker kommune har etablert samarbeid og jobber aktivt for å involvere. I møte med komplekse samfunnsutfordringer som kommunen ikke kan løse alene må kommunen aktivt jobbe for å utvikle arenaer for samskaping. For å få til dette må vi vi fornye og hvordan vi tenker tjenesteutvikling og våre roller. Ett av områdene hvor det bør utforskes om samskaping kan skape synergier på tvers i kommunen inkluderer for utvikling og bruk av teknologiske løsninger i tjenesteytingen, eiendomsforvaltningen og næringsutvikling.

3. Digital kompetanse – vi skal utnytte mulighetsrommet

Digital kompetanse dreier seg om å bruke den teknologiske utviklingen i tjenestene.. Kommunens systemer og prosesser må utvikles for å utnytte dagens og morgendagens teknologi. For å få til dette kreves det at man har spisskompetanse til å forstå hvordan kommunen kan nyttiggjøre seg den teknologiske utviklingen i og på tvers av tjenestene

Jevnaker kommune har en digitaliseringsstrategi som er styrende for dette arbeidet som løper fram til 2022. Denne strategien vil bli svært viktig å følge opp for å utnytte mulighetsrommet til å styrke kommunens tjenester.

4. Langsiktig styring som sikrer økonomisk bærekraft

Jevnaker kommune er i en god økonomisk posisjon til å møte utviklingstrendene. Finansielle indikatorer viser at kommunen har en økonomisk bærekraft som gjør at kommunen har et handlingsrom til å foreta investeringer. I tillegg er det et potensiale for å effektivisere eiendomsforvaltningen og, selv om kommunen allerede er effektive i driften av tjenestene, er det et visst effektiviseringspotensiale i enkelte tjenester.

For å utnytte handlingsrommet er det viktig å balansere behovet for investeringer med tilpasset nivå på driften. En strategisk plan som tar utgangspunkt i å sikre bærekraftig balanse mellom investeringsnivået og driftsnivået i et langsiktig perspektiv vil kunne sikre økonomisk bærekraft og en investeringsrekkefølge som er hensiktsmessig i forhold til behovet og kostnadseffektiv. Å etablere en langsiktig plan for drifts og investeringsnivået basert på behovsanalyser og kommunens mål kan bidra til dette.

5. Tjenesteutvikling og gevinstrealisering

Tjenesteutvikling dreier seg om å ta utgangspunkt i faktiske behov å styrke kvaliteten og / eller effektiviteten i tjenestene. Å få til dette krever kompetanse, utviklingsfokus, samhandling, brukerinvolvering, og et godt samspill med innbyggere. Samskapingsarenaer kan være viktige for å oppnå gode resultater.

Målet med tjenesteutvikling er å ta ut gevinster i form av økt kvalitet på tjenestene og/eller mer effektive arbeidsprosesser. Å jobbe med tjenesteutvikling og gevinstrealisering betyr derfor også å forstå hva innbyggerne og brukerne av tjenestene har behov for. Ambisjoner om gevinstuttak bør være realistiske og forankret, og helst være knyttet opp mot kommunens økonomiplan, budsjett og handlingsplaner. KS sitt rammeverk for gevinstrealisering kan i prinsippet innarbeides i alle kommunens utviklingsprosjekter, og kan bidra til økt bevissthet og motivasjon for tjenesteutvikling.

9.2 Sektorvise tiltak

Innen oppvekst og innen helse og omsorg har man et felles valg om å arbeide forebyggende og ha god samhandling mellom tjenestene. Å se innsatsen i sammenheng, investering gjennom tidlig innsats, samhandling og høy kvalitet i tjenestene vil gi redusert utenforskap og det vil redusere antall eldre som trenger pleie og bistand.

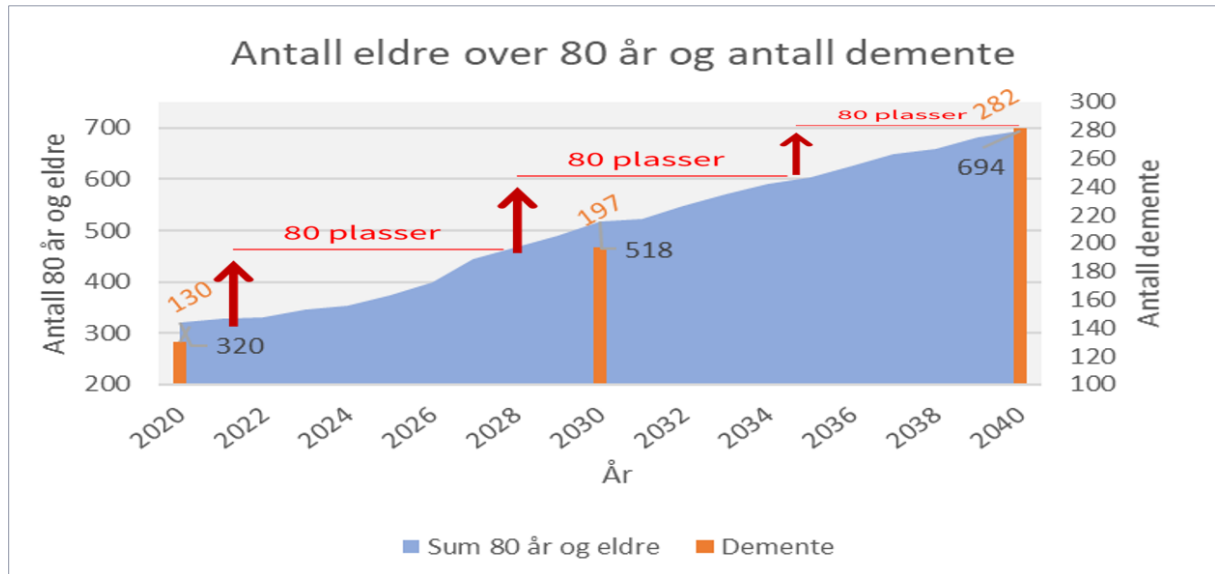
Fig. 49 og 50 under illustrerer hva to ulike strategier kan bety i form av å investere i institusjonsplasser for å møte behovet. Figurene viser økning i henholdsvis antall eldre over 80 år og antall demente i perioden 2020 til 2040.

I figur 49 antar vi at kommunen følger dagens praksis, og ingen nye strategiske valg er tatt for å møte utfordringsbildet innen pleie og omsorg. Behovet for nye institusjonsplasser vil fort melde seg, og med en økning på om lag 190 personer over 80 år antar vi i denne modellen at det vil melde seg behov for å bygge en ny institusjon før 2030 på rundt 80 institusjonsplasser. Når aldersgruppen igjen øker med om lag 190 personer antar vi at det vil være behov for en ny institusjon med 80 plasser rundt 2035. Dette vil gjenta seg tidlig etter 2040.

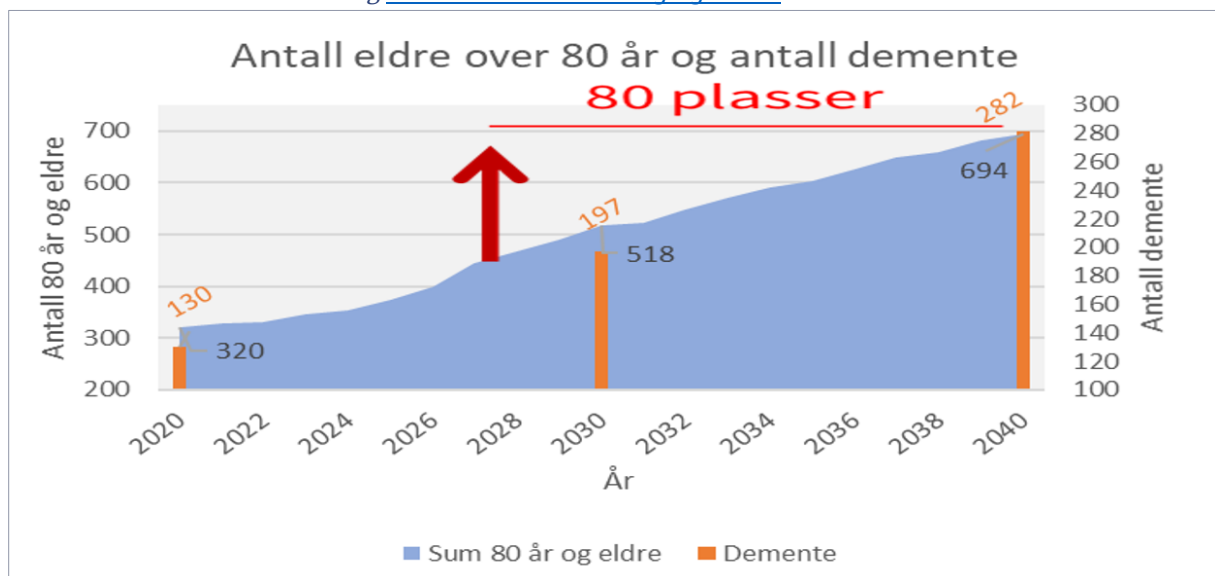
I figur 50 tar kommunen strategiske valg som for eksempel innebærer andre type boformer. I dette scenario vil mange av de som i dag er på institusjon bo andre steder enn på institusjon, som er tilrettelagt for deres livsfase. Vi antar her at dagens institusjonstilbud vil være tilstrekkelig til å møte det økte behovet ved kun å bygge en ny institusjon, fordi de fleste i dagens brukergruppe vil foretrekke andre boformer.

Figurene er kun ment å illustrere mulige alternative konsekvenser ved å ta kloke valg som er ettertraktet i en målgruppe. Strategiene som legges, og tiltakene vi gjør, vil kunne få store konsekvenser for hvilken økonomisk situasjon Jevnaker kommune har i 2035, hvordan innbyggerne opplever kommunens tjenester, og hvilket omdømme Jevnaker vil ha.

Figur 49: Illustrasjon på behov for nye institusjonsplasser ved uendret praksis ved vekst i antall eldre og antall demente. Kilde KOSTRA og [Demenskartet – Aldring og helse](#).

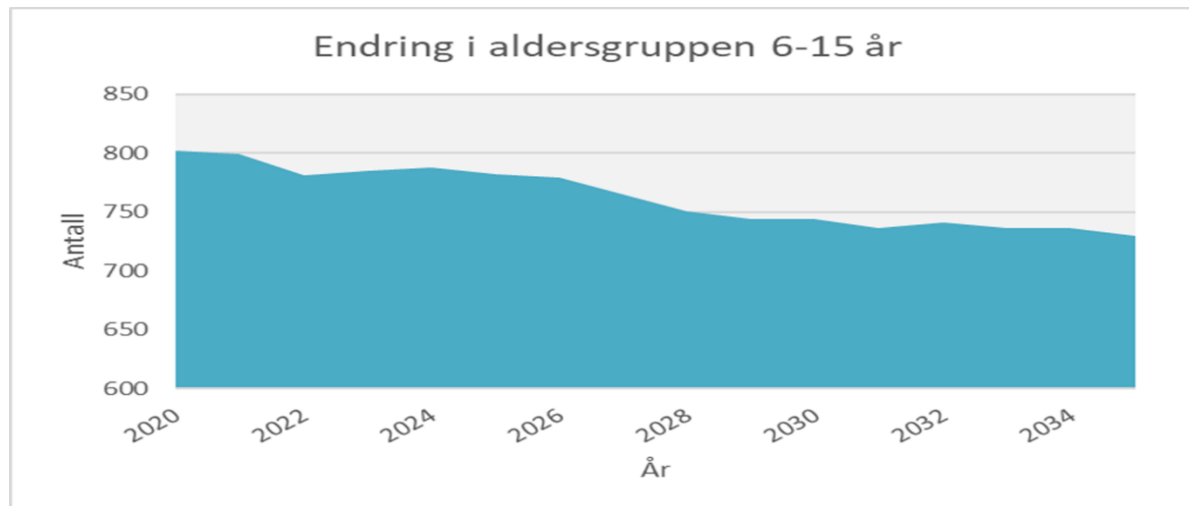
Figur 50: Illustrasjon på behov for nye institusjonsplasser ved endret praksis ved vekst i antall eldre og antall demente. Kilde KOSTRA og [Demenskartet – Aldring og helse](#).

Figur 51 under illustrerer utvikling av befolkningen i skolealder. Når elevtallet reduseres med ca. 75 elever, vil inntektsgrunnlaget reduseres med rundt 8 millioner. Dersom man skal ta ned driften tilsvarende må det gå på antall grupper som opprettes og/eller redusere antall kvadratmeter som brukes. Et generelt østehøvelkutt vil redusere kvaliteten og muligens stoppe det gode arbeidet som er satt i gang. En tildelingsmodell må være basert på lærernormen og antall grupper man må opprette. Finansiering av skole er ikke direkte sammenlignbart med helse og barnehage av flere årsaker. For det første koster en gruppe det samme uavhengig av antall elever i gruppen. Det andre er en del lovpålagte oppgaver som også er uavhengig av antall elever, f.eks. valgfag, rådgiver og sosiallærer. Klasserommet har også de samme

driftsutgiftene, uavhengig av hvor mange elever som er der. På en annen side kan man redusere behovet for spesialundervisning gjennom god tilpassa opplæring.

Fig. 51: Ending antall i aldersgruppen i skolepliktig alder i Jevnaker kommune 2020 - 2035. Kilde KOSTRA.

I tabellen under er kommunens valgmuligheter oppsummert. Tabellen er ikke uttømmende, men dekker mange av de betraktninger som er kommet fram under arbeidet med perspektivmeldingen. Tabellen er gruppert etter de fire rollene som kommunen har i mandat å fylle, og som kommunen har ansvar og påvirkningsmulighet på. Tabellen illustrerer også mulige gevinster som kan oppnås ved å ta aktive valg.

Tabell 3: Handlingsrom, valgmuligheter og gevinster

Kommunens handlingsrom som	Valgmuligheter og nye løsninger	Gevinster
Samfunnsutvikler	Et levende bysamfunn, gode møteplasser Utvikle uformelle møteplasser med tilrettelegging for sosiale og fysiske aktiviteter.	Betre mental og fysisk folkehelse Økt trivsel Mer attraktivt bymiljø, kan øke tilflytting
	Møteplasser som stimulerer til aktivitet	Øke antall aktive, bedre folkehelse Minsker utenforskap, særlig for unge

	<p>Nytenkning og tilrettelegging for ikke-tradisjonelle fysiske aktiviteter</p>	
	<p>Bygg og klima</p> <p>Tilpasse omfang av bygningsmassen i tråd med demografisk utvikling.</p> <p>Kvalitet på bygg. Klimanøytrale hus eller Pluss-hus.</p> <p>Etablere prinsipper og strategi for bærekraftig utvikling og forvaltning av kommunal eiendom.</p> <p>Se eiendom i et livsløpsperspektiv, den langsiktige investeringen.</p> <p>Vurdere behov over lengre perspektiv, vurdere om behovet er midlertidig eller varig.</p>	<p>Redusere klimaavtrykk. Bygg har store utslipp av varme og klimagasser.</p> <p>Redusere utgifter, øke det økonomiske handlingsrommet</p> <p>Forutsigbarhet, gir styringssignaler</p> <p>Gir mulighet for å spre investeringen over et lengre intervall.</p> <p>Dersom behovet er midlertidig kan billigere løsninger vurderes, modulbygg, leie, osv.</p>
	<p>Sambruk av formålsbygg</p> <p>Vurdere sambruk av aktiviteter og bygg.</p> <p>Legge opp til sambruk mellom sektorer og tjenester</p>	<p>Større utnyttelsesgrad av byggene.</p> <p>Sparer antall kvadratmeter.</p>
	<p>Formålsbygg som attraktive møteplasser</p> <p>Formålsbygg som er i tråd med nye behov og forventninger. Alternative løsninger</p>	<p>Dekker behov for lavterskel sosiale aktiviteter,</p>
	<p>Universell utforming</p>	<p>Gir et likeverdig tilbud til alle, øker deltakelsen i lokalsamfunnet, øker trivsel</p>
	<p>Alternative boløsninger for eldre</p>	<p>Bedre bomiljø, redusert behov for sykehjemsplasser, bedre folkehelse, nye sosiale møteplasser.</p>

	<p>Legge til rette for bygging av bofellesskap, samarbeid privat og offentlig drift</p>	<p>Frigjør boliger for yngre</p>
	<p>Nye transportløsninger</p> <p>Fortetting øker behovet for mikromobilitet, lage veisystem og infrastruktur som er tilpasset andre transportmidler.</p> <p>Ladepunkter for el-sykel og mindre elektriske transportmiddel</p>	<p>Reduserer utslipp, stimulerer til alternative transportmetoder.</p> <p>Reduserer behov for parkeringsplasser.</p> <p>Kan redusere behov for kollektivtransport i byen.</p>
	<p>Vurdere driftsformer</p> <p>Vurdere OPS – offentlig privat samarbeid, spesielt når behovet er usikkert på sikt</p>	<p>Reduserer lånebehov</p>
	<p>5G – nettet</p> <p>Vurdere hvordan 5G kan erstatte annen digital infrastruktur. Både i bygninger, mellom bygninger og i samfunnet for øvrig.</p> <p>Vurdere hvordan ny teknologi kan bedre og effektivisere tjenesteytingen</p> <p>Etablere samarbeid med universitet og teknologiske / innovative miljøer i kommunen</p>	<p>Reduserte utgifter på digital infrastruktur</p> <p>Tjenester med bedre kvalitet. Reduserte utgifter.</p> <p>Utvikle bedre tjenester, styrke samfunnsutviklingen, økt attraktivitet for Jevnaker som en innovativ og teknologisk framtidsrettet kommune</p>
Tjenesteyter	<p>Kommune 3.0 Konkretisere konseptet, hvilke tjenester egner seg for samskaping.</p> <p>Samhandling mellom tjenester. Arbeide videre med å skape kultur og struktur for samhandling, definere tiltak som virker.</p>	<p>Vil bidra til å redusere trykket på tjenestene for å levere god kvalitet under trangere rammer.</p> <p>Sambruk av kompetanse, mindre parallellarbeid og høyere kvalitet på tilbudet. Kommunen fremstår enhetlig. Reduserte utgifter.</p> <p>Tidlig innsats og forebygging gir store gevinster på lang sikt. Reduserer</p>

	<p>Forebygging og tidlig innsats. Fortsette retningen som er startet i forbindelse med Stortingsmelding 6 og 15</p> <p>Kvalitet i tjenestene – riktig kompetanse på rett tid. Satse på kvalitet i stedet for kvantitet.</p> <p>Ny teknologi – nye muligheter Velferdsteknologi, digitale møter, 5G, nye tekniske og digitale verktøy gir nytt mulighetsrom. Her kan man velge tilnærming, aktiv eller passiv.</p>	<p>utenforskap og bedrer hverdagsmestring.</p> <p>Riktig kompetanse reduserer behovet for «antall hender» og reduserer behovet for reparerende tiltak.</p> <p>Nye tekniske og digitale hjelpemidler kan redusere ressursbruk, effektivisere tjenester og øke kvaliteten</p>
<p>Demokratisk arena</p>	<p>Medvirkning i prosessene. Ta med råd og utvalg tidligere i politiske prosesser. Analysere behov, skissere retning sammen med de som blir berørt av vedtakene. Forventningsavklaringer.</p> <p>Nye arenaer for politiske prosesser Lokalpolitikken er under press, både som demokratisk arena og for rollen som politiker. Viktig å finne andre arenaer og metoder for demokratiet. Finne alternativer til påvirkning fra sosial medier.</p> <p>Medvirkning i egne tjenester Brukermedvirkning gir bedre tjenester og større forståelse for tiltak som settes i verk. Kultur og struktur for medvirkning må holdes ved like</p>	<p>Bedre og mer treffsikre vedtak, kan være med og redusere behov. Kan gi alternative løsninger.</p> <p>Mer balansert påvirkning, flere stemmer kommer fram.</p> <p>Minske belastning på å være lokalpolitikker.</p> <p>Mer treffsikre tjenester i tråd med brukerens behov</p> <p>Færre klager</p>
<p>Myndighetsutøver</p>	<p>Bruke handlingsrommet Ny kommunelov og andre endringer i lovverket gir nye muligheter. Se på formålet med loven og redusere rutiner og byråkratiske prosesser.</p> <p>Prioriteringer</p>	<p>Frigjøre tid i tjenesteytingen, overføre ressurser til brukerretna aktiviteter.</p>

	Bruke delegasjonsreglementet aktivt, definere hvilke lover og oppgaver man må ha kontroll på i de ulike nivåene. Sikre rolleforståelse på alle nivå.	God rolleforståelse og tydelige forventningsavklaringer er effektiviserende og øker kvaliteten.
	Tett på utviklingen Kommunen kan velge å observere de utviklingstrekk som skjer, eller man kan ta en proaktiv holdning og være raskt ute med å benytte nye løsninger og nye verktøy	Ved å være tett på vil man være oppdatert og raskt ute med å skjønne hva som kan føre til effektivisering eller kvalitetsforbedring.

10. Avslutning

Jevnaker kommune er i en god posisjon til å møte utviklingstrendene som treffer oss. Vi har et handlingsrom på mange områder, og kan ta aktive valg for å påvirke utviklingen. Dette krever i noen sammenhenger nytenkning, i andre sammenhenger kvalitetsforbedring, og i noen tilfeller se utvikling i lengre og strategisk utviklingsperspektiv. Det er flere grep man kan ta for å være forberedt på fremtiden og legge opp til et godt og bærekraftig samfunn i 2035.

Det første grepet er å ta i bruk mer forebyggende tiltak innen tjenesteytingen for å forebygge de utfordringene som kommer. Det gjelder innen alle tjenesteområder, men spesielt innen Helse og omsorg og oppvekst. Tidlig innsats helle livet bør være et mantra.

Det andre er å se på formålsbyggene, hvordan de kan dimensjoneres i takt med behovet, hvordan man kan tenke høyere grad av sambruk, og hvordan de skal samsvare med morgendagens behov når det gjelder funksjonalitet. Spesielt innen omsorgsbygg og omsorgsboliger er det et potensiale med andre løsninger. En aktiv forvaltning og høy kvalitet på formålsbyggene vil også bidra til å løse klimamålene kommunen har satt.

Det tredje er å se på Fjordbyen og hvordan den skal tilrettelegges for gode møteplasser og god infrastruktur. Mange av grunnpilarene i et godt samfunn bygger på det mellommenneskelige, og møteplasser med mulighet for aktivitet og sosiale interaksjoner er ønsket, gjerne på tvers av generasjoner. Framkommelighet og muligheter for alle til å delta som likeverdige borgere er viktig.

Det er også mange som ønsker å bidra og som har både et stort sosialt engasjement og ledig kapasitet. Dersom man skal lykkes med samskapingskommunen må disse slippe til, det må åpnes for nytenkning og alternative løsninger.

Teknologiske framskritt gir nye muligheter, alt fra nye former for kommunikasjon mellom mennesker til teknologisk utvikling og nye hjelpemidler som kan endre både transportmønstre og forbedre tjenesteytingen.

Innbyggerne i Jevnaker ønsker å delta i demokratiske prosesser og medvirke til gode løsninger. Dagens struktur kan endres, til et system der involverte blir tidlig invitert inn i prosessen og er med og lager rammer og avklarer forventninger.

Jevnaker har et godt utgangspunkt, økonomien er under kontroll og gjeldsbyrden er forholdsvis lav. Men skal kommunen greie framtidens utfordringer og være bærekraftig også i 2035 må det tas strategiske grep

hvor vi er bevisste på utfordringene som vil komme og identifiserer mulighetene som vil oppstå.2035 starter nå!

Referanseartikler

1. <file:///C:/Users/vk278/Downloads/NAVs%20omverdensanalyse%202021%20-%20presentasjon.pdf>
2. <https://www.toi.no/publikasjoner/>
3. [Megatrender vil påvirke framtidens transportsystemer - Transportøkonomisk institutt \(toi.no\)](#)
4. <https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/rE853w/all-inclusive-alderdom> (Artikkel i A-magasinet, 17.09.2021)
5. <https://levehelelivet.utviklingscenter.no/kunnskap-og-kompetanse>
6. <https://levehelelivet.utviklingscenter.no/idebanken>
7. https://www.zukunftsinstitut.de/documents/downloads/MegatrendMapZukunftsinstitut_120918.pdf

